

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015-2017

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Karolina Huzanová

Vyrovnávání se ztrátou zaměstnání u osob se sníženou pohyblivostí

Praha 2017

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Marie Farková Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2015-2017

DIPLOMA THESIS

Karolina Huzanová

Coping with the loss of employment for persons with reduced mobility

Prague 2017

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Marie Farková Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 20. 2. 2017

Karolina Huzanová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Marii Farkové Ph.D.za její trpělivost, rady a pomoc při zpracovávání diplomové práce.

Anotace

Práce se zabývá problematikou ztráty zaměstnání u osob se sníženou pohyblivostí a tím, jak se s touto ztrátou vyrovnávají. Práce obsahuje výklad základních pojmů včetně strategií, jak se se ztrátou vyrovnat. Součástí práce je také popis krize a její fáze.

V empirické části se práce zabývá lidmi se sníženou pohyblivostí a jejich osobními zkušenostmi se ztrátou zaměstnání.

Klíčová slova

hybnost, krize, nezaměstnanost, pohyb, práce, tělesné postižení, zdravotní postižení

Annotation

This thesis deals with the loss of employment for persons with reduced mobility, and how to cope with the loss. Work includes explanation of basic concepts including strategies to cope with the loss. The work also includes a description of the crisis and its phases.

In the empirical part deals with people with reduced mobility and their personal experiences with job loss.

Keywords

crisis, disability, handicap, momentum, movement, unemployment, work

OBSAH

1	TĚLESNÉ POSTIŽENÍ	12
1.1	DĚLENÍ PORUCH HYBNOSTI	12
1.2	DEFINICE TĚLESNÉHO POSTIŽENÍ	13
1.3	TĚLESNÉ POSTIŽENÍ A JEHO KLASIFIKACE	13
2	ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ	15
2.1	VYMEZENÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	15
2.2	ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ A ŽIVOT S NÍM	16
2.3	ZNEVÝHODNĚNÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V PRACOVNÍ OBLASTI	18
3	POHYB, HYBNOST	19
3.1	TYPY PORUCH HYBNOSTI	20
3.2	MÍRA POHYBLIVOSTI JEDINCE	20
4	PRÁCE	21
4.1	PRÁCE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	23
5	NEZAMĚŠTNANOST	24
5.1	ZÁKLADNÍ DRUHY NEZAMĚŠTNANOSTI	25
5.2	FAKTORY ZPŮSOBUJÍCÍ NEZAMĚŠTNANOST	26
5.3	DŮSLEDKY ZTRÁTY ZAMĚŠTNÁNÍ NA ŽIVOT ČLOVĚKA	26
5.4	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ NEZAMĚŠTNANOST	32
5.5	STRATEGIE, JAK ZVLÁDNOUT NEZAMĚŠTNANOST	33
5.6	SOUVISLOSTI PŘI UTVÁŘENÍ STRATEGIE, JAK ZVLÁDNOUT NEZAMĚŠTNANOST	34
5.7	TYPY STRATEGIÍ.....	35
6	KRIZE	37
6.1	DĚLENÍ KRIZÍ	38
6.2	FÁZE KRIZE	40
7	SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	42
8	METODOLOGIE	44
8.1	CÍL VÝZKUMU	44
8.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	44
8.3	VÝZKUMNÝ SOUBOR	45
8.4	METODY SBĚRU DAT	47
8.5	ZÍSKÁVÁNÍ ROZHOVORŮ	47
9	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	48
9.1	PRÁCE A JÁ	50
9.1.1	<i>První zaměstnání a důvod jeho změny</i>	50
9.1.2	<i>Další pracovní zkušenosti</i>	51
9.1.3	<i>Význam zaměstnání</i>	51
9.2	ZTRÁTA A JEJÍ PROŽÍVÁNÍ	52
9.2.1	<i>Ztráta zaměstnání a její důvod</i>	52
9.2.2	<i>Doba od ztráty zaměstnání</i>	53
9.2.3	<i>Největší ztráta</i>	54
9.3	ZDRAVOTNÍ STAV A PRÁCE.....	54
9.3.1	<i>Zdravotní stav a ztráta zaměstnání</i>	55
9.3.2	<i>Jak se změnil zdravotní stav po ztrátě zaměstnání?</i>	55

9.3.3	Řešení vzniklé zdravotní situace	55
9.3.4	Jak cizí lidé vnímají nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?.....	56
9.4	JÁ A MOJE OKOLÍ	56
9.4.1	Reakce rodiny na odchod ze zaměstnání.....	57
9.4.2	Moje okolí a jeho reakce na můj nový stav.....	58
9.4.3	Člověk, který je ve stejné nebo podobné situaci jako já.....	58
9.5	HLEDÁNÍ NOVÉHO ZAMĚSTNÁNÍ A NÁPLŇ MÉHO DNE	59
9.5.1	Náplň dne před ztrátou zaměstnání	59
9.5.2	Náplň dne po ztrátě zaměstnání.....	59
9.5.3	Hledání nového zaměstnání	60
10	SHRNUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	61
11	DISKUZE A DOPORUČENÍ.....	66
	ZÁVĚR.....	69
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71
	SEZNAM PŘÍLOH	75

ÚVOD

Ztráta zaměstnání postihne alespoň jednou za život skoro každého. Ztráta může být způsobena z mnoha důvodů – zrušené pracovní místo, uzavření firmy, dobrovolný odchod ze zaměstnání a v neposlední řadě také nedobrovolný odchod ze zaměstnání. Ať už je tato změna statusu ze zaměstnaného na nezaměstnaného z jakéhokoliv důvodu, je vždy nepříjemná. O to nepříjemnější je, pokud je odchod nedobrovolný nebo ještě hůře neplánovaný.

Smířit se s tím, že musíme opustit kolektiv, ve kterém jsme měli přátele a hlavně to, že nám vypadne pravidelný příjem peněz, je těžké a pro někoho to může být až likvidační.

Není proto možné nalézt jednotnou odpověď na otázku týkající se propuštění a ztráty zaměstnání.

Každý z nás se se ztrátou vyrovnává po svém. Neexistuje jednotný postup pro to, jak se vyrovnat s tím, že už vás někde nechtějí.

Diplomová práce je zaměřena na osoby se sníženou pohyblivostí, které nedobrovolně přišli o práci. Jejich návrat zpět do pracovního procesu není jednoduchý a pro některé bývá zpočátku nepředstavitelný.

Cílem teoretické části je vhlédnutí do zkoumaného problému po odborné stránce. Je to důležité pro empirickou část diplomové práce, která na teoretickou navazuje.

Teoretická část se nejprve zabývá rozbořem tělesného postižení, jeho definicí a klasifikací. Na toto navazuje kapitola, ve které je popsáno zdravotní postižení. Ve třetí kapitole je popsán pohyb a hybnost. Čtvrtá kapitola se nejdříve zabývá tématem práce jako takové. Na jejím konci je popsána důležitost práce v životě člověka se zdravotním znevýhodněním. Předposlední kapitola je věnována nezaměstnanosti. Jsou zde popsány její základní druhy, faktory, které nezaměstnanost způsobují, důsledky ztráty zaměstnání, dále pak důsledky nezaměstnanosti, faktory, které ji ovlivňují a na konci jsou rozebrány strategie, které pomáhají nezaměstnanost zvládnout. Poslední kapitola se věnuje otázce krize, její definici a fázím. Teoretická část je zakončena shrnutím.

Praktická část diplomové práce je zpracována kvalitativní metodou výzkumu. Jsou zde použity polostrukturované rozhovory. Respondentů je deset a jsou ve věku 35 až 45 let. Tento vzorek byl vybrán z důvodu toho, že tito lidé mají jak zkušenosti s více než jedním zaměstnáním, také jsou stále ve věku, kdy je pro ně přísun finančních prostředků důležitou součástí života. Jedná se o šest žen a čtyři muže. Všichni mají nějaký typ tělesného handicapu. Společným znakem pro všechny je nedobrovolné opuštění zaměstnání kvůli svému handicapu. Jako výstup z těchto rozhovorů byl zvolen systém otevřeného kódování, kdy jsou rozepsány jednotlivé kategorie spolu s popisem, jak odpovědi probíhali. Na toto navazuje shrnutí celého empirického výzkumu, kde jsou jak odpovědi na výzkumné otázky, tak autorčiny postřehy a její subjektivní vnímání respondentů i samotných rozhovorů. Před závěrem je ještě diskuze, ve které je doporučení pro další výzkum, jaký směrem by se mohl ubírat a na co by bylo dobré se při něm zaměřit. Na závěr je zhodnocení celé diplomové práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 TĚLESNÉ POSTIŽENÍ

Tato kapitola je věnována tělesnému postižení. Jsou zde definovány základní termíny, které se k tomuto tématu vztahují. Dále pak definice týkající se tělesného postižení a jeho klasifikace.

„Vada, porucha je narušení (abnormalita) psychické, anatomické či fyziologické struktury nebo funkce.“ (Slowik, 2007, s. 26)

Klasifikace vad a poruch vychází primárně především z lékařské diagnostiky, která identifikuje orgánové nebo funkční nedostatky a odchylky. Medicína přitom není schopna mnoho diagnostikovaných vad a poruch odstranit, a zabránit tak vzniku postižení u konkrétního jedince.

1.1 DĚLENÍ PORUCH HYBNOSTI

Poruchy nebo vady je možné klasifikovat z několika hledisek:

- dle druhu postižení (zrakové, sluchové, mentální, tělesné)
- dle intenzity (lehké, střední, těžké)
- dle doby vzniku (vrozené, získané)
- dle charakteru (orgánové, funkční)

„Postižení (disability) znamená omezení nebo ztrátu schopností vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je pro člověka považován za normální.“ (Slowik, 2007, s. 26) Nemusí se vždy jednat pouze o postižení viditelné. Člověk může být omezen například i ve chvíli, kdy trpí sociální fobií.

„Znevýhodnění (handicap) se projevuje jako omezení vyplývající pro jedince z jeho vady nebo postižení, které ztěžuje nebo znemožňuje, aby naplnil roli, která je pro něj (s přihlédnutím k jeho věku, pohlaví a sociálním či kulturním činitelům) normální.“ (Slowik, 2007, s. 26)

Rozdíl mezi postižením a znevýhodněním je možné chápat tak, že postižení může být mentální, zrakové, sluchové apod., oproti tomu znevýhodněním můžeme nazvat zdravotní oslabení či dlouhodobou nemoc.

1.2 DEFINICE TĚLESNÉHO POSTIŽENÍ

Nejnámější je definice dle Krause a Šandery (1975, s. 6): *Tělesným postižením rozumíme vady pohybového a nosného ústrojí (tj. kostí, kloubů, šlach i svalů a cévního zásobení), jakož i poškození nebo poruchy nervového ústrojí (jestliže se projevují porušenou hybností) včetně vrozených i získaných deformit tvaru těla a končetin.*“

Jako další definici je možné použít tu dle Vítkové (2006, s. 13), která charakterizuje tělesné postižení jako: *„Takové postižení, jehož průvodním znakem je prvotní nebo druhotné omezení hybnosti, tudíž sem lze zařadit nejen jedince s přímým postižením pohybového aparátu nebo centrální a periferní nervové soustavy, ale i jedince, jejichž pohyb je omezený v důsledku jejich nemoci nebo zdravotního oslabení nepřímou.“*

Poslední vybranou definicí je definice dle Renotiérové (2002, s. 29), která definuje tělesné postižení jako: *„Přetrvávající nebo trvalé nápadnosti, snížené pohybové schopnosti s trvalým nebo podstatným působením na kognitivní, emocionální a sociální výkony.“*

Můžeme tedy usuzovat, že společným znakem osob s tělesným postižením je omezení hybnosti (ať už částečné či úplné).

1.3 TĚLESNÉ POSTIŽENÍ A JEHO KLASIFIKACE

Dle Renotiérové (Renotiérová, Ludíková a kol., 2006) můžeme tělesné postižení členit dle období vzniku a příčiny:

- vrozená (mohou být i raně získaná) – příčinami jsou většinou poruchy vývoje v prenatální, perinatální a raně postnatální době (DMO, růstové odchylky, vady končetin, vrozené vady lebky a páteře);

- získaná:
  - po nemoci (CMP, revmatická onemocnění)
  - po úraze (poškození mozku, míchy, nervů, zlomeniny obratlů a následné ochrnutí)
  - deformace (páteře, končetiny)

Vítková (2006) člení pohybové vady dle postižené části těla na amputace, kdy je odstraněna periferní část těla od trupu (končetina), deformace – ty mohou být vrozené (vykloubení kyčlí) nebo získané (špatné sezení); malformace – patologické vyvinutí končetin a v neposlední řadě sem také spadají obrny centrální a periferní – v tomto případě je postižena centrální a periferní nervová soustava (DMO, mozkové záněty, nádory, degenerativní onemocnění mozku, míchy).

2 ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ

V této kapitole již není zapotřebí vysvětlovat jednotlivé termíny. Z tohoto důvodu je kapitola zaměřena na osoby se zdravotním postižením a na život s ním.

Vnímání zdravotního postižení veřejností prošlo obrovským vývojem. Dříve se osoby se zdravotním postižením označovali jako nedokonalé, defektní. V dnešní době je toto vnímáno jako znevýhodnění, vlastnost, omezení možností člověka, který má své vlastnosti, potenciál k rozvoji. V centru zájmu už není na rozdíl od dřívějších dob postižení, ale člověk.

Každý člověk, který má zdravotní postižení, je dle legislativy posuzován individuálně, kdy individuální potřeby jsou odvozovány dle charakteru jeho postižení. Na podporu uspokojování těchto potřeb jsou vytvářeny mechanismy (individuální vzdělávací programy, poradenská činnost atd.).

V životě se bohužel lidé se zdravotním postižením setkávají s ne úplně vstřícným a chápajícím postojem společnosti, a to především tehdy, když je jejich postižení viditelné. Především se jedná o prioritizaci postižení nad osobností jako takovou, omezený přístup jedince do některých budov, neinformovanost veřejnosti týkající se zdravotního postižení atd.

2.1 VYMEZENÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Jsou tři hlediska, dle kterých je možné zařadit osoby se zdravotním postižením do jednotlivých skupin. Jedná se o hlediska fyziologická, etiologická a sociální, tzn., jak zdravotní postižení ovlivní sociální život člověka.

Zákon o sociálních službách definuje zdravotní postižení jako „*tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby*“ (<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>). Dle zákona o zaměstnanosti (<https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/definiceozp>) jsou osobami se zdravotním postižením fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního

zabezpečení uznány a) invalidními ve třetím stupni, b) invalidními v prvním nebo druhém stupni, c) zdravotně znevýhodněnými.

Organizace zdravotně postižených a pomáhajících zdravotně postiženým vnímají osoby se zdravotním postižením podobně, jako osoby s postižením:

1. **mentálním** (lehké a střední mentální postižení)
2. **tělesným** (postižení dolních končetin, postižení páteře, postižení horních končetin, lidé na invalidním vozíku atd.),
3. **smyslovým** (postižení sluchu, zraku)
4. **duševním** (neurotické poruchy, schizofrenie, deprese či jiné poruchy nálad)
5. **kombinovaným** (kombinací některých z výše uvedených)
6. **chronickým** (epilepsie, respirační onemocnění, nádorová onemocnění, poruchy ledvin, roztroušená skleróza)

Dle Víškové (2005) je zdravotní stav posuzován v jednotlivých zákonech odlišně. Za osoby se zdravotním postižením jsou tedy považovány nepřekrývající se okruhy lidí. „*Zákon o zaměstnanosti definuje osoby se zdravotním postižením jako fyzické osoby, které jsou: orgánem sociálního zabezpečení uznány plně invalidními, částečně invalidními, nebo rozhodnutím úřadu práce uznány zdravotně znevýhodněnými. Je tedy zohledněno, jak zdravotní stav člověka posoudí posudkový lékař České správy sociálního zabezpečení a jestli je osobě přiznán invalidní důchod.*“

2.2 ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ A ŽIVOT S NÍM

Obecně popsat, jaké důsledky má zdravotní postižení, je velmi obtížné. Velmi důležité na posouzení je, jaká část těla je postižena, jak je na tom daný člověk po psychické stránce, ale také to, v jaké oblasti je daný člověk a jeho postižení posuzován (škola, práce atd.). Dobré je také všimnout si, jak člověk se zdravotním postižením svoje postižení vnímá, jak je s ním sžitý a jaký má postoj k životu.

Je celá řada zdravotních postižení – od těch nejlehčích (artróza, ztráta úchopové schopnosti...), přes onemocnění páteře (po operacích a úrazech) až po ty těžké (amputace, ochrnutí, retardace, demence apod.).

Dle Novosada (1997) je možné rozdělit příčiny, které ovlivňují život osob se zdravotním postižením, do dvou kategorií:

A. Objektivní

- **vzdělávací politika**
- **sociální služby**
- **sociální politika**
- **politika zaměstnanosti**
- **stav životního prostředí** – změny klimatu, toxikace prostředí
- **vlastní životní prostor**
- **společenské povědomí** týkající se lidí s postižením a postoji k nim

B. Subjektivní

- **zdravotní stav a omezení**, která z něj vyplývají
- **osobnostní rysy jedince** – působení rodiny, prostředí, ve kterém dotyčný žije a jeho vrozené dispozice
- **sebehodnocení ve vztahu ke zdravotnímu postižení a reálným možnostem uplatnění**
- **vnější vlivy, na nichž je jedinec závislý**
- **schopnost zvládnout nepříznivou životní situaci**

Vzhledem k tomu, co bylo výše uvedeno lze usuzovat, že člověk se zdravotním postižením může být omezen v běžných oblastech života (pracovní uplatnění, sociální vztahy...).

Nastat také může sociální vyloučení, na které je pohlíženo jako na stav nebo jako na proces. Sociální vyloučení je pojem nebo způsob výkladu jevu odehrávajícího se ve společnosti, tento jev je komplexní a kdy někteří členové společnosti jsou ve výrazně odlišném postavení než tzv. většinová společnost (Hills, Le Grand a Piachaud 2002).

2.3 ZNEVÝHODNĚNÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V PRACOVNÍ OBLASTI

Je možné rozlišit dvě oblasti, díky kterým může být člověk se zdravotním postižením omezen v přístupu k pracovnímu uplatnění. Jedná se o oblast vnitřní (zdravotní důvody, osobností důvody atd.) a o oblast vnější (strach zaměstnavatelů, neuzpůsobené pracovní prostředí atd.)

Jedinec, který má nějaké zdravotní postižení, je v pracovním uplatnění znevýhodněn v následujících oblastech (Vágnerová a HadjMousova (2003), Novosad a Novosadová (2000), Plesník a kol. (2003):

1. zdravotní stav (jedinec není schopen vykonávat některou práci či některé profese, je omezen v produktivitě, může mít strach, nejistotu, či proměny nálad)
2. vlastní nedostatky v oblasti psychologických vlastností a sociálních kompetencí, které mohou pramenit z výchovy či z životních zkušeností (nízké sebevědomí, snížené sebehodnocení, špatné zkušenosti z předchozích zaměstnání)
3. nevhodná či nízká kvalifikace
4. nedostatečná nabídka celoživotního vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením
5. nedostatečná sociální politika (podpora plynulého přechodu do zaměstnání je nedostatečná nebo také žádá)
6. nedostatek programů, které by zaměstnávání zdravotně znevýhodněných podporovali
7. nastavení sociálních služeb, vzdělávacího systému nebo rodinného prostředí
8. přiklání se k dlouhodobé nezaměstnanosti místo přijetí méně prestižního a kvalifikovaného zaměstnání (může nastat sociální izolace, jedinec ztratí kontakty, při dlouhodobější nezaměstnanosti je také ochuzen o veškeré novinky, které v zaměstnání mohou být)
9. postoj společnosti k osobám se zdravotním postižením

10. nedostatečná výchova, která by přispěla k vytvoření pozitivního postoje k lidem se zdravotním postižení
11. nedostatek volných míst na trhu práce

3 POHYB, HYBNOST

Třetí kapitola je věnována popisu samotného pohybu a hybnosti. Jsou zde popsány typy poruch hybnosti, jejich dělení, a nakonec jsou zde popsány jednotlivé stupně míry pohyblivosti jedince.

Pohybem se projevují všechny živé organismy. Toto se týká jak rostlin (růst), zvířat, tak i lidí.

Pohybová aktivita člověka probíhá ve více úrovních a je velmi rozmanitá. Samotný pojem hybnost – motorika se vyvinul z latinského slova motus neboli pohyb.

Pohyby jsou řízeny z oblasti vegetativní a míšní a jsou prováděny díky hladkým svalům. Slovem motilita jsou nazývány zautomatizované spontánní pohyby, které jsou vykonávány bez přímé koordinace vůlí.

Motorická oblast mozku řídí mobilitu. Mobilita umožňuje člověku pracovní výkon a aktivní pohyb v prostoru, tzn. schopnost pohybů kosterního příčně pruhovaného svalstva.

O poruše hybnosti mluvíme tehdy, je-li díky tělesnému postižení narušena realizace expresivních (psychický stav), reflexivních (odpověď na určitý podnět), spontánních (samovolných) nebo záměrných (účelových) pohybů po stránce jak kvantitativní, tak kvalitativní. (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

3.1 TYPY PORUCH HYBNOSTI

Důsledkem přímého poškození pohybového ústrojí v souvislosti s úrazem, nemocí nebo jeho vadným vývojem bývá primární porucha hybnosti.

Ve chvíli kdy samotný pohybový aparát není poškozen, ale pohyb je znemožněn nebo omezen poruchou jiného orgánu či nemocí, hovoříme o sekundární poruše (Jonášková in Müller a kol. 2001).

Dle rozsahu poruchy hybnosti dělíme tyto poruchy na lehkou, střední, těžkou (Jonášková in Müller a kol., 2001).

3.2 MÍRA POHYBLIVOSTI JEDINCE

Míra pohyblivosti jedince a její stanovení je výchozím diagnostickým prostředkem. Osoba s poruchou hybnosti je poté hodnocena jako mobilní, částečně mobilní nebo imobilní (Jonášková in Müller a kol., 2001).

1. Mobilní jedinec se pohybuje zcela samostatně, nepotřebuje žádné kompenzační pomůcky, je schopný se o sebe plně postarat.
2. Částečně mobilní jedinec potřebuje k pohybu dopomoc druhé osoby, kompenzační pomůcky (berle, chodítka...) a péče o sebe sama bývá náročnější (je potřeba, aby mu prostor, ve kterém žije, byl přizpůsoben).
3. Imobilní jedinec většinou není schopen pohybu bez cizí pomoci. Z časového hlediska může být ztráta pohybových schopností přechodná (stav po čerstvé zlomenině), dlouhodobá (stav po CMP) či trvalá (těžká autonehoda) (Bendová, Jeřábková, Růžičková, 2006).

Pokud se zaměříme na těžké tělesné postižení (může být vrozené – DMO, získané – stav po úrazu, nemoci), bude se ve většině případů jednat o ztrátu hybnosti dlouhodobou nebo trvalou.

4 PRÁCE

Čtvrtá kapitola se zabývá pojmem práce. Tento pojem je zde vysvětlen a je popsána její důležitost. Na konci kapitoly je rozebrána důležitost zaměstnání v životě člověka se zdravotním postižením.

Co vlastně znamená pojem práce? Práce může být jakákoliv duševní nebo fyzická činnost jedince, kdy jejím výsledkem jsou služby nebo výrobky. Pro lidskou existenci je práce velmi důležitým prvkem, protože zařazuje jedince do společnosti. Její význam tedy spočívá jak v hmotných cílech, tak i v uspokojení lidských potřeb. Dle Červenky, Svobodové a Vinopala (2006) je práce elementární lidská činnost, kdy cílem je služba či užitná hodnota, k jejímuž záměru můžeme dospět pomocí činností, které kombinují kreativní, analytické a konceptuální myšlení. Kromě fyzických dovedností je pro výkon práce nutná také úroveň lidského intelektu.

Vzhledem ke skutečnosti, že se mění společnost, mění se také trh práce, a to hlavně s ohledem na podmínky nebo nároky na zaměstnance a pracovní prostředí.

Tyto změny tudíž neovlivňují pouze individuální život zaměstnanců, ale dopadají na celou společnost a díky tomu se podílejí na utváření identity jednotlivce.

Červenka, Svobodová a Vinopal (2006, s. 13) dále uvádějí: „*V industriální společnosti je chápána práce, resp. placená práce, jako základ veškerého tvoření, je zdrojem bohatství i integrujícím prvkem společnosti.*“ Práce nemusí vést pouze k uspokojování finančních potřeb, je důležité, aby zde bylo i uspokojení po stránce psychické.

V dnešní hektické době je však velmi těžké skloubit dohromady to, aby nás práce uspokojovala po obou stáncích zároveň. Většinou se setkáváme spíše s tím, že práce je hodnocena kladně díky finanční odměně, ale z psychického hlediska je hodnocena záporně a naopak. Lidé, kteří jsou v práci díky dobrému kolektivu a psychické pohodě spokojení, nejsou finančně ohodnoceni tak, jak by si představovali.

K prožívání plnohodnotného života je práce nezbytná. Dle Sekoty (2004) je práce nezbytná k utváření společenského a osobního statutu, je hlavním zdrojem zajištění a

může přinášet radost ze zde realizovaných činností. Kromě těchto přínosů může práce poskytovat pocit potřebnosti (v práci jsem někdo důležitý) nebo sdílení s kolegy (neshody v partnerství). Mezi další klady můžeme zařadit navazování sociálních kontaktů mimo rodinné prostředí (návrat po mateřské dovolené), denní řád, upevňování identity atd. (Šimek 1997). Ukazatelem celkového vnímání práce může být vztah, jaký jedinec zaujímá k práci a jak vysoko ho má postaven ve svém žebříčku hodnot. Pro někoho může být práce pouze nutností k přežití, pro někoho zase možnost realizace, naplnění potřeb a očekávání. Pro velkou část populace je zaměstnání součástí jejich každodenního života, a to hlavně z důvodu, že v něm tráví většinu dne (Červenka, Svobodová a Vinopal, 2006). Dle Nakonečného (1995, in Kaňová, 1998) je práce u většiny lidí na horní úrovni hodnotového žebříčku. Může to být z důvodu toho, že v dnešní době je práci přikládán velký význam anebo také tím, že práce může být klíčem k dosažení svých cílů (cestování, věnování se koníčkům). Dle Jandourka (2007) můžeme mezi hodnoty, které vykazuje práce zařadit společenské styky, osvojování si dovedností, časovou organizaci a také prostředek živobytí. Pokud člověk ztratí zaměstnání, přichází o tyto hodnoty a mohou u něj vzniknout psychické nebo sociální poruchy. U Vágnerové (2007) můžeme nalézt porovnání vnímání práce mezi mladou a starší generací. U mladší generace je předpoklad toho, že jsou si v dnešní době vědomi, že práce, kterou vykonávají dnes, nemusí být dlouhodobá. Vzhledem ke změnám, které se dějí na trhu práce je zvýšená pravděpodobnost migrace profesí a tím pádem i větší množství zaměstnání během života. Starší generace je oproti tomu zvyklá spíše na jednu celoživotní profesi. U různých věkových kategorií je tedy vztah k práci ovlivněn dobou, kdy do pracovního procesu nastoupili. V hierarchii hodnot začala hodnota práce stoupat během 90. let (Kaňová 1998). Proč se toto stalo, vysvětluje nejlépe Kuchař (2007, s. 130): „*Jedním z nejhorších důsledků socialistického období byla ztráta pocitu odpovědnosti jednotlivce za vlastní osud.*“ Pokud totiž nastala nějaká krizová situace v životě, člověk se mohl spolehnout na to, že stát mu pomůže a nenechá ho v tom. V dnešní době to však neplatí, a proto se práce stala obrovskou jistotou a poskočila tím pádem v žebříčku hodnot prudce vzhůru.

Práce přináší lidem kromě peněz také další zisky. Zapojení člověka do pracovního procesu souvisí s psychologickými procesy a vnitřními stavy, kdy nejdůležitější je v tomto případě motivace. Dle Jahody (1987, in Hora 2008), Vágnerové (1999), Brožové

(2003), Buchtové (2004), Giddense (1999), Plesníka (2007) a Hory (2008) jsou motivy k práci následující:

1. **peníze, finanční nezávislost** (životní standard, zajištění materiálních potřeb, zajištění domácnosti)
2. **aktivita** (práce umožňuje ve vymezeném prostředí používat schopnosti a znalosti)
3. **strukturace času** (režim dne, životní řád, náplň času)
4. **seberealizace (osobnostní rozvoj, uplatnění znalostí, dovedností, schopností)**
5. **získání sociálního statusu a osobní identity** (potřeba úspěchu, ocenění, sebeúcta)
6. **sociální kontakty** (sociální příležitosti, nová přátelství, nové kontakty, ochrana před ztrátou kontaktu se světem, mezilidské vztahy na pracovišti)
7. **samostatnost a nezávislost**
8. **životní jistota** (jistota příjmu, smyslu života, budoucnosti)

4.1 PRÁCE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Pokud je u člověka se zdravotním postižením toto viditelné, je jeho pracovní zařazení a uplatnění velmi důležité, a to hlavně z pohledu obhájení si svojí normality. Dle Vágnerové (1999) získává člověk se zdravotním postižením specifickou sociální roli (ohledy, trpělivost...), na druhou stranu však ztrácí možnost „normálního“ začlenění do pracovního procesu (neočekávají se od něj žádné vysoké výkony, je omezen v možnostech seberealizace...). Takovýto člověk může být vnímán jako „invalida“ – který není schopen normální práce, „hlupák“ – vše mu dlouho trvá, není schopen nic pořádně pochopit apod. a najednou je z jeho postižení charakteristika osoby. Může se tedy stát, že místo toho, aby ho lidé chtěli poznat, zaškatulkují si ho hned při příchodu a nemají poté snahu se s ním blíže seznámit nebo ho poznat. Vágnerová (1999, s. 120) uvádí: „*Pokud postižený člověk zůstává izolován doma, ztrácí jednu, osobně důležitou roli a postupně dochází k chátrání celé osobnosti. Kromě toho se tímto způsobem zvětšuje vzájemné nepochopení mezi zdravými a postiženými, kteří žijí naprosto odlišným způsobem*“.

Vzhledem ke skutečnosti, že lidé se zdravotním postižením jsou již od počátku vychováváni jinak, je možné, že se neumí vypořádávat se situacemi, které jsou pro lidi bez postižení běžné a přirozené (Novosad 1997).

U člověka se zdravotním postižením je tedy velmi důležité jeho pracovní uplatnění. Je to hlavně z toho důvodu, že prostřednictvím práce má prostor k seberealizaci, sebevyjádření, a hlavně získává status pracující osoby, a nejen osoby s postižením.

5 NEZAMĚŠTNANOST

Tato kapitola je zaměřena na pojem nezaměstnanost. Dále jsou zde popsány základní druhy nezaměstnanosti, důsledky ztráty zaměstnání, důsledky nezaměstnanosti, faktory ovlivňující nezaměstnanost a také typy strategií, jak se s novou situací vyrovnat.

Za nezaměstnanost považujeme stav, kdy člověk v produktivním věku, který by mohl a měl pracovat, nepracuje. Je to stav provázející vývoj tržního hospodářství nesoucí s sebou negativní sociální a ekonomické důsledky. Aby ekonomika měla zdravý vývoj, je nutné, aby nezaměstnanost byla nízká nebo alespoň přijatelná.

Nezaměstnanost nejen, že má vliv na ekonomickou situaci, ale přináší vysoké riziko negativních sociálních důsledků. Jedná se o stres, zdravotní komplikace, alkoholismus atd.

Z toho můžeme vyvodit fakt, že čím delší nezaměstnanost bude, tím horší dopad to má jak na jedince, tak i na jeho rodinu. Pokud je nezaměstnanost opravdu dlouhodobá, může kromě jiných výše jmenovaných následků mít za následek i to, že jedinec ztrácí kvalifikaci a postupem času se hledání nového zaměstnání velmi komplikuje.

Nezaměstnaný člověk je ten, který:

- chce pracovat;
- může pracovat;
- nemá práci;
- aktivně hledá místo.

Tržní ekonomika rozlišuje dva stavy nezaměstnanosti:

a) dobrovolná nezaměstnanost - jedinec o pracovní místo nestojí – je ekonomicky zajištěný, čeká na místo s lepším platovým ohodnocením, než jsou ta nabízená

b) nedobrovolná nezaměstnanost – člověk si aktivně hledá nové místo, vzdělává se v nových oblastech

5.1 ZÁKLADNÍ DRUHY NEZAMĚSTNANOSTI

Cyklická nezaměstnanost

Objevuje se spolu s hospodářským cyklem tržních ekonomik. Při konjunktuře (příznivý stav) má tendenci mizet, naopak v období hospodářského poklesu výrazně roste. Vývoj závisí na vztahu mezi potenciálním a skutečným hrubým domácím produktem. Je způsobena poklesem nebo propadem hospodářské činnosti (Mareš, 1994).

Frikční nezaměstnanost

Jde o plynulé přecházení zaměstnanců z jedné práce do druhé. Souvisí s životním cyklem (ukončení školy, návrat z mateřské dovolené, změna bydliště), může se zde projevit i nedokonalá mobilita pracovních sil. Většinou je spojena s krátkodobou nezaměstnaností. Tento druh nezaměstnanosti je dobrovolný (Mareš, 1994).

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost je následkem změn ve struktuře národního hospodářství. Tento typ vyplývá ze změn ve struktuře národního hospodářství. Většinou bývá vyvolána změnami v preferenci spotřebitelů nebo technickým pokrokem. Největší problém může způsobit tam, kde v důsledku technických změn bývají zasažena celá odvětví. Jako největší problém se jeví rekvalifikace starších pracovníků, kdy kvalifikace, kterou mají je zastaralá a pro nové technologie nepoužitelná. I tato nezaměstnanost však může být dobrovolná. Toto se stane v případě, že stávající zaměstnanci nechtějí přijmout nové místo za nižší mzdu v jiném odvětví, než jsou doposud (Mareš, 1994).

5.2 FAKTORY ZPŮSOBUJÍCÍ NEZAMĚSTNANOST

Nezaměstnanost je vyvolávána nerovnováhou na trh práce. Jedná se jak o stranu poptávky, tak o stranu nabídky po práci. Jedním z důvodů je i nepružnost v chování ekonomických subjektů a s tím spojené stanovení mezd. Velkou roli hrají dobré výkony pracovníků, jednání s odbory atd. Zaměstnavatelé nechtějí nahrazovat stávající pracovníky novými, i přesto, že nový by pracovali za nižší mzdu. Je to z důvodu toho, že noví zaměstnanci musejí být zaškoleni, nejsou tím pádem hned od začátku plnohodnotnými pracovníky a může se také stát, že po zaškolení s nimi nebude zaměstnavatel spokojen a celý kolotoč je nutné začít od znovu (Daňhelová, 2002).

Dle Mareše (1994) dochází ke vzniku nezaměstnanosti z následujících důvodů:

- v důsledku technologického pokroku či cyklických krizí dochází ke snižování poptávky po práci
- v návaznosti na zvyšování nabídky na trhu práce (zahraniční pracovníci, silné ročníky...)
- nepoměru mezi poptávkou a strukturou nabídky. Jedná se o to, že na jedné straně je vysoký počet volných míst a na straně druhé vysoká nezaměstnanost.

5.3 DŮSLEDKY ZTRÁTY ZAMĚSTNÁNÍ NA ŽIVOT ČLOVĚKA

Ztrátou zaměstnání začíná pro jedince nové období. Má najednou spoustu volného času a s tím spojené možnosti, jak s ním naložit. Na druhou stranu pro něj začíná období starostí, které se primárně týkají ztráty finančních zdrojů, denního cyklu, sociálních vztahů atd.

Vágnerová (1999) definuje reakce, které ztráta zaměstnání vyvolává:

- a) **ekonomické reakce** – chudoba jednotlivce nebo rodiny, ztížená finanční situace, snížení životní úrovně – může přejít až k nelegálním činnostem
- b) **psychologické a sociálně-psychologické reakce** – častější konflikty, stres, menší účast na společenském životě a s tím spojená sociální izolace, omezené možnosti ohledně hledání nového zaměstnání
- c) **sociální reakce** – sociální status člověka může být ohrožen, okolí může nezaměstnaného jedince hodnotit hůře než před ztrátou zaměstnání

d) **somatické reakce** – horší psychická odolnost, zdravotní obtíže

Mezi skupiny, které jsou nezaměstnaností ohroženy, patří: osoby mladší 30let – pokud ještě nikde nepracovaly, ženy s dětmi, lidé z etnických minorit, absolventi škol – nemají praxi ani žádné jiné pracovní zkušenosti, méně přizpůsobivé osoby a osoby se zdravotním postižením. (Výrost a Slaměník 2001).

Ekonomický důsledek

Ve chvíli, kdy jedinec přijde o práci, nastává pokles jeho příjmu. Pokud se jednalo o osobu, která byla živitelem rodiny, je toto velmi závažné pro celou domácnost. Na počátku nezaměstnanosti člověk dostává podporu ve výši 65 % z předchozího příjmu (https://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/ZOZ_PLATNE_ZNENI_OD_1.9.2016.PDF). Podpora v této výši je vyplácena po dobu dvou měsíců. Pokud je však jedinec nezaměstnaný déle než čtyři měsíce, dostává podporu už jen ve výši 45 % průměrného čistého výdělku. Čím delší tedy nezaměstnanost je, tím větší dopad na jedince to má. Na závěr tedy můžeme říci, že dlouhodobá nezaměstnanost má ve většině případů negativní dopad na finanční stránku domácnosti či jedince. S tím je také spojen dopad na psychickou a sociální stránku osobnosti.

Sociálně – psychologické, somatické a psychologické reakce

Ve chvíli, kdy dojde ke ztrátě zaměstnání, je člověk náchylnější na rozvoj somatických onemocnění (bolesti hlavy, žaludeční vředy, vysoký krevní tlak, riziko cukrovky atd.), negativní vliv má nezaměstnanost i na duševní zdraví a psychickou pohodu (nespavost, podrážděnost atd.). Na každého však působí ztráta zaměstnání jinak.

Buchtová (2002) popisuje dvě úrovně patologických symptomů souvisejících se ztrátou zaměstnání. První úroveň je sociálně psychologická – problémy v rodině, zdravotní potíže, dysfunkční chování, psychické potíže. Druhou úroveň nazývá sociálně patologickou – do ní spadá zvýšená kriminalita, vyšší nemocnost, zvýšená konzumace drog, léků, alkoholu, nikotinu, vyskytují se zde i sebevražedné pokusy a meziskupinové konflikty. Buchtová spolu s dalšími autory upozorňuje na výzkumy, které se týkali chování lidí, kteří přišli o práci. Lidé bez práce byli deprivováni ze ztráty zaměstnání,

měli nízké sebevědomí, větší strach, pocity úzkosti, byli více podráždění a trpěli nespavostí. Spolu s tím se u nich projevil pokles sociálního statusu, ochuzení společenského života, konflikty k rodině a další. Dle Vágnerové (1999) je psychická reakce na ztrátu tím větší, čím je člověk silněji motivován pro práci. Pokud nezaměstnanost trvá dlouhou dobu, jsou důsledky v podobě psychických změn velké.

Podle Mikšíka (2006) je důležité nezevšeobecňovat důsledky ztráty zaměstnání. Tyto jsou u každého jedince individuální. Jde o to, co ztratil, jak aktivně hledá novou práci, jaké vidí možnosti do budoucnosti apod. Můžeme však říci, že existují obecné poznatky týkající se procesu vyrovnávání se s těžkými životními situacemi. Člověk, který přišel o zaměstnání, prochází následujícími stádii – intenzivní hledání nové práce, náhradní možnosti, jak vyřešit psychický tlak, hledání kompenzačního mechanismu, tlak spojený s novou životní etapou a konečně rozpad klíčové hodnotové orientace dané osobnosti (kdy toto může vyústit do stavu deprese, psychického selhání anebo beznaděje).

Vágnerová (1999) a další autoři dělí stupně reakce na ztrátu zaměstnání:

1. **šok** – jedinec nechce uvěřit, že se to stalo jemu, později přechází do vzteku. Může však být i pozitivní krátkodobá reakce na to, že má čas, volno – pocit úlevy.
2. **aktivní hledání práce a optimismus** – naděje, že najde nové a lepší zaměstnání, do hledání vkládá velké úsilí
3. **pesimismus** – přichází většinou po půl roce neúspěšného hledání, víra, že něco najde, slábné, zmenšuje se nadšení pro hledání, finanční situace začíná být také špatná (nízká podpora, tenčící se rezervy), sebedůvěra je velmi nízká, sociální život skoro žádný, člověk je ve velkém stresu, narušen je pocit vnitřní rovnováhy a duševní pohody
4. **adaptace na styl života nezaměstnaného a fatalismus** – jedinec na vše rezignuje, začíná být apatický a pasivní, ztrácí jakýkoliv zájem o hledání nebo o práci, nemá zájem o žádný sociální kontakt.

Ne vždy musí být ztráta zaměstnání vyhodnocena jako negativní zkušenost. V případě, že člověk chodil do práce pouze kvůli finančním prostředkům, a pokud je schopen tyto získat i jiným způsobem, je ztráta zaměstnání vnímána jako prostor pro ty oblasti života, které člověka naplňují a dělají mu radost. Je tedy důležitý postoj jedince, jak se k nové situaci postaví a jak s ní naloží.

Dále je možné důsledky nezaměstnanosti dělit následovně:

1. ekonomické důsledky

Krebs (2004, s. 278) uvádí: *„Ekonomické důsledky jsou spojeny s tím, že ekonomika nevyrábí tolik produkce, kolik je schopna vyrábět. HNP je svou úrovní pod hodnotou potenciálního HNP. Ztráty lze fakticky vyčíslit jako náklady stagnace (rozdíl mezi faktickým HNP a potenciálním HNP).“* Ztráta zaměstnání představuje pro jedince náhlou a silnou stresovou situaci, která může výrazně ovlivnit jeho finanční situaci nebo situaci jeho rodiny. Člověk, který ztratil práci je donucen omezit výdaje a tím pádem je limitován finančními prostředky, které dostane od státu. Pokud má nějaké vlastní finanční rezervy, jsou tyto většinou vyčerpány již během období, kdy je dotyčnému vyplácena podpora. Po delší době, kdy je jedinec nezaměstnaný, začíná být situace obtížná a tíživá. Pokud je nezaměstnanost pouze přechodná, krátkodobá, není dopad na finanční stránku jedince tak markantní. Jedinec má nějaké rezervy, je možná pomoc ze strany přátel či rodiny. Pokud je však nezaměstnanost dlouhodobá, může nastat i chudoba. Buchtová (in Mareš, Sirovátka 2003) popisuje nezaměstnanost jako situaci vedoucí k finančnímu strádání. Toto se může odrazit i na celkové kvalitě života. Jedinec i jeho rodina musí omezit zájmy, koníčky, kdy tyto jsou velkou položkou v rodinném rozpočtu.

2. sociální důsledky

Tyto bývají většinou spojeny se společenským životem jedince nebo jeho rodiny, dosavadním způsobem života, s chováním atd. Problém může nastat ve chvíli, kdy přijde o práci hlavní živitel rodiny. V tu chvíli se mění pozice a ten, co byl do té doby tím „finančně důležitějším“ se najednou může stát spíše přítěží. S tím je také spojena nestabilita partnerského vztahu. Dalším sociálním důsledkem může být i velké

množství volného času. Nezaměstnaný člověk nemá pevný režim dne, doma bývá pasivní (sledování filmů, seriálů, televize) a má zkreslené vnímání času. Často se objevuje stres, pocit osobního selhání, méněcennosti, neschopnosti. Může docházet k onemocněním, psychickým potížím atd. S nezaměstnaností je spojen pokles sociálního statutu. V některých případech dochází k vyloučení z většinové společnosti a sociální degradaci (Krebs 2007). Vágnerová (2004, s. 743) uvádí následující: *„Zdravotní ohrožení, které přináší stres spojený s nezaměstnaností, bývá posilováno zvýšenou tendencí postižených lidí užívat psychoaktivní látky (alkohol, léky a drogy, více kouří). Únik představuje i hra (např. na automatech), značná část nezaměstnaných propadá gamblerství, které ještě dále snižuje již tak problematickou ekonomickou situaci těchto rodin.“*

Vliv dlouhodobé nezaměstnanosti se může podílet nejenom na zhoršeném zdravotním a psychickém stavu, ale také na mezilidských vztazích v rámci rodiny, na kontaktech s okolím, na změně sociálního statutu a také na vzniku nových rolí. Z toho poté mohou vzniknout napjaté vztahy v rámci rodiny, sociální izolovanost, změna v chování, častější konflikty, ztráta respektu okolí a další. Kvůli ochabujícím kontaktům s bývalými kolegy narůstá sociální izolovanost. Příležitosti pro navázání nových kontaktů jsou velmi omezené, vzhledem k tomu, že nezaměstnaný člověk tráví většinu času doma. Nezaměstnaný jedinec se může záměrně vyhýbat sociálnímu kontaktu, nechce se vídat s ostatními, bojí se otázek ohledně ztráty zaměstnání a hledání nového. Nevyhnutelná je i změna statutu, která je převážně směrem dolů. Vzhledem k tomu, že společnost vnímá člověka, který dosáhl pracovního úspěch a vysoké pracovní pozice, jako toho, kdo je na špičce společenského žebříčku, může být naopak jedinec, který přišel o zaměstnání brán jako ten na stupni nejnižším. Do této pozice se může dostat kdokoliv, těžší to vždy mají lidé, kteří byli úspěšní nebo seděli ve vedoucích funkcích. Pro ně může být například přihlášení na úřadu práce velmi stresující a nepřekonatelná situace. Mohou se stydět za své selhání nebo mohou mít pocit, že je zaměstnanci budou soudit. Pokud je nezaměstnanost dlouhodobá, dochází k prohlubování těchto pocitů a může dojít až k úplnému vyčlenění ze sociálních skupin, kterých býval kdysi členem. Nezaměstnaný jedinec je mnohdy vnímán jako ten, jehož neschopnost a špatné osobní vlastnosti ho dovedly až ke ztrátě zaměstnání. Nezaměstnaný člověk se díky špatné finanční situaci, omezování zájmů

a ztrátě pravidelného sociálního kontaktu stává sociálně izolovaným. Toto vede k tomu, že se jedinec uzavírá do sebe, nekomunikuje s okolím a může to v konečném výsledku vést i ke ztíženému hledání nové práce (Buchtová 2002). Neúspěšné hledání zaměstnání a s tím spojená sociální izolace může vést až k sociálnímu vyloučení, kdy člověk nemá možnost zapojit se do společenského života a je mu omezena účast na společenských systémech.

3. Psychické důsledky

Vzhledem ke skutečnosti, že dnešní společnost je velmi materialisticky založená a ukazatelem úspěšnosti je hmotné vlastnictví, má toto na nezaměstnaného obrovský psychologický vliv. Ve chvíli, kdy si jedinec nemůže pořídit nákladné bydlení, skvěle vybavený šatník atd., objevují se u něj pocity úzkosti, marnosti a apatie, v horším případě frustrace, deprese a rezignace v dalším hledání zaměstnání. V tomto bodě jsou velmi důležité organizace zabývající se prací s nezaměstnanými. Ty by se kromě profesního a finančního poradenství měly zaměřit i na oblast psychologickou. Zaměření se i na tuto oblast můžeme požadovat či očekávat od soukromých subjektů. Na úřadu práce na tuto pomoc nemají čas. Po ztrátě zaměstnání prochází psychický stav několika fázemi. Prvotní fází je šok ze ztráty zaměstnání, kdy je člověk kompletně paralyzován. Může nastat pocit demotivace a beznaděje. Na tuto fázi navazuje fáze zahrnující optimismus, novou energii do hledání zaměstnání a do života. Pokud se však nedaří po delší dobu zaměstnání nalézt, vrací se pocity beznaděje a demotivace. Po této fázi přichází poslední a nejtěžší fáze. Jedinec, který si do této doby nenašel novou práci, se setkává s odmítáním a pomalu se smiřuje se statutem nezaměstnaného. Přizpůsobuje se novému životnímu stylu a nenachází v sobě energii ani chuť pro hledání zaměstnání. Z této fáze je návrat do pracovního života nejtěžší (Buchtová, 2002).

4. Zdravotní důsledky

Buchtová (2002, s. 149) popisuje význam práce následovně: *"Potřeba dostatečně dlouhé a společensky náležitě oceňované tělesné a duševní aktivity, potřeba práce v rámci ostatních kulturně uznávaných činností je u člověka silná a obtížně odstranitelná, patří do struktury lidské přirozenosti."*

Můžeme tedy říci, že velký vliv na zdravotní stránku jedince má psychické zdraví, psychická pohoda. Na fyzické zdraví má tedy psychická nepohoda velmi negativní dopad. Proto z tohoto důvodu nemůže být žádným překvapením, že jedinec, který je dlouhodobě nezaměstnaný může být častěji nemocný a má sklony ke zvýšené konzumaci alkoholu, léků nebo návykových látek.

5.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ NEZAMĚSTNANOST

Prvním faktorem, který má vliv na vyrovnání se s nezaměstnaností, je věk. Jedinec, který má nějaké závazky (hypotéka, rodina apod.), vnímá ztrátu zaměstnání hůř než ten, který žádné nemá. Také lidé staršího věku nesou ztrátu hůře. Hledání nového zaměstnání je pro ně obtížné, mají větší potíže s naučením se nových věcí (počítač, nové technologie apod.). Druhým faktorem bývá pohlaví toho, kdo o práci přišel. Pokud ztratí práci muž, který je zároveň i živitelem rodiny, může být toto pro rodinu až likvidní. Pro ženu nebývá ztráta práce tak tíživá, je schopná se angažovat v domácnosti a v péči o rodinu. Velkou roli hraje i kvalifikace. Pokud je člověk nekvalifikovaný (má jen základní vzdělání), je větší pravděpodobnost, že bude jen obtížně hledat práci. Posledním faktorem ovlivňujícím nezaměstnanost, je délka doby, po kterou je jedinec bez práce. Čím delší je doba, tím horší je hledání nového zaměstnání. Jedinec se zdravotním postižením má kromě jiných problémů (finanční, sociální, psychické) i problém týkající se pocitu lidské důstojnosti. Mnoho studií zkoumalo souvislosti mezi ztrátou zaměstnání a zhoršením zdravotního stavu jedince.

Dle Buchtové (2002) můžeme shrnout tři nejvýznamnější závěry:

1. Schopnost, jak se jedinec vyrovná se ztrátou zaměstnání je závislá na tom, jakou důležitost zaměstnání přikládal. Pokud pro něj bylo pouze nutností k tomu, aby byl finančně nezávislý, nebude to pro něj taková rána, jako ve chvíli, kdy do práce chodil rád, naplňovala ho a měl v ní přátele.

2. Ne všichni prožívají ztrátu zaměstnání a s tím spojenou nezaměstnanost stejně. Například muži ve středním věku nesou ztrátu zaměstnání hůř než muži mladší. Je to hlavně z důvodu toho, že jsou zodpovědní za svou rodinu.
3. Lidé, kteří jsou nezaměstnaní, mají častěji deprese, trpí úzkostmi a jsou ve větší psychické nepohodě.

5.5 STRATEGIE, JAK ZVLÁDNOUT NEZAMĚSTNANOST

Každý jedinec ke ztrátě zaměstnání přistupuje jinak. Ten, který má dostatečné finanční rezervy nebo dobré rodinné zázemí nebude brát ztrátu práce jako „konec světa“. Naopak ten, na kterém je jeho rodina finančně závislá a byl například jediným živitelem, toto bere jako velkou ránu.

Buchtová (2007 http://kariera.ihned.cz/c4-10115340-20305490-q00000_d): *„Zvládání ztráty práce je vysoce individuální a je podmíněno odolností konkrétního člověka vůči psychické zátěži vůbec. Konstruktivní adaptivní strategie zaujímají obyčejně lidé, kteří jsou již v průběhu života predisponováni svými osobnostními vlastnostmi nebo způsobem práce, sportem atp. Dále je tato schopnost podmíněna věkem (rozdílností v pociťované odpovědnosti vůči nejbližšímu okolí, která koreluje s fázemi životního cyklu), pohlavím (ženy jsou znevýhodněny starostí o děti a o domácnost), dosaženou kvalifikací (nekvalifikovaní snadněji přijdou o práci a obtížně ji znovu najdou), zkušenostmi jedince (větší stresovou zátěž prožívají jedinci se silnou pracovní motivací a úspěšností v předchozím zaměstnání), předchozí profesní rigiditou či pružností.“* Můžeme tedy říci, že to, jak jedinec zvládá ztrátu zaměstnání, je velmi individuální. Není tedy možné aplikovat stejnou strategii například na člověka, který sice o zaměstnání přišel, ale jeho výpověď měla dlouhodobější charakter a na člověka, pro kterého přišla výpověď jako „blesk z čistého nebe“.

5.6 SOUVISLOSTI PŘI UTVÁŘENÍ STRATEGIE, JAK ZVLÁDNOUT NEZAMĚSTNANOST

Dle Baumana (1998), který upozorňuje na nedostatek pracovních míst, by se měl stát postarat o všechny, kdo se ocitnou na okraji pracovního trhu. Dále uvádí, že by bylo dobré, aby sociální dávky nepředstavovaly eventualitu volby a aby stát rozlišoval mezi těmi, kteří podporu opravdu potřebují a zaslouží si jí a těmi, kdo pouze zneužívají systém. Vágnerová (1999) uvádí další aspekt a to „*riziko upadání psychického stavu nezaměstnaného*“. Ve chvíli, kdy je jedinec přesvědčen, že je jeho situace neřešitelná, přestává se snažit o jakoukoliv změnu a možnost, že si najde nové zaměstnání, se stává minimální. Dá se tedy spekulovat, jak moc je nutná podpora u všech nezaměstnaných. U některých jedinců je to samozřejmě nutností, bez níž by nebyli schopní fungovat, u někoho to však může vést ke snižování vlastní iniciativy a chuti k řešení nepříjemné situace.

Buchtová (2002) a Plesník (2004) se zaměřují nejen na vnitřní ale i na vnější vlivy strategií jednání. Hovoří se zejména o zkušenostech z minulého režimu, které mohou u některých jedinců vzbudit následující:

- **nedostatečné právní povědomí** (povinnosti a práva nezaměstnaného)
- **nulová zkušenost se ztrátou či změnou zaměstnání** (první zaměstnání)
- **snížený pocit odpovědnosti** (sklon nechávat odpovědnost za svůj život na druhých lidech)
- **minimální využívání zdrojů informací** (jedinec nemá zkušenost s vyhledáváním na internetu, netuší, kde všude se dá v dnešní době práce hledat)
- **nedostatečná pracovní sebereflexe** (jedinec nedokáže reálně posoudit své schopnosti, to co může nabídnout, většinou lidé využívali v práci to, co se naučili ve školách, nechtějí se znovu vzdělávat, nemají chuť rozvíjet své dovednosti)
- **nedostatek času a s tím spojená nekompetentnost pracovníků úřadů práce** (chybí individuální přístup k nezaměstnaným jedincům).

Kromě osobnostních dispozic záleží volba strategií také na postoji, který jedinec má k práci. To, jaký postoj máme k práci, se utváří již v dětském věku. Záleží na výchově, na tom, jak práci vnímají naše nejbližší osoby apod. Můžeme rozlišit dva postoje k práci: ekonomický (do práce chodíme pouze pro to, abychom mohli v klidu žít) a expresivní (budování profesní identity). Pro někoho může být ztráta zaměstnání velmi stresovým

obdobím, jedinci se snaží nalézt zaměstnání ze všech sil. Naopak u osob, pro které byla práce pouze nutností, berou její ztrátu jako prostor pro svou realizaci, mají radost z volného času, díky čemuž se mohou věnovat svým zálibám a koníčkům.

5.7 TYPY STRATEGIÍ

Strategie můžeme charakterizovat podle toho, jak jedinec jedná či nejedná nebo dle oblasti, kde se strategie odráží (uspokojení potřeb, příjmy...). Dle Plesníka (2004) můžeme strategie zvládnání dlouhodobé nezaměstnanosti rozdělit na aktivní a pasivní, kdy však obě mají stejný cíl a to, aby se jedinec vyrovnal se ztrátou s co nejmenším dopadem na psychickou rovnováhu. Aktivní strategie v sobě zahrnuje chuť do hledání nového zaměstnání, vyhledávání nových informací atd. Do pasivní strategie můžeme zařadit nepřipouštění si závažnosti situace, vyhýbání se všemu novému, nezájem o hledání zaměstnání, čekání na to „až se to nějak vyřeší“ atd.

Doba trvání nezaměstnanosti a kultura nezaměstnaných ovlivňuje obsah strategií. Čím je nezaměstnanost delší, tím se pro jedince stává samozřejmější. Toto se pak odráží na reakci na stávající situaci (Mareš 2002). Dle Mareše (2002) můžeme rozlišovat tři typy strategií na vyrovnání se s nezaměstnaností:

1. Strategie spojená s hledáním zaměstnání – jsou různé způsoby, jak hledat zaměstnání. Jedinec může využít známosti, pracovní portály, pracovní agentury nebo úřad práce. Tuto strategii využívají lidé, kteří chtějí pracovat, práce pro ně není pouze zdrojem peněz. Tito lidé jsou motivovaní, jsou optimističtí a mají pozitivní přístup k hledání. Jsou ochotni se dále vzdělávat, absolvovat rekvalifikační kurzy, někteří jsou dokonce ochotni zkusit podnikání.
2. Strategie související s přežitím v nových podmínkách – tato strategie se zaměřuje na adaptaci a přežití v nové životní situaci. Jedinec se musí vyrovnat se ztrátou příjmu, s novou sociální situací a musí omezit své výdaje. Někteří se spoléhají na to, že jim pomůže stát, jiný řeší nepříznivou situaci tím, že přijmou cokoliv, v některých případech i nelegálními způsoby.
3. Strategie zaměřená na překonání stigmatu nezaměstnanosti – jedinec se snaží různými způsoby překonat stigma nezaměstnanosti. Mohou svůj problém popírat, vytěšňovat nepříznivou situaci z vědomí. Způsob, které je účinný, je únik do role, která má lepší hodnotu ve společnosti, než je role nezaměstnaného (nastávající

matka, důchodce, student). Člověk se může také zaměřit na budoucnost, může se vzdělávat, docházet na různé kurzy apod.

Každý jedinec je jiný a záleží jen a pouze na něm samotném, jakou strategii zvolí.

Každému vyhovuje jiný přístup spojený s hledáním nového smyslu života.

„Promyšlená“ strategie

Při ztrátě zaměstnání má většina osob nárok na druh podpory, který nahrazuje příjem ze zaměstnání (v menší míře) a po nějaké době má jedinec nárok na podporu na hranici existenčního minima (<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>). Pro někoho, kdo delší dobu nemůže najít práci, jakákoliv snaha o hledání skončila neúspěchem nebo je práce, kterou člověk našel špatně finančně ohodnocená, může vypadat jako výhodnější pobírání sociálních dávek.

„Neuvědomovaná“ strategie

Plesník (2004) uvádí příklad takové strategie, kdy se nezaměstnaní chrání před negativními zkušenostmi a ztrátou vnitřní psychické rovnováhy a sebevědomí, ve snaze vyhnout se stresu z opakovaných neúspěchů při hledání práce tím, že se o získání zaměstnání vůbec nepokouší.

Hora (2008) popisuje reakci nezaměstnaných na neúspěch při hledání zaměstnání. Pro nezaměstnané je těžké se s takovou situací bez obtíží vyrovnat. Nezaměstnaní uvádějí, že v hledání zaměstnání pokračují. To, jak nezaměstnaný jedinec jedná v subjektivně vnímané situaci, je odrazem jeho postoje, a ne vždy to musí být důsledek vědomého rozhodnutí.

6 KRIZE

Poslední kapitola teoretické části se zabývá pojmem krize. Jsou zde popsány fáze a typy krizí. Vzhledem ke skutečnosti, že ztráta zaměstnání je náročnou krizovou situací, je důležité, aby zde tento pojem byl a byl vysvětlen.

Špatenková (2004, s. 15) definuje krizi jako *„přechodný stav vnitřní nerovnováhy, který je způsoben kritickými událostmi nebo takovými životními událostmi, které vyžadují zásadní změny a řešení“*. Krize je subjektivní stav. Každý krizovou situaci vyhodnocuje jinak, dle zkušeností a vlastních možností. Každý jedinec má zároveň jinou míru frustrační tolerance a jinak silné adaptační a obranné mechanismy.

Krizi můžeme také definovat jako období, které je časově ohraničené a vyznačuje se nefunkčností, jedinec prožívá depresi, úzkost, nemá žádnou perspektivu, cítí ohrožení vlastní identity a ztrácí kompetence pro ovládání vlastního života.

Při přítomnosti následujících symptomů můžeme dle Špatenkové (2004, s. 18) hovořit o krizi:

- *„intenzivní kritická událost vybočující z každodenní reality,*
- *prožívání situace jako ztráty, ohrožení nebo šance,*
- *přítomnost negativních emocí a zážitků,*
- *pocit nejistoty z budoucnosti,*
- *pocit ztráty kontroly,*
- *náhlé narušení obvyklých vzorců chování jedince, jeho způsobu života, denního rytmu, návyků,*
- *stav emočního napětí trvající nějakou dobu,*
- *nutnost změny a přizpůsobení se situaci.“*

Thom (in Špatenková 2004, s. 19) uvádí, že krize má vnitřní a vnější příčiny. U vnitřních příčin se jedinec musí adaptovat na vlastní vývoj a v důsledku neschopnosti zvládnout jednotlivé vývojové úkoly přichází krize. *„V případě vnějších příčin jde o dvojznačné situace, kdy je subjektu odnímán nějaký objekt – ztráta (ztráta zaměstnání)*

nebo je mu nabízeno více objektů – volba. Třetí příčinou je změna vnějších podmínek, která může oslabit efektivitu regulativních mechanismů subjektu.“

Zatím bylo hovořeno o krizi ve spojitosti s negativním smyslem. Krize však v sobě má potenciál změny a dynamický náboj, a je velmi důležitá při zrání jedince. Jedinec ji může brát jako výzvu pro prověření svých možností, hranic a díky krizi může změnit i pohled na sebe samého. Ve chvíli, kdy člověk nehledá v krizi pouze negativa, ale pokouší se najít i něco pozitivního, může ho to obohatit a může porozumět své situaci v širším významu.

6.1 DĚLENÍ KRIZÍ

Krize nenastává okamžitě. Nastává až ve chvíli, kdy jedinec vyhodnotí svou situaci jako krizovou. Krize se dle Špatenkové (2004) dají dělit na:

- **Vývojové** – jsou nedílnou součástí života, můžeme je předpokládat a očekávat. Vývojové krize přinášejí určitou změnu, vyžadují nové způsoby řešení a strategie a mohou být doprovázeny emočním napětím
- **Situační** – jsou následkem neočekávaných, vnějších situací. Pokud jsou vyvolány intenzivními stresory, mohou být traumatické, ohrožují integritu a identitu jedince, jeho zdraví, pocit bezpečí a také jeho život.
- **Kumulované** – jedinec už nechce krizi řešit a přijímá sociálně nežádoucí řešení.

Mezi krize situační můžeme zařadit získaný fyzický handicap. To, že se jedinec na událost nemůže nijak připravit a ani ji ovlivnit způsobuje, že ji vnímá jako bezvýchodnou a traumatizující.

Kastová (2000) dělí krize na:

- **Vývojové:** jedná se o nezvládnutelné úkoly, které jsou dané pro příslušnou životní etapu. Dle Kastové probíhá samotný proces zrání prostřednictvím krizí ve skocích.
- **Z nadměrných požadavků:** zde hovoříme o nárocích, které jedinec dle svého názoru nedostál. Požadavky mohou být vnitřní anebo vnější (nároky rodiny, profese apod.).

Vnější požadavky mohou být zatěžující a naléhavé. Můžeme sem zařadit ještě krize z nedostatečné stimulace. Při tomto dochází k odštěpení emocí od vědomého života a jedince, který spadl do tohoto stavu, nic nevyvádí z míry a chybí mu jakákoliv životní stimulace.

- **Krize ztráty:** jsou to krize spojené se ztrátou zaměstnání, smrtí blízkého člověka, nemocí, stáří apod.

Poslední klasifikace, která zde je uvedena, je ta, kterou vytvořil J. M. Baldwin (in Vodáčková 2002). Ten popisuje šest typů krizí, které jsou odstupňovány dle závažnosti. Podle toho, jak se zvyšuje závažnost psychopatologie, mění se i krize vnější na vnitřní.

- **Situační (dispoziční) krize:** vyvolávají ji nepředvídatelné vnější faktory jako volba (rozhodování o novém zaměstnání), změna (stěhování) a ztráta (zaměstnání, blízkého člověka). Podle Baldwina spočívá řešení krizové situace v komplexním pochopení situace (její pozitivita i negativa) a v rozpoznání zdrojů krize. Obrovskou roli v tom hraje dostatečná informovanost a podpora sociálního okolí. Pokud se jedná například o ztrátu blízké osoby nebo zdraví, je nutné vyhledat odbornou pomoc.
- **Přechodové (tranzitorní) krize:** každý jedinec je během svého života nucen překonávat přirozené překážky, které jsou důležité pro jeho zrání. K překážkám se váže přechod z jedné fáze do druhé (život jedince, rodinný cyklus) a jsou proto očekávané. Aby jedinec tuto krizi zvládl, musí pochopit změnu sociální, najít si nové aktivity a alternativy.
- **Traumatické krize:** způsobují je silné vnější stresory, na kterými jedinec nemá žádnou kontrolu a neočekává je. O těchto krizích hovoříme v souvislosti s katastrofami a hromadnými neštěstími. V tomto případě jsou jakékoliv vyrovnávací strategie ochromeny a jedinec je z událostí zoufalý. Je důležité, aby člověk uměl ztrátu emočně zpracovat (truchlení, ventilace emocí apod.) a aby jí pochopil. Velmi důležitá je sociální podpora.
- **Vývojové krize:** nejčastěji se objevují ve chvíli, kdy krize přechodová nemohla zdárně proběhnout. Je založena na nevyřešených vývojových otázkách, jako je moc, láska, intimita, důvěra apod. Aby se jedinec z této krize dostal, musí si uvědomit svůj

problém, získat podporu okolí, vybudovat si vlastní identitu, uchopit krizi jako výzvu a hledat novou, vlastní životní cestu.

- **Psychopatologické krize:** projevuje se u jedinců se sklonem k duševnímu onemocnění. Takovýto jedinec špatně zvládá vývojové nároky a zátěž, která je na něj kladena. Základem všeho jsou nevyřešené vývojové otázky. Psychopatologie jedince komplikuje vyřešení krize nebo ji urychluje. Je důležité, aby si člověk přiznal svůj problém a stabilizoval svůj stav. Důležitá je léčba, protože pouze krizová intervence nestačí.
- **Neodkladné krizové stavy:** mezi ně můžeme zařadit nekontrolovatelné agresivní chování, alkoholové intoxikace, akutní psychózy atd. Jedinec přestává být odpovědný za své činy a jeho celkové fungování se rapidně zhoršuje. Je nutné jedince stabilizovat, protože je nebezpečný sám sobě, a i svému okolí. V této situaci je velmi důležitá psychiatrická pomoc a lékařská péče.

Každá krize je jiná, stejně jako každý jedinec. Někdo nemusí za celý život projít ani jednou z výše popsaných fází, labilnější jedinec naopak může spadnout do všech těchto krizových stavů.

Dle této typologie je možné zařadit krizi spojenou se ztrátou tělesné hybnosti mezi krizi situační a traumatickou. Záleží na okolnostech, při kterých ke ztrátě došlo a na tom, jak jedinec situaci hodnotí.

6.2 FÁZE KRIZE

Podle Caplana (in Špatenková 2004) má krizová reakce čtyři fáze:

- První fáze Vědomosti, dovednosti, schopnosti jedince a osvědčené zdroje pomoci se při setkání s událostí, která zapříčinila krizi, ukazují jako nedostačující, což vede k napětí a neklidu.
- Druhá fáze Jedinec se domnívá, že není schopen situaci zvládnout. Cítí se neúspěšný, snižuje se jeho sebevědomí a narůstá pocit napětí.
- Třetí fáze Zvyšující se napětí mobilizuje všechny psychické rezervy k hledání nových způsobů řešení situace. Dochází buď k překonání krize a

získání zpět emoční rovnováhy nebo po neúspěšném snažení dochází k odmítnutí existujících problémů. Tady vzniká nebezpečí, že krize přejde do chronického stavu. Pokud snažení nevede k překonání krize nebo k jejímu odmítnutí, přechází do čtvrté fáze.

- Čtvrtá fáze Napětí je nesnesitelné. Jedinec může navenek působit tak, že situaci zvládá, avšak zkreslené vnímání situace a stažení se ze sociálních kontaktů vede k dezorganizaci a vnitřnímu chaosu. Jedinec může vykazovat takové formy chování, které vedou k ventilaci negativních emocí, např. předrážděnost, závislost na alkoholu, sebevražedné tendence.

Výše popsané fáze se dají shrnout tak, že pokud jedinec, který přišel o zaměstnání, dokáže po druhé fázi zaktivizovat veškeré síly a vrhnout se opět do hledání, má vyhráno. Pokud to však neučiní, je velmi nízká naděje, že se bez odborné pomoci dokáže vrátit zpět do normálního života bez následků.

7 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Pro většinu lidí je práce jednou z nejdůležitějších hodnot, protože díky ní mohou uspokojovat své potřeby. Pokud byl člověk v zaměstnání spokojen, je pro něj jeho ztráta obrovským zásahem. U takového člověka je ohrožena jeho identita, protože je mu zamezeno uspokojit své potřeby. Ve chvíli kdy se jedinec nemůže uspokojit, vyvolává to v něm pocit tísně, nejistoty a beznaděje. Můžeme tedy říci, že narušení emoční stránky má podíl na vzniku zdravotních problémů a je velmi důležité, aby takto narušený jedinec měl podporu v nejbližším okolí.

Osoby se sníženou pohyblivostí (zdravotním znevýhodněním), o kterých empirická část práce bude pojednávat, jsou specifickou skupinou. Tito lidé jsou na trhu práce jednou z nejohroženějších skupin. Ve chvíli kdy ztratí zaměstnání, není pro ně jednoduché najít si nové. Hovoříme o lidech, kteří jsou po mozkové obrně, mozkové mrtvici, po úrazech. Tito lidé mají nejen fyzický handicap, ale jsou i psychicky slabší z neustálého hodnocení svého okolí, z boje o normální život apod.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 METODOLOGIE

V této části jsou podrobně rozebrány jednotlivé kroky kvantitativního šetření. Jedná se o cíl výzkumu, výzkumný problém, z něj vyplývající výzkumné otázky, výzkumný vzorek, který byl použit a metody, kterými bylo postupováno při sběru dat.

Hendl (2005) popisuje kvalitativní výzkum následovně: „výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ Výzkumník se tedy musí snažit o to, aby zkoumanému jevu porozuměl globálně a všestranně a provedl rozbor dat, která se danému tématu vztahují.

8.1 CÍL VÝZKUMU

V počáteční fázi kvalitativního výzkumu je zahrnuto stanovení výzkumných cílů. Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo zjistit jak se zkoumané osoby (osoby se sníženou pohyblivostí) vyrovnávají se ztrátou zaměstnání. Dílčím cílem bylo zjistit, zda se zkoumané osoby snaží najít zaměstnání nebo na jakoukoliv práci rezignovali úplně.

8.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Základem každého výzkumu je stanovení výzkumných otázek. Tyto mají dvě základní funkce - směřovat celý výzkum tak, aby jeho závěry byly odpovídající předem stanoveným výzkumným cílům a udávat celému výzkumu směr (Švaříček & Šedřová et al., 2007).

Výzkumné otázky jsou následující:

1. Z jakého důvodu došlo ke ztrátě zaměstnání?
2. Jaký dopad to na daného člověka mělo?
3. Jak se s tím vyrovnával?
4. Jak je na tom s hledáním nového zaměstnání?

Ztráta zaměstnání může potkat každého a u každého je tento nový stav vnímám velmi individuálně, stejně tak se s ním každý vyrovnává po svém. Výzkumné otázky jsou proto stanoveny tak, aby bylo možné porovnat, proč jedinec o zaměstnání přišel, jaký to na něj mělo dopad, jak se s nastalou situací vyrovnal a zda si hledá nové zaměstnání.

8.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR

V kvalitativním výzkumu je velmi důležité vytvořit záměrný výzkumný vzorek, který představuje daný výzkumný problém (Švaříček & Šed'ová et al., 2007). Respondenti byli získáni od lidí z autorčina okolí. Tyto oslovila a požádala o spolupráci při hledání osob se zdravotním znevýhodněním, kteří byli odejiti ze zaměstnání právě kvůli svému handicapu.

Výzkumným vzorkem bylo deset osob ve věku od 35 do 45 let. Společným kritériem byl nedobrovolný odchod ze zaměstnání a všichni oslovení mají nějaký handicap, ať už vrozený nebo získaný. Jedná o následující typy postižení: stav po CMP, amputace 3 prstů na LHK, stav po CA konečnicku, vrozená DMO, vrozená DMO, porucha zraku, po pádu od pasu dolů ochrnutý, vrozená vada - narození bez PHK, ochabující svaly, po pádu - poranění obratlů, problémy s chůzí a jemnou motorikou

U šesti žen a 4 mužů byly nejdřív položeny otázky týkající se jejich věku, zdravotního stavu, statusu osoby se zdravotním postižením, dosaženého vzdělání, prvního nástupu do zaměstnání a typ zastávané pozice, kdy tyto otázky byly zpracovány do tabulky s demografickými údaji.

Tabulka obsahující základní informace o respondentech

POH.	VĚK	TYP ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ	OSOBA ZTP	TYP VZDĚLÁNÍ	PRVNÍ NÁSTUP DO ZAMĚSTNÁNÍ	DRUH VYKONÁVANÉ PRÁCE
Žena	44	stav po CMP	ano, 1. stupeň	SŠ s maturitou - obor sociální péče	ihned po ukončení SŠ	pomocná vychovatelka v domově důchodců
Muž	45	amputace 3 prstů na LHK, stav po CA konečníku	ne	výuční list - elektrikář	po dokončení vojenské služby	elektrikář v nemocnici
Žena	44	vrozená DMO	ne	VŠ ekonomického směru	po dostudování VŠ	asistentka v neziskové agentuře
Žena	36	vrozená DMO, porucha zraku	ano, 1. stupeň	výuční list - švadlena	cca rok po ukončení školy	pomocná šička v jedné továrně
Muž	40	po pádu od pasu dolů ochrnutý	ano, 1. stupeň	VŠ - strojní inženýr	po dostudování VŠ	kontrolor strojů ve fabrice se zaměřením na výrobu papíru
Žena	39	vrozená DMO	ne	VŠ - sociální práce	po vystudování Bc.	asistentka v APZ
Muž	43	vrozená vada - narození bez PHK	ne	VŠ - obor finančnictví	po dostudování VŠ	finanční analytik
Žena	47	ochabující svaly	ano, 1. stupeň	výuční list - kosmetička	v 25 letech, když šel syn do školky	kosmetička
Muž	42	po pádu - poranění obratlů, problémy s chůzí a jemnou motorikou	ne	VŠ zemědělský směr	v 27 letech - po návratu ze zahraničí	revize strojů a veškerého zařízení - zemědělské zařízení
Žena	36	stav po CMP	ne	SŠ s maturitou - OA	ve 20 letech	pomocná účetní ve skladu

8.4 METODY SBĚRU DAT

K realizaci výzkumu byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Dle Švaříčka & Šed'ové et al. (2007, s. 13) „*je cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.*“ Data, která jsou získána odpověďmi daných respondentů, by měla poskytnout o zkoumaném problému informace v celé jeho hloubce.

Otázky při strukturovaném rozhovoru by měly být dostatečně otevřené, aby respondenti mohli své odpovědi co nejvíce rozvést a vysvětlit. Rozhovory probíhaly od ledna do dubna 2016. Délka každého rozhovoru byla původně stanovena na 40 minut, ale většina respondentů tento čas přetáhla. Ani jednou se nestalo, že by vymezený čas byl příliš dlouhý. Všechny rozhovory byly po předchozím písemném souhlasu respondentů nahrávány na diktafon. Všichni respondenti byli s nahráváním spokojeni, bylo to pro ně lepší, než kdyby byly zapisovány. Všechny rozhovory jsou přepsány doslovně, není v nich nic upraveno ani přepisováno.

8.5 ZÍSKÁVÁNÍ ROZHovorŮ

Ideálně by měl být kvalitativní výzkum prováděn v přirozeném prostředí respondentů, samozřejmě ne každý je ochotný pustit cizího člověka k sobě domů (Švaříček & Šed'ová et al., 2007). Z tohoto důvodu byly rozhovory prováděny v jedné kavárně v Litoměřicích, která je velmi klidná a respondenti zde nebyly ničím rušeni. Vzhledem k tomu, že autorka nikoho z respondentů nikdy neviděla, byla pro ně v prvních chvílích naprosto cizím člověkem. Proto byl každý z nich na začátku seznámen s tím, proč je pro autorku rozhovor důležitý, poté podepsal souhlas s nahrávkou a prohlášení, že nic osobního nebude nikde zveřejněno.

9 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

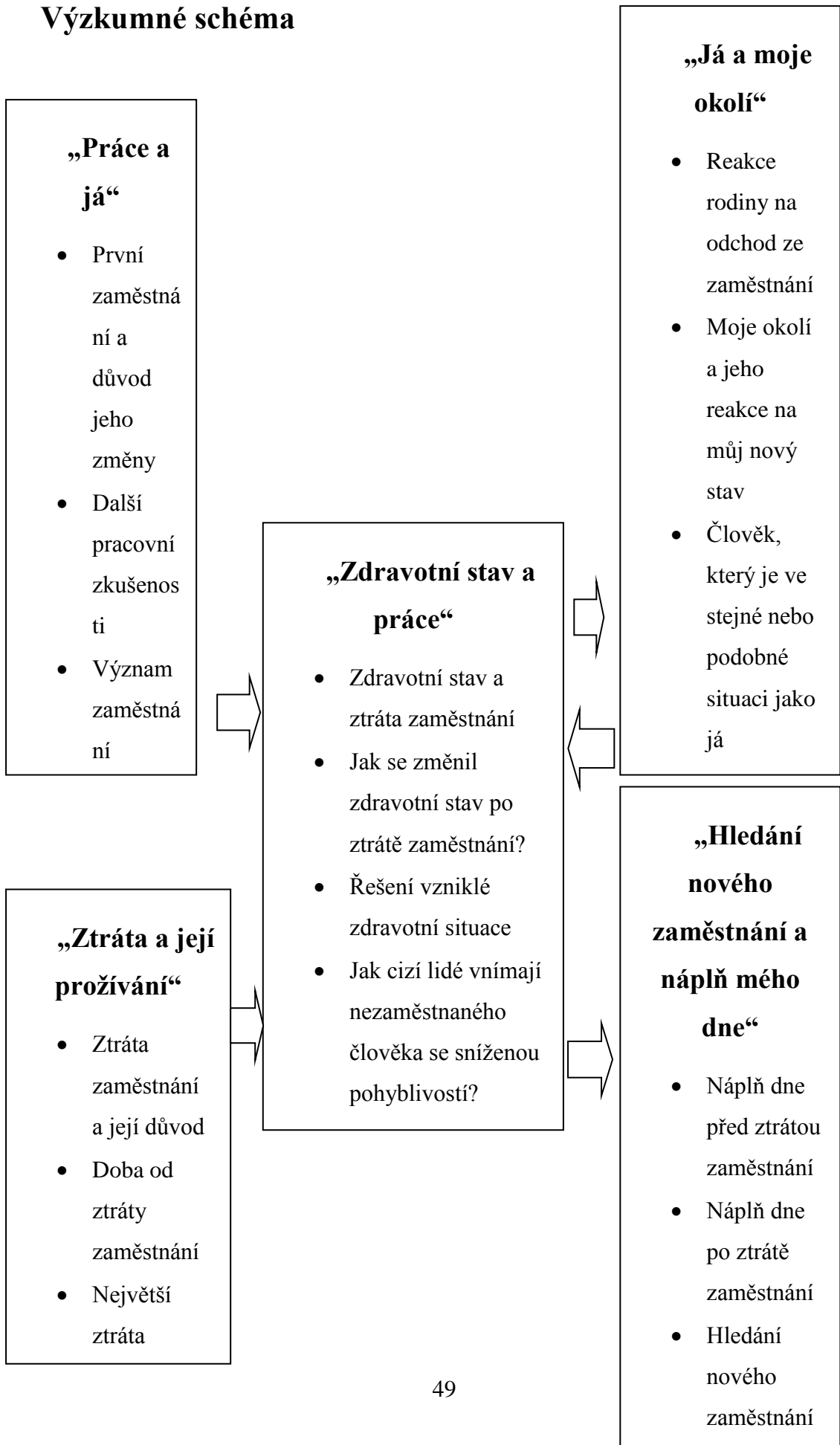
Po provedení rozhovorů následoval jejich doslovný přepis a poté jejich analýza. K analýze byla použita technika otevřeného kódování. Technika otevřeného kódování je dle Švaříčka & Šed'ové et al. (2007) „*poměrně univerzální a efektivní způsob, jak nastartovat analýzu dat*“.

Nejprve byl text rozčleněn na jednotky, kterým byly poté přiřazeny kódy dle toho, jakou měly vypovídající hodnotu. Poté byl vytvořen seznam kódů, na jehož základě došlo k jejich kategorizaci, tzn. seskupování kódů do kategorií podle různých souvislostí. Dále byla použita technika vyložení karet. Dle Švaříčka & Šed'ové et al. (2007) je popsána tak, že autor výzkumu dá dohromady kategorie, které díky otevřenému kódování vznikly, do linky nebo obrazce a poté uspořádá text tak, že jde o převyprávění kódů obsažených v jednotlivých kategoriích. Názvy jednotlivých kategorií jsou totožné s názvy jednotlivých kapitol v interpretaci dat. Jsou zde také interpretovány a popsány kódy, které jsou obsaženy v dílčích kategoriích.

Poslední, co bylo pro výzkumnou část použito, bylo vytvoření kostry analytického příběhu. Jedná se o zobrazení jednotlivých kategorií a vztahy mezi nimi (Švaříček & Šed'ová et al., 2007).

Výzkumné schéma

První kategorie se nazývá „Práce a já“. Zde se hovoří o prvním zaměstnání, jeho změně, o dalších pracovních zkušenostech a významu zaměstnání. Kategorie s názvem „Ztráta a její prožívání“ pojednává o důvodech ztráty zaměstnání, dobu od ztráty, největší ztráta dle respondenta. Třetí kategorie nese název „Zdravotní stav a práce“. Zde se hovoří o podílu zdravotního stavu na ztrátě zaměstnání, jeho změna po ztrátě, jeho řešení, to, jak společnost vnímá nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí. Předposlední kategorie s názvem „Já a moje okolí“ se zabývá reakcí rodiny na ztrátu zaměstnání, vnímání nastalé situace lidmi z okolí respondenta a znalostí někoho s podobným omezením. Do poslední kategorie, která byla nazvána „Hledání zaměstnání a náplň mého dne“ spadá náplň dne před ztrátou, náplň dne po ztrátě a také postoj k hledání nového zaměstnání.

9.1 PRÁCE A JÁ

Tato kapitola se nejdříve věnuje tomu, jaké zaměstnání vykonávali respondenti jako první a z jakého důvodu ho opustili. Dalším otázkou, na kterou je možné tady nalézt odpověď, je ta, jaké další pracovní zkušenosti respondenti mají. Poslední otázka, týkající se významu zaměstnání pro jednotlivé respondenty byla vybrána záměrně, aby bylo možné si udělat obrázek o tom, co pro každého z nich vlastně zaměstnání jako takové znamená.

9.1.1 PRVNÍ ZAMĚSTNÁNÍ A DŮVOD JEHO ZMĚNY

Nejprve bylo důležité zjistit, jaké první povolání respondent vykonával a jaký byl důvod jeho změny. První respondentka pracovala jako pomocná vychovatelka v domově důchodců a ke změně zaměstnání sdělila toto: *„Vdala jsem se, otěhotněla, porodila, pak jsem byla se synem na mateřské dovolené, poté se narodila dcera. Když jsem čekala dceru, začal mne můj tehdejší muž mlátit, po jejím narození začal mlátit i ji a syna, takže jsem byla donucena se odstěhovat na druhý konec republiky. A z toho důvodu jsem také byla nucena už navždy opustit zaměstnání, které jsem měla ráda.“* Z její výpovědi lze odvodit, že odchod ze zaměstnání nebyl dobrovolný. Oproti tomu druhý respondent, který

pracoval jako elektrikář, odešel ze zaměstnání z důvodu ztráty zájmu o daný druh práce. Třetí respondentka, pracující jako asistentka v neziskové agentuře, skončila proto, že: „*Nezisková agentura ukončila svojí činnost a já jsem z toho důvodu byla nucena hledat si nov zaměstnání.*“ Další tři respondentky opustili zaměstnání kvůli těhotenství. Dva respondenti uvedli jako důvod změny zaměstnání potřebu vyšší seberealizace a neuspokojené ambice. Jeden respondent musel změnit zaměstnání z důvodu stěhování. Poslední dotazovaná změnila zaměstnání proto, že to co dělala, jí nenaplňovalo, na dané práci nenašla nic pozitivního.

9.1.2 DALŠÍ PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI

Stejně jako prvotní pracovní zkušenosti u ty následující byly u všech respondentů velmi rozličné. Několik respondentů pracovalo v oboru, který vystudovali, ale jsou mezi nimi i tací, kteří pracovali úplně mimo obor a před poslední negativní zkušeností prošli několika dalšími zaměstnáními. U respondentů s vrozeným handicapem bylo zajímavé, že v žádném předcházejícím zaměstnání neměli kvůli svému handicapu žádný problém. Nad tímto se také všichni pozastavili, když jim byla položena otázka týkající se dalších pracovních zkušeností. Bylo evidentní, že nad tímto nikdy takto do hloubky nepřemýšleli a až otázky, které jim autorka pokládala, je donutili se nad tímto zamyslet. Z jejich reakcí, ať už se jednalo o verbální nebo i neverbální, bylo patrné, že stále nemohou pochopit, co se vlastně v posledním zaměstnání stalo tak strašného, že museli dostat výpověď a to ještě stylem, jakým ji všichni dostali.

9.1.3 VÝZNAM ZAMĚSTNÁNÍ

V této otázce se odpovědi moc nelišily. Pro většinu respondentů znamenalo zaměstnání finanční jistotu. Jeden z respondentů odpověděl takto: „*Peníze. Asi jako skoro pro každého. Protože když nemáte peníze, nemáte nic.*“

Dále pak také moc, prestiž, ocenění od ostatních. Hlavně pro dotazované muže znamenalo zaměstnání hodně. Z jejich odpovědí a hlavně neverbální komunikace bylo patrné, že je ztráta zaměstnání velmi zasáhla. Vždyť oni byli ti, kteří přinášeli

domů peníze a ti, kteří nemuseli být na nikom závislí. Jeden z respondentů odpověděl takto: „*Než se mi to všechno stalo, znamenalo pro mě zaměstnání moc, peníze, prestiž. Byl jsem totiž někdo, byl jsem pan inženýr, který o něčem rozhoduje, který má zodpovědnost. A hlavně byl jsem na tom finančně velmi dobře. A taky to pro mě znamenalo adrenalin, hlavně když se finišovalo s nějakými zakázkami. Znamená to pro mě i kamarádství, dennodenní kontakt s lidmi.*“

Pro několik z nich to také bylo prostředí, kde měli známé, kamarády, denní rutinu. Nikdo z dotazovaných nechodil do zaměstnání s odporem nebo nechutí. Všichni měli své pracovní místo vcelku rádi, viz tato odpověď: „*Hlavně každodenní rutinu. Byla v tom pravidelnost, něco, na co jsem se každý den těšila. Asi je to i proto, že jsem měla tu práci strašně ráda. Byl tam fajn kolektiv, práce byla zábavná, různorodá. Mohla jsem být kreativní. O tohle všechno jsem vlastně kvůli vyhazovu přišla.*“

9.2 ZTRÁTA A JEJÍ PROŽÍVÁNÍ

Druhá kapitola s názvem Ztráta a její prožívání se v první fázi zabývá ztrátou zaměstnání a důvodem, proč k tomu vlastně došlo. Většina respondentů nejdřív na tuto otázku odpověděla pouze heslovitě, velmi zkráceně. Až po nějaké době se k ní sami vrátili a rozpovídali se. Nejspíš to bylo tím, že si odpověď nejdříve potřebovali připravit a srovnat v hlavě a až poté o tom byli připraveni mluvit. Druhou část kapitoly tvořila otázka, jak dlouhá doba uplynula od ztráty zaměstnání. V poslední části se hovoří o tom, co pro dané respondenty bylo ztrátou největší. Zda ztráta finanční jistoty, pravidelnosti, kolektivu a dalších podnětů, které zaměstnání přináší.

9.2.1 ZTRÁTA ZAMĚSTNÁNÍ A JEJÍ DŮVOD

Všichni dotazovaní byli ze zaměstnání odejiti kvůli svému zdravotnímu stavu, ať už vrozenému či nově nabytému. Ani jeden z nich neodešel z práce z vlastního popudu. Z odpovědí vyplývá, že častým jevem u osob, které mají sníženou pohyblivost vrozenou, došlo k vyhazovu poté, co se v jejich zaměstnáních změnilo

vedení, jako například u této respondentky: *„Můj nadřízený odešel do důchodu a po něm přišel mladý chlap. Byl arogantní a bylo na něm strašně vidět, jak nechce, abych tam pracovala. Chtěl si vybrat nějakou reprezentativní, mladou, hezkou asistentku a ne ženskou po obrně. Takže jsme nějakou dobu spolu bojovali, došlo to až tak daleko, že jsem si stěžovala tomu bývalému vedoucímu, který tomuhle zavolal a řekl mi, ať mi dá odstupné, že odejdu, ale rozhodně nepůjdu ze svého popudu. Tak jsem dostala odstupné a šla jsem.“*

U respondentů, kteří sníženou pohyblivost neměli vrozenou, nastala výpověď ze zaměstnání ve chvíli, kdy zdravotní stav ještě nebyl ustálen: *„Samozřejmě po nějaké době, když už jsem byl zpět v České republice v rehabilitačním centru, za mnou přišel šéf, zeptat se, jak se cítím, jak mi je a tak podobně. Říkal, že chápe, že teď je pro mě zdraví nejdůležitější, ale že potřebuje aspoň nějaký hrubý odhad, kdy se vrátím do práce. Musím říct, že mě ta jeho otázka dostala. Tak já tu sakra ležím ochrnutý, už nikdy se nepostavím na nohy a on se mě tady ptá, kdy se vrátím do práce. V tu chvíli jsem ho vyhodil a řekl mu, ať se vrátí, až se v něm probere aspoň špetka lidskosti. A ano vrátil se, po měsíci přišel a přinesl mi výpověď dohodu, že jí mám podepsat, protože od nového měsíce nastupuje nový kluk, který je na rozdíl ode mě schopný pracovat hned a na plný výkon.“*

Z reakcí respondentů bylo patrné, že je takovéto jednání velmi zasáhlo. Ani jeden z nich s výpovědí nepočítal, bylo to pro ně nečekané a oni neměli čas se na novou situaci jakkoliv připravit.

9.2.2 DOBA OD ZTRÁTY ZAMĚSTNÁNÍ

Dalším zajímavým tématem bylo zjištění, jak dlouho jsou respondenti bez práce. Rozpětí bylo od třičtvrtě roku do čtyř let. Každý subjektivně tuto dobu vnímal jinak. Tyto rozdíly byly spíše viditelné z neverbální komunikace. U některých se dá říci, že rok bez práce pro ně znamená nekonečné období, u některých je delší časové období bez práce spíše bráno jako delší nucená dovolená.

9.2.3 NEJVĚTŠÍ ZTRÁTA

Ani v této otázce se odpovědi respondentů příliš nerozcházel. Opakovaly se zde odpovědi typu finanční ztráta, ztráta pravidelné výplaty: „*Pravidelná výplata. Nic jinýho mě tak neštvě jako to, že musím být na někom závislí.*“, dále také ztráta kolektivu a náplně dne: „*Ten smysl dne. V prvních týdnech jsem byla naprosto bez zájmu, všechno jsem dělala zautomatizovaně, neměla jsem chuť dělat cokoli navíc, než jsem musela.*“ Pro většinu z nich byla práce důležitou součástí života, chodili do ní rádi a s chutí. Pouze pro jednu respondentku byla ztráta zaměstnání vlastně vysvobozením: „*Spíš si myslím, že pro mě ztráta byla přínosem. Zlepšilo se mi zdraví, vztahy s dětmi jsou také lepší, protože mám na ně čas, nejsem pořád unavená. S manželem nám to také klapě líp. Dokonce i s kamarádkami, které jsem dlouhou dobu neviděla, mám teď čas zajít na kávu. Budu asi jedna z mála, ale mě ztráta zaměstnání nijak neublížila.*“

Během rozhovorů bylo na některých vidět, jak se se ztrátou nevyrovnali ještě do dnešní doby. Spíše než samotná ztráta je všechny mrzelo to, jakým způsobem se k nim bývalý zaměstnavatel zachoval. Po skončení rozhovorů, když již nebyl zapnutý diktafon, se většina z nich svěřila, že kdyby dostali výpověď normálním, slušným způsobem a nebylo tolik poukazováno na jejich ztížený zdravotní stav, srovnali by se s novým stavem rozhodně lépe a tolik by to nezasáhlo jejich už tak narušenou psychickou stránku.

9.3 ZDRAVOTNÍ STAV A PRÁCE

Oblast otázek týkajících se zdravotního stavu a jeho změn byla z autorčina pohledu pro respondenty nejtěžší a nejnáročnější. Hlavně u respondentů mužského pohlaví bylo velmi zřetelné, jak se jim do žádného řešení zdravotního stavu nejdříve nechtělo. Kromě jedné respondenty se nucený odchod ze zaměstnání podepsal všem na psychice. Autorku také zajímalo, jak lidé, kteří dříve nebyli tak napřímo konfrontováni se svým handicapem (ať už vrozeným či získaným) vnímají to, co si o nich myslí ostatní ve chvíli, kdy jsou nezaměstnaní.

9.3.1 ZDRAVOTNÍ STAV A ZTRÁTA ZAMĚSTNÁNÍ

Kromě jedné respondentky, která se domnívá, že za jejím propuštěním nestál pouze zdravotní stav, ale také to, že se nový šéf měl potřebu svou asistentkou chlubit, tzn., musela vypadat reprezentativně, přišli všichni dotazovaní o práci právě kvůli svému zdravotnímu stavu. Pokud nepočítáme dva respondenty, kteří ke svému handicapu přišli trochu díky vlastnímu přičinění, jsou všichni ostatní v náhlé změně zdravotního stavu naprosto nevinně. Při rozhovorech a i při následných prepisech bylo velmi patrné, jak to všechny respondenty trápí a jak to vnímají jako obrovskou a skoro doživotní křivdu. Ztráta zaměstnání je zasáhla nepřipravené a bez možnosti s tím cokoliv udělat či to změnit.

9.3.2 JAK SE ZMĚNIL ZDRAVOTNÍ STAV PO ZTRÁTĚ ZAMĚSTNÁNÍ?

Kromě jedné respondenty, pro kterou byla ztráta zaměstnání vlastně vysvobozením a ne úplně něčím ta nečekaným jako pro ostatní, se všem dotazovaným stav zhoršil. Ne všem se přihoršilo po fyzické stránce, ale spíše po té psychické. Při tomto tématu bylo velmi patrné, jak je lidská psychika úzce spojena s fyzickou pohodou. Jedné respondentce se po ztrátě zaměstnání vrátilo astma, které měla naposledy v těhotenství, druhá respondentka byla stále nemocná, i když se pohybovala v prostředí, kde ostatní byli zdraví. Až časem se dozvěděla, že za veškeré nemoci může její poničená psychika. Většina respondentů si díky té nečekané ztrátě, která byla pro ně zatím největším psychickým vypětím, sáhla na pomyslné psychické dno.

9.3.3 ŘEŠENÍ VZNIKLÉ ZDRAVOTNÍ SITUACE

Všichni dotazovaní vyhledali nějakou odbornou pomoc. Ať už to rozhodnutí bylo dobrovolné či nikoliv, jejich zdravotní stav bohužel ani jednomu z nich nedovolil vyrovnat se s tím samostatně. Hlavně pro muže bylo velmi těžké si připustit, že mají problém a sami bez pomoci si s ním neporadí. Během rozhovorů na nich byl vidět jakýsi stud. Stud z toho, že i přesto, že jsou to muži, živitelé rodin a ochránci slabších, nejsou

při první větší psychické zátěži schopni si sami pomoci. I přesto všechno však všichni na konci rozhovoru uvedli, že rozhodnutí jít se svým problémem k odborníkovi bylo to nejlepší, co mohli v dané chvíli udělat a i když většina z nich měla podporu rodiny, kamarádů nebo známých, byl to právě odborník, který jim nejvíce pomohl. Respondenti, kteří si za svůj zdravotní stav mohli „sami“, se po skončení nahrávání a před odchodem z kavárny ještě přiznali k tomu, že velmi intenzivně uvažovali o sebevraždě. Oba si to totiž dávali strašně za vinu, že díky své vlastní hlouposti přišli o všechno, co měli, co si vybudovali a co je v životě naplňovalo. Oba byli velmi úspěšní v práci, kterou dělali a náhlá ztráta, která byla ještě díky jejich vlastní neopatrnosti, je o toto připravila. Oba se svěřili s tím, že by pro ně bylo mnohem jednodušší, kdyby je například někdo naboural nebo cokoliv jiného, jen kdyby ten jejich nový stav měl jiného viníka, než jsou oni sami.

9.3.4 JAK CIZÍ LIDÉ VNÍMAJÍ NEZAMĚSTNANÉHO ČLOVĚKA SE SNÍŽENOU POHYBLIVOSTÍ?

U této otázky jsou odpovědi rozdílné. Někdo má pocit nebo i zkušenost, že na něj cizí nahlízejí skrz prsty, myslí si o něm jen to nejhorší, berou ho jako příživníka a toho, který se jen vymlouvá, aby nemusel pracovat. Další mají zkušenost s tím, že se k nim ostatní chovají úplně normálně, jako by neměli žádný handicap. Dle autorčina názoru jsou tyto pocity velmi subjektivní. I během rozhovorů mělo pár respondentů tendence se stále nevědomky vyjadřovat ke svému handicapu, ujišťovat sebe i okolí, že jim vlastně nic není, že je to jen přechodný stav, který se časem zlepší. Tito lidé však na okolí opravdu působí dojmem, že si stále jen stěžují a upozorňují na svůj zdravotní stav.

9.4 JÁ A MOJE OKOLÍ

V této kapitole bude nejprve zodpovězena otázka, jak se ke ztrátě postavila respondentova rodina. Tato otázka byla velmi důležitá a to z toho důvodu, že každý z dotazovaných si prošel něčím, co ho silně poznamenalo a s čím se sám vypořádat snad ani nemůže. Dále bylo zjišťováno také to, jak se k nové situaci postavili ostatní lidé z respondentova okolí, tzn. jeho kamarádi, přátelé, známí či kolegové. I tito lidé jsou

v životě každého člověka velmi důležití a i jejich postoj může velmi ovlivnit vnímání sebe samého. Ať už v pozitivním či negativním smyslu. Posledním dotazem v tomto souboru byl ten, který se zabýval srovnáním s někým, koho respondent zná a kdo má také nějaký stejný nebo podobný handicap. Zde autorku hlavně zajímalo to, zda se s ním daný respondent nějak ztotožňuje, vnímá ho jako svůj vzor nebo naopak, nikdy nebude chtít být jako on.

9.4.1 REAKCE RODINY NA ODCHOD ZE ZAMĚSTNÁNÍ

I zde se odpovědi trochu rozcházejí. U jedné respondentky byla rodina ráda, když dostala výpověď, viděli totiž, jak jí práce ničí a jak ona sama dobrovolně neodejde, protože i přesto všechno negativní, jí práce stále bavila a naplňovala. I u další respondentky byla reakce jejích nejbližších pozitivní a to hlavně proto, že viděli, jak špatné je její pracovní prostředí a jak moc jí to trápí. U ostatních respondentů byla reakce jejich rodin skoro totožná, velké překvapení, šok, naštvání, lítost nad tím, že jejich blízkého propustili. Hlavně mužští partneři nesli velmi těžce, jak se k jejich ženám zaměstnavatel zachoval a hlavně z jakého to bylo důvodu. Jeden respondent uvedl, že jeho rodina, kromě dcery, tu výpověď čekala. Jen mu to dle jeho slov bohužel zapomněli říct, pak by to pro něj dle jeho vlastních slov „*možná nebyl takový šok*“. Jen jedna respondentka uvedla velmi zvláštní věc a to, že její děti byly samozřejmě velmi smutné a naštvané, jak s jejich matkou vedení vyběhlo, na rozdíl od toho její vlastní matka a i ostatní členové rodiny (tím byl myšlen bratr a jeho rodina) to vyčítali přímo jí, že je neschopná, že si za to může sama, protože se vůbec nesnaží vrátit se zpátky do života, jaký vedla před onemocněním. Když o tom respondentka hovořila, bylo na ní vidět, jak moc jí tato reakce ublížila. Ona sama za mozkovou mrtvici, která jí kompletně změnila celý dosavadní život, nemohla a i přesto se od nejbližších dočká takového jednání. Ona sama během rozhovoru přiznala, že se od té doby s matkou, bratrem a jeho rodinou stýká pouze sporadicky a to většinou jen při povinných oslavách nebo o Vánocích, kdy si matku musí brát k sobě domů.

9.4.2 MOJE OKOLÍ A JEHO REAKCE NA MŮJ NOVÝ STAV

U všech respondentů byla reakce jejich okolí velmi pozitivní. Samozřejmě u některých došlo k „čistce“ mezi kamarády, protože ne všichni byli ochotní a schopní nový stav zvládnout. Toto se hlavně týká respondenta, který po úraze, díky němuž má problémy s chůzí a s jemnou motorikou, zjistil, kolik z těch údajných kamarádů je vlastně opravdových. Během rozhovoru na něm bylo vidět, jak si vlastně až s odstupem času uvědomuje, že ti, o kterých si myslel, že ho nikdy v ničem nenechají, protože spolu chodili do hospody a vždycky na něj měli čas, se za ním ani nepřišli podívat a ti, o kterých si myslel, že jsou jen podpantofláci a místo do hospody jdou radši s manželkou a s dětmi do kina, za ním chodili pak pravidelně, ať do nemocnice nebo i poté do rehabilitačního ústavu. Tento respondent se pak vyjádřil v tom smyslu, že opravdové přátele člověk pozná, až když se něco pokazí a dotyčný spadne na úplné dno. Ještě jeden respondent měl však ještě jinou zkušenost a to tu, že rodina a nejbližší kamarádi jsou rádi, jak se k nastalé situaci postavil a jak ji zvládá, naopak partnerka se s tím nějak stále nemůže vyrovnat. Pro ni už respondent není tím, koho si vybrala a ona dle jeho vlastních slov zatím nepřišla na způsob, jakým ho buď opustit, aby ho nezranila ještě více nebo jak se s tím má vyrovnat, aby bylo zase vše dobré.

9.4.3 ČLOVĚK, KTERÝ JE VE STEJNÉ NEBO PODOBNÉ SITUACI JAKO JÁ

Všichni dotazovaní znají někoho, kdo je ve stejné nebo podobné situaci jako jsou oni. Jedna respondentka se však svou odpovědí od ostatních markantně odlišila. Všichni totiž odpověděli, že ano, že někoho znají, že ho buď obdivují, nebo se s ním tak nějak ztotožňují, ale pouze tahle jedna odpověděla, že samozřejmě zná lidi, kteří jsou po mozkové obrně jako ona a dokonce má známého, který ji také prodělal a který se z ní úplně dostal, ale pot na otázku co o tom dotyčném ví nebo jaký má z těch lidí dojem, odpověděla: „*Nikoho kdo by na tom byl tak špatně jako já asi neznám...*“. Pro autorku byl rozhovor s touto respondentkou velmi namáhavý, a to z důvodu jejího utrápeného, nešťastného a negativistického postoje k životu. Přitom na první pohled nebylo zřetelné, že by byla jakkoliv handicapovaná. Pouze když mluvila o něčem nepříjemném, zadržávala se jí řeč.

9.5 HLEDÁNÍ NOVÉHO ZAMĚSTNÁNÍ A NÁPLŇ MÉHO DNE

Poslední kapitola je věnována tomu, jakou měl respondent náplň všedního dne před tím, než přišel o zaměstnání. Tato otázka byla do rozhovoru zařazena z důvodu, aby bylo možné posléze porovnat, jak moc se náplň dne změnila spolu s tím, jak se změnil stav dotyčného. Na ní poté navazuje souhrn toho, jak vypadá den nyní. Tato kapitola končí zjištěním, kolik z dotazovaných si hledá zaměstnání, zda jsou v tom úspěšní nebo z jakého důvodu novou práci nechtějí.

9.5.1 NÁPLŇ DNE PŘED ZTRÁTOU ZAMĚSTNÁNÍ

Vzhledem k tomu, že všichni respondenti byli zaměstnaní lidé, jejich náplň dne se moc nelišila. Samozřejmě se lišila v tom, že ženy se většinou starali ještě o domácnost, děti, vařili a tak podobně, oproti tomu muži více sportovali, chodili s přáteli do hospody a podobně. Před ztrátou zaměstnání to byli všichni „obyčejní lidé“ s obyčejnými, všedními dny.

9.5.2 NÁPLŇ DNE PO ZTRÁTĚ ZAMĚSTNÁNÍ

Oproti předchozí otázce se zde odpovědi velmi lišily. Pro tři respondenty jsou dny po ztrátě jednotvárné, nekonečné. Ostatní se k nové situaci postavili čelem a našli si něco, co jim dny naplní. Jedná se například o rehabilitace, pomoc v domácnosti, učení se novým věcem, cvičení, sportování, trávení času s rodinou nebo kamarády nebo i nová práce. Na těchto respondentech bylo vidět obrovské odhodlání najít si jakoukoliv činnost, u které budou moci zapomenout na to špatné, co se jim přihodilo. Většina z nich se obává toho, že kdyby měli volné dny, bez náplně a bez nějakého režimu či řádu, velmi snadnou spadnou do depresí nebo do stavů, ze kterých se velmi pracně dostávali zpět, do normálního života. Když se rozhovořili o tom, jaké mají například plány do budoucna, co by chtěli ještě zažít ať už sami nebo se svými blízkými, byla z jejich hlasu poznat radost a těšení se na nové zážitky.

9.5.3 HLEDÁNÍ NOVÉHO ZAMĚSTNÁNÍ

Dvě z dotazovaných již práci mají a jsou s ní velmi spokojené. Berou je, jako kdyby byly normální, bez jakéhokoliv handicapu a to je podle jejich slov to nejdůležitější. Dalším pozitivem je to, že je jejich zaměstnání baví a jsou v něm spokojeny. Dvě respondentky na zaměstnání úplně rezignovaly. Jedna z důvodu svého zdravotního stavu, kdy to, že nechodí do zaměstnání, je pro ní prospěšné a druhá z důvodu toho, že si nevěří a bojí se odmítnutí. Tři respondenti si zaměstnání hledají, dva z toho velmi intenzivně, nic však zatím nenašli. Jeden se podívá občas, ale z jeho projevu bylo patrné, že zatím nenašel nic, co by ho natolik zaujalo, aby zaslal životopis. Poslední tři dotazovaní již mají nějakou práci rozjednanou, jen čekají na to, až například dodělají rekvalifikační kurz nebo se uvolní místo. Většina z nich je však se současným stavem spokojena.

10 SHRNU TÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI

V této části diplomové práce byly shrnuty výsledky empirického šetření a také zde byly zodpovězeny stanovené výzkumné otázky. Na konci byl popis samotných rozhovorů, jaká při nich panovala nálada a jaký vlastně ten empirický výzkum byl očima autorky.

První výzkumná otázka se zabývala tím, z jakého důvodu došlo ke ztrátě zaměstnání. U všech dotazovaných byla ztráta zaměstnání způsobena jejich handicapem, ať už vrozeným nebo získaným. Všichni shodně vypověděli, že kdyby byli „normální“, nikdy by o práci nepřišli. Autorka se domnívá, že pro většinu z nich je to to nejhorší, co je mohlo potkat. Stav, který sami nezavinili a za který z větší části nemohou, jim vzal nejenom finanční jistotu, stabilitu a nezávislost, což je pro každého dospělého člověka jednou z nejdůležitějších věcí v životě, ale také něco, co měli rádi, co je naplňovalo a dávalo jejich životu nějaký řád. Při této otázce bylo velmi zajímavé respondenty nejenom poslouchat, což díky diktafonu bylo možné i zpětně, ale hlavně sledovat jejich neverbální projevy. Nikdo z dotazovaných nebyl schopen odpovědět na tuto otázku bez emocí. Nikdo se i po té dlouhé době, kdy se jim toto stalo, nebyl sto odpoutat od té křivdy, kterou v sobě má. U mužů tato otázka vyvolávala emoce negativní, byla cítit velká zlost a ponížení. U žen byly emoce klidnější, spíše by se dalo říci, že jim to bylo líto, byly smutné. Velmi zajímavé také bylo, jak se respondenti občas odchýlili od položené otázky a začali vzpomínat, jaké to bylo, když ještě v práci byli spokojeni a nikdo neřešil jejich zdravotní stav. Většina z nich s přiznala, že kromě přátel, rodiny a lékařů byl autorka prvním cizím člověkem, kterému svůj příběh vyprávějí. Takovým podbodem k této otázce byl autorčin dotaz, zda měli chuť se proti výpovědi bránit. Někteří z dotazovaných nad touto možností přemýšleli, zjišťovali, jak je možné se této z jejich pohledu naprosto neoprávněné výpovědi bránit, ale když zjistili, že by to byl běh na velmi dlouho trať, od tohoto plánu upustili. Mluvili také o tom, že zpočátku neměli sílu proti čemukoliv bojovat a když už by ta síla byla, nebyla chuť se v něčem takovém opět „patlat“. Jeden respondent měl dokonce již advokáta, se kterým řešil možné podání odporu proti výpovědi, ale když

se dostali k tomu, jak by musel vše dokazovat, jak by to trvalo dlouho a stejně není jisté, že by se dobral k pozitivnímu výsledku, tak i tento to nakonec vzdal.

Druhá otázka se dotazovala na dopad ztráty zaměstnání na každého z nich. I tuto otázku provázeli emoce. Většina z dotazovaných na novou situaci reagovala vztekem, smutkem, antipatií, uzavřením se do sebe, v nejhorším případě se dostali až na psychické dno. Několik respondentů dokonce uvažovalo o tom, že si sáhnou na vlastní život. Vzhledem ke skutečnosti, že nikdo z dotazovaných výpověď nečekal, musela být tato situace psychicky tak moc náročná, že se dá dokonce hovořit o paralyzujícím stavu. Během rozhovorů i po nich, když respondenti skoro odcházeli, na nich bylo patrné, jak těžké to pro ně stále je a i když to nechtějí přiznat ani sobě, pořád mají vnitřně strach z toho, že se tato situace bude opakovat a oni už ji podruhé nezvládnou. Jak z celého toho vyprávění vyplynulo, tuto možnost si v hlavě přehrává skoro každý z nich, a proto jsou všichni velmi opatrní, když mluví o nové práci a o nových příležitostech. Hlavně ženy, které měly děti, se přiznaly, že ony byly to jediné, co je drželo nad vodou. Nebýt jich, už by tady dle svých vlastních slov nebyly. Z toho i zpětně velmi mrazí v zádech. Respondenti mužského pohlaví to brali trochu méně dramaticky, ale i na nich bylo zřetelné, že pokud by se tato situace měla opakovat, už by ji asi podruhé nezvládli. Samozřejmě, respondenti, kteří se nenarodili se zdravotním handicapem, ale mají ho získaný, mluvili o tom, že úplně neumí oddělit ztrátu zaměstnání od nově získaného zdravotního stavu a tím pádem nejsou úplně schopni říct, jak by reagovali, kdyby nastala pouze jedna z těchto dvou situací. Spíš se zamýšleli nad tím, že kdyby dostali z ničehonic výpověď jako zdraví, asi by se proti tomu bránili soudní cestou. Ale vzhledem k tomu, že na tom byli psychicky velmi špatně, nebyl pro takováto „gesta“ prostor.

Třetí otázka, při které se autorka ptala na to, jak se jednotliví respondenti vyrovnávali s nastalou situací, se u všech rozhovorů prolínala až do úplného konce. Všichni respondenti na ni nejprve ve stručnosti odpověděli, když byla položena, ale každý se k ní během rozhovoru minimálně dvakrát, spíše víckrát vrátil. Bylo to z toho důvodu, jak o ní všichni přemýšleli a vzpomínali na další a další podrobnosti, pocity, vzpomínky a jak se jim vybavovaly všechny souvislosti s tím spojené. Respondenti nebyli během celého rozhovoru přerušováni a to právě kvůli těmto zapomenutým nebo odsunutým vzpomínkám. Právě pro tyto zapomenuté vzpomínky byly vybrány polostrukturované

rozhovory, aby se respondenti necítili ničím omezeni a mohli mluvit o všem co je napadne, co jim přijde důležité. Pro všechny dotazované bylo vzpomínání a vyslovení toho všeho nahlas velmi těžké. Většina se k tomu také při odchodu přiznala. Kromě jednoho jediného respondenta, který svůj stav řešil tím, že si půjčil chalupu na samotě a tam se s novou situací vyrovnával, byly všichni ostatní nuceni vyhledat odbornou pomoc. Nebylo to samozřejmě hned, většina z nich si myslela, že to zvládne sama, že časem to vše samo přejde a oni se budou moci vrátit zpět do života, jaký žili předtím, než dostali výpověď. Bohužel, a na tom se všichni shodli, byla tato představa naprosto mylná. To, že byli vyhozeni kvůli něčemu, co nemohou ovlivnit, bylo tak ponižující a bolestné, že nebyli schopni se tomu postavit a vyřešit to sami. I když pro některé z nich byla na začátku představa toho, jak chodí k psychologovi nebo psychiatrovi naprosto nereálná, byli nuceni ji přijmout a zvyknout si na ni. Všichni do jednoho se však shodli na tom, že jít k odborníkovi rozhodně není žádná ostuda a ani žádné slabošské gesto, ale spíše projev toho, že dotyčný chce se svojí novou situací něco dělat a nemíní se navždy užírat sám doma tím, co se stalo, proč se to stalo, zda tomu nemohl nějak zabránit a podobně. U většiny respondentů také v tomto případě zafungovali jejich příbuzní nebo známí. Jak vypověděla jedna respondentka, byla už v takové fázi, že se od ní manžel odstěhoval a odvedl si sebou i jejich dceru. To pro ni muselo být tak strašné, protože nejenom, že selhala jako manželka a partnerka, ale také jako matka a místo toho, aby dcera byla s ní, bylo pro ni lepší, aby byla bez matky. Zde je její reakce: *„Jak už jsem řekla, zhroutila jsem se. Dokonce to dospělo až do takové fáze, že se manžel naštvál a odstěhoval. Nebyla jsem schopná se s tím vyrovnat. Péči o dceru jsem celou nechala na manželovi, vlastně všechno zůstalo jen na něm. Nějakou dobu to samozřejmě chápal a toleroval, ale po půl roce nepřetržitého fňukání už na to neměl. A toto znamenalo druhé zhroucení. Protože nejen že jsem přišla o práci, kterou jsem měla strašně ráda, ale ještě ode mě odešel manžel a vzal s sebou i dceru.“*

Čtvrtá a poslední otázka, která byla na začátku výzkumu stanovena, se zabývala tím, jak na tom jsou s hledáním nového zaměstnání. Dvě z dotazovaných již v době výzkumu práci měli, tři respondenti měli nějakou pozici rozjednanou a dvě respondentky téměř jistě věděly, že žádnou další práci nechtějí. Jedná ze zdravotních důvodů, kdy práce její zdravotní stav zhoršovala, druhá proto, že se tak moc bála odmítnutí a zklamání, že si raději v hlavě vytvořila proti tomuto pomyslný blok a každá práce, která jí byla nabídnuta

nebo kterou si sama našla, měla vždy nějaké negativum, kvůli kterému ji nešla ani zkusit, její odpověď byla následující: „*Co na to říct? Chtěla bych práci, chtěla bych se vrátit zpátky do práce, najít si nové známé, být zase finančně nezávislá. Ale když nad tím tak přemýšlím, práci si nehledám. Ještě nejsem připravená absolvovat nějaký pohovor a nedej bože být odmítnutá. Občas se na nějaký inzerát kouknu, ale myslím, že do normální práce už asi nikdy nenastoupím.*“

Samotný výzkum byl velmi zajímavý, ale také velmi náročný a to z toho důvodu, že všichni dotazovaní prožili v životě situaci, která jim vše obrátila vzhůru nohama. Během rozhovorů respondenti vzpomínali na situace, ke kterým se možná již nikdy nechtěli vracet. Občas na nich bylo vidět, že napoprvé jim otázky nejsou vůbec příjemné, nechtěli se k této části svého života vracet. V tyto chvíle byl rozhovor vždy pozastaven, autorka se dotyčného zeptala, zda bude chtít pokračovat nebo, pokud mu jsou otázky velmi nepříjemné, nebude chtít odejít. Ani jeden respondent si možnost odchodu nevybral, omlouvali se, že je to pro ně velmi psychicky náročné vracet se k něčemu tak zlému a špatnému. Už jen to, že byli ochotni o tom mluvit, vrátit se k tomu, je posunulo na další úroveň.

Každý rozhovor byl jiný, protože i přesto, že respondenty spojoval nějaký fyzický handicap a také to, že museli nedobrovolně a bez varování opustit svoje zaměstnání, každý měl zkušenost jinou a každý také vnímá stejné věci jinak. Někdo přišel na smluvený rozhovor raději s předstihem, to proto, aby si mohl okouknout jak autorku, tak i samotné prostředí. Každý začátek probíhal skoro stejně, respondenti byli ostýchaví, nemluvní, dalo by se říci, že i nervózní. Spíše mužští zástupci zpočátku vypadali, že na rozhovor přišli s donucením. Ale postupem času samozřejmě veškeré negativní pocity odpadli a nakonec byly rozhovory velmi příjemné a nesli se ve velmi přátelském duchu.

Každý rozhovor byl nesmírně zajímavý, inspirativní a i přes podobné zkušenosti jiný. Každý z respondentů totiž ten svůj vlastní příběh pojal a podal trošku jiným způsobem. Někdo o tom mluvil jako o něčem co se stalo už před nějakou dobou a ne že by to byla úplně uzavřená kapitola, ale ten dotyčný z toho už nedělá žádnou vědu. Naopak z několika respondentů bylo poznat, jak moc se tím stále užírají a jak to mají pořád v sobě čerstvé.

Velmi pozitivní na všech rozhovorech byla upřímnost respondentů. Ani jeden neměl potřebu hrát si na něco, co není, přibarvovat svůj příběh, chvástat se. Všichni mluvili velmi otevřeně, nic neskrývali a i přes počáteční nejistotu byli ochotni mluvit o všem, na co se autorka ptala, a odpověděli na všechny položené otázky.

Autorka výzkumu se před samotnými rozhovory obávala, jak budou respondenti na otázky reagovat, zda nebudou naštvaní, že se jich někdo úplně cizí ptá na takové osobní až intimní otázky nebo zda se nebudou přetvařovat a hrát divadélko, aby zapůsobili a nikdo si o nich nemohl myslet, že jsou slaboši.

Vzhledem k tomu, že respondenti nebyli z autorčina blízkého okolí, nemohla si o nich zjistit předem žádné informace a musela proto spoléhat jen na dané jedince a na to, že když s rozhovorem souhlasili a byli seznámeni s tím, že všechny rozhovory budou v psané formě anonymní, budou odpovídat pravdivě a bez přikrášlování.

Autorku před samotným začátkem rozhovoru zajímalo, proč vlastně respondenti na takovýto rozhovor a setkání vlastně kývli. Zde v odpovědích převládala zvědavost. Zvědavost z toho, jak bude rozhovor vypadat, jaké otázky bude obsahovat a jaká vlastně je ta, která je o něco takového požádala. Nezávisle na sobě se všichni shodli na tom, že vzhledem k tomu, že se rozhovory odehrávaly na veřejném místě, tzn. ne u nich doma, měli možnost kdykoliv odejít a s touto možností tam také všichni šli. Nikdo z nich však dle svých vyjádření neměl ani jednu chuť odejít a to i přesto, že jim některé otázky nebyly úplně příjemné a nutily je myslet na dobu, která pro ně byla nesmírně těžká a psychicky náročná. Už jen proto si jich autorka nesmírně váží a je jim vděčná, že byli ochotni se o takovýto zážitek podělit s cizím člověkem.

Největším překvapením z celého výzkumu bylo to, když se pár jedinců autorce v zimě roku 2016 ozvalo a chtěli se sejít. Ptali se, zda už diplomovou práci odevzdala, jak je s ní daleko a podobně. Shodli se na tom, že to, že mohli svůj příběh dovyprávět někomu naprosto cizímu, nestrannému, jim v daném období moc pomohlo. Dle jejich vyjádření to pro ně byla jakási forma terapie a možnost aspoň malého uzavření nepříjemné kapitoly.

Tato zpětná vazba byla pro autorku nesmírně cenná a byla daným respondentům velmi vděčná, že se jí ozvali a chtěli se opět sejít.

11 DISKUZE A DOPORUČENÍ

V poslední kapitole diplomové práce by autorka ráda shrnula celý výzkum a sobě i ostatním doporučila, jakým směrem by se případné další práce mohly ubírat.

Co se týká shrnutí celého výzkumu, autorka by ráda zkráceně popsala, jak vlastně celý výzkum probíhal.

Diskuze

Ve chvíli, kdy si vybrala toto téma, bylo potřeba si rozmyslet, jakým typ výzkumu v diplomové práci bude. Vzhledem k náročnosti tématu a k potřebě osobního kontaktu byl kvantitativní výzkum odmítnut. Jediný, který mohl přinést očekávané výsledky, byl výzkum kvalitativní.

Vzhledem k tomu, že autorka chtěla, aby byli respondenti a jejich zkušenosti co nejrozmanitější, nezaměřovala se pouze na jeden určitý okruh lidí, ale vybrala si jedince v širším spektru. Toto se nakonec ukázalo jako velmi pozitivní, protože zde byli jak lidé, kteří se s handicapem narodili, tak i ti, kteří dlouho dobu žili bez jakéhokoli omezení. Bylo velmi zajímavé poté porovnávat tyto jedince a to jak daný stav prožívají. Samozřejmě nebylo možné porovnávat osoby, které se s handicapem narodily a ty, které ho mají získaný, ale osoby z jedné kategorie se porovnání nevyhnuli.

Ať už se jedná o jakoukoliv situaci, vždy se s ní budou různí lidé vyrovnávat různě. Hlavně pokud se jedná o situaci, která jim navždy změnila další život.

Doporučení

Jak již bylo v úvodu této kapitoly naznačeno, autorka by ráda sobě i ostatním doporučila, jakým směrem by se dle jejího názoru mohl ubírat například rozšířený výzkum nebo co by bylo dobré zjistit.

Autorka by se velmi ráda k výzkumu ještě jednou vrátila a to například za dva roky. Je to z toho důvodu, že by ji velmi zajímalo, jak by lidé na stejné otázky reagovali po delší době, zda by v něčem reagovali jinak, jinak by se k nastalé situaci postavili, nebo zda by reagovali pořád stejně, jako když s nimi byl rozhovor prováděn.

Jednou z možností, jak se k dalšímu výzkumu postavit, je zaměření výzkumu pouze na jeden typ handicapu a to buď jen na ten vrozený, nebo jen na získaný. Zde by bylo zajímavé prozkoumat více kategorií jednotlivých handicapů a ne jen ty, na které se ve své práci zaměřila autorka.

Další možností by bylo porovnání osob, které by byly buď mladší než ty z výše uvedeného výzkumu anebo naopak starší. I tito lidé by rozhodně významně přispěli svými zkušenostmi ze zaměstnání a s tím, jak se k nim kde zachovali. Ne všichni by museli odejít ze zaměstnání kvůli neshodám s vedením nebo kvůli změně zdravotního stavu. Zajímavé by jistě bylo zaměřit se na to, zda někdo z nich odešel ze zaměstnání například kvůli šikaně ze strany svých kolegů nebo i podřízených.

Možností, jak změnit kritéria výzkumu, je spousta. Výzkumný vzorek by se dal například ještě více specifikovat nebo naopak více rozšířit, aby ve výsledcích byli zástupci širšího spektra.

Pokud by byla ještě někdy nějaká možnost se k takovému výzkumu vrátit, autorka by ji velmi ocenila. Ať už by to bylo v rámci dalšího vzdělávání nebo v rámci zaměstnání, kde by byla potřeba takovéto informace sehnat a zpracovat.

Další možností, jak výzkum obměnit nebo spíše rozšířit, by bylo to, sledovat jednotlivé respondenty po delší časový úsek. Například, kdyby se dal udělat krátký rozhovor ihned poté, co ztratili práci, pak například po roce, kdy by stav měl být již jakžtakž ustálen a pak třeba po pěti letech, kdy by se na to respondenti dívali s odstupem

a bez emocí by mohli zhodnotit, jak se v dané chvíli zachovali, jak by se zachovali nyní, co všechno se změnilo a jak se to změnilo, zda negativně nebo pozitivně.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak se lidé se sníženou pohyblivostí vyrovnávají se ztrátou zaměstnání.

Teoretická část je rozdělena na šest částí. První část se zabývá tělesným postižením, jeho definicemi a klasifikací tělesného postižení. V druhé části je rozebráno zdravotní postižení. Je zde popsáno vymezení osob se zdravotním postižením a také život se zdravotním postižením. Třetí kapitola je věnována pohybu a hybnosti. Jsou zde popsány typy poruch hybnosti a také míra pohyblivosti jedince. Ve čtvrté kapitole je vysvětlen pojem práce. Je zde vysvětlena také důležitost práce v životě člověka se zdravotním znevýhodněním. V předposlední kapitole je popsána nezaměstnanost. Hovoří se zde o druzích nezaměstnanosti, o faktorech, které ji způsobují, o jejích důsledcích a poté o strategiích, jak se s nezaměstnaností vyrovnat. Poslední kapitola je věnována krizi. Jejímu dělení a jednotlivým fázím.

Praktická část je věnována samotnému výzkumu. Pro výzkumnou část je použita metoda kvantitativního výzkumu, konkrétně polostrukturované rozhovory. V praktické části bylo nutné odpovědět na následující otázky: *Z jakého důvodu došlo ke ztrátě zaměstnání? Jaký dopad to na daného člověka mělo? Jak se s tím vyrovnával? Jak je na tom s hledáním nového zaměstnání?*

Na první otázku je možné odpovědět následovně: *K nedobrovolné ztrátě zaměstnání došlo u každého respondenta z důvodu jeho handicapu.*

Druhá otázka nabízí následující odpověď: *Většina z dotazovaných se z této situace psychicky zhroutila. Pro většinu to mělo dopad i na zdraví fyzické.*

U třetí otázky je možno říci, že: *Většina z dotazovaných musela vyhledat pomoc odborníka.* Nedobrovolná ztráta zaměstnání z důvodu, který nejste schopni ovlivnit, je obrovským zásahem do psychiky člověka. Proto je pochopitelné, že se s tím jedinec nedokáže vyrovnat sám a je dobře, že je ochoten vyhledat pomoc odborníka než to řešit například alkoholem či prášky.

Na poslední otázku je odpověď následující: *Respondenti se ve většině případů snaží najít si novou práci. Někteří z nich už mají něco rozjednaného nebo již novou práci mají. Pouze dvě respondenty si žádnou práci nehledají, jedna ze zdravotních důvodů a druhá proto, že se se svým stavem stále ještě neztotožnila.*

Pro autorku byla práce obrovským přínosem. Hlavně z důvodu toho, že ve svém okolí má jednoho člověka, který tuto zkušenost má také a díky němu se rozhodla tuto problematiku prozkoumat hlouběji. Všichni respondenti, kteří byli osloveni a kteří se rozhovorů zúčastnili, se s novou situací vyrovnali velmi statečně a patří jim obrovská poklona a také obrovský dík za to, že byli ochotni o něčem tak citlivém hovořit s cizím člověkem a nechali ho nahlédnout do jedné z nejtěžších situací, co kdy zažili.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BAUMAN, Z. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0817-7.
- BENDO VÁ, P., JEŘÁBKOVÁ, K., RŮŽIČKOVÁ, V. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-244-1436-8.
- BUCHTOVÁ, B. A kol. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8
- ČERVENKA, J., SVOBODOVÁ, L., & VINOPAL, J. *Jak je v Česku vnímána práce*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. ISBN 80-7330-103-2
- DAŇHELOVÁ, Š. *Vybrané kapitoly z ekonomiky*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7312-032-8.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402.
- HORA, O. *Strategie dlouhodobě nezaměstnaných: vstupní analýza problému (původní, rozšířená verze)*. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-004-2
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0
- KASTOVÁ, V., H. HARTLOVÁ a J. MAREŠ. *Krise a tvořivý přístup k ní: Typy životních krizí, jejich dynamika a možnosti krizové intervence*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8365-X.
- KRAUS, J., ŠANDERA, O. *Tělesně postižené dítě*. Praha: SPN, 1975. ISBN 14-324-75
- KREBS, V. A KOL. *Sociální politika*. Praha: Aspi, 2007, ISBN 80-7357-276-1
- KREBS, V. A KOL. *Sociální politika*, Praha. Grada Publishing, 2005. ISBN 80-7357-050-5.
- KUCHARŤ, P. *Trh práce: sociologická analýza*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1383-3.

- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 151 s. ISBN 80-901424-9-4.
- MAREŠ, P., VYHLÍDAL, J., SIROVÁTKA, T. *Ztráta zaměstnání: reakce, plány a flexibilita nezaměstnaných* [online]. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2002. Dostupné z: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/ztrata.pdf>>
- MIKŠÍK, O. *Psychologické souvislosti, zdroje a důsledky nezaměstnanosti* [online]. Pražské sociálně vědní studie: Psychologická řada PSY-009. c 2006, Praha: Univerzita Karlova, 2006, 28 s. ISSN 1801-5999. Dostupné z: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/252_PSY-009.pdf
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 9788024713625.
- MÜLLER, O. A KOL. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci – UP, 2001. ISBN 80-244-0231-9.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0525-0
- NOVOSAD, L. *Některé aspekty socializace lidí se zdravotním postižením: kapitoly ze sociologie handicapu*. Liberec: Technická univerzita, 1997. ISBN 80-7083-268-1
- PLESNÍK, Vladimír. *Integrace dlouhodobě nezaměstnaných osob se zdravotním postižením zpět do pracovního procesu*. Krnov: Reintegra, 2004.
- RENOTIÉROVÁ, M. *Somatopedické minimum*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0532-6.
- RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1475-9.
- SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-731-5077-8
- SIROVÁTKA, T., & MAREŠ M.. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8
- SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

- STRAUSS, A., CORBIN, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: ALBERT, 1999. ISBN 80-8583-460-X.
- ŠIMEK, D. *Sociologie práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997.
- ŠPATENKOVÁ, N., H. HARTLOVÁ a J. MAREŠ. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0888-4.
- ŠVARŤÍČEK, R. a ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026206446.
- VÍTKOVÁ, M. *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-134-0.
- VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8678-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5
- VÍŠKOVÁ, L. *Diskriminace osob se zdravotním postižením: aneb víme, koho a jak chceme vlastně před diskriminací chránit? [online]. Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR: Příručka pro pracovníky veřejné správy*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2005. [citováno 2009-11-22] Dostupné z: <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>
- VODÁČKOVÁ D. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-696-9
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie: 2*. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0042-5

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- HILLS, John, LE GRAND, Julian, PIACHAUD, David et al. *Understanding social exclusion*. New York: Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-925194-0

Seznam použitých internetových zdrojů

- <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
- <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/definiceozp>
- https://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/ZOZ_PLATNE_ZNE_NI_OD_1.9.2016.PDF
- http://kariera.ihned.cz/c4-10115340-20305490-q00000_d
- <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>

SEZNAM PŘÍLOH

Rozhovory	CXXXIII
------------------------	----------------

OTÁZKY PRO ROZHOVOR

1. Kolik je Vám let?
2. Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?
3. Máte přiznaný statut osoby se zdravotním postižením?
4. Jaké máte vzdělání?
5. Kdy jste poprvé nastoupil do zaměstnání?
6. Jaký to byl druh práce?
7. Co bylo příčinnou změny zaměstnání?
8. Jaké máte další pracovní zkušenosti?
9. Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?
10. Domníváte se, že na toto měl vliv Váš zdravotní stav?
11. Jak jste na toto reagoval/a?
12. Domníváte se, že na toto měl vliv Váš zdravotní stav?
13. Jak dlouho jste bez práce?
14. Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?
15. Pociťujete po ztrátě zaměstnání změnu zdravotního stavu?
16. Byla nutná návštěva odborníka/lékaře?
17. Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?
18. Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?
19. Jaká je náplň Vašeho dne nyní?
20. Co pro Vás zaměstnání znamená?
21. Co bylo největší ztrátou – finanční odměna nebo ztráta sociálního kontaktu?
22. Hledáte si nyní nějaké zaměstnání?
23. Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?
24. Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?
25. Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?
26. Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

ROZHOVORY

Žena, 44

T: Kolik je Vám let?

R1: Je mi 44 let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R1: Jsem po mozkové mrtvici

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R1: Mám přiznaný první stupeň invalidity.

T: Jaké máte vzdělání?

R1: Mám středoškolské vzdělání zakončené maturitou. Studovala jsem obor sociální péče

T: Kdy jste poprvé nastoupila do zaměstnání?

R1: Do práce jsem nastoupila hned po ukončení střední školy.

T: Jaký to byl druh práce?

R1: Pracovala jsem jako pomocná vychovatelka v domově důchodců

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R1: Vdala jsem se, otěhotněla, porodila, pak jsem byla se synem na mateřské dovolené, poté se narodila dcera. Když jsem čekala dceru, začal mne můj tehdejší muž mlátit, po jejím narození začal mlátit i ji a syna, takže jsem byla donucena se odstěhovat na druhý konec republiky. A z toho důvodu jsem také byla nucena už navždy opustit zaměstnání, které jsem měla ráda.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R1: Poté, co jsem se přestěhovala do nového domova, jsem opět nastoupila do domova důchodců, ale vzhledem k tomu, že už jsem měla zkušenosti a praxi, byla jsem pověřena prací

vrchní vychovatelky. Poté se v domově změnilo vedení a já jsem po neshodách s novým ředitelem odešla do Ústavu sociální péče, kde jsem byla až do doby, kdy mě postihla mrtvice.

T:Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R1:Důvodem byla právě ta mrtvice. Samozřejmě, když mě to postihlo, byla jsem na neschopence a poté, když už jsem se cítila na to, že se mohu vrátit do práce, samozřejmě, že ne na plný úvazek, ale aspoň na nějaký zkrácený, přišla jsem za ředitelkou, že jsem už v pořádku a chtěla bych se vrátit. Ona se mi vysmála a řekla, že se vrátit rozhodně nemůžu, že dalšího „kripla“ fakt nepotřebuje. A sprostě mě vyhodila s tím, že pro mne již nemá místo a rozhodně o nové žádat nebude. Že má prostě plný stav a tím to hasne.

T:Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R1:Jednoznačně obrovský. Kdyby se mi to nestalo, tak o práci nikdy nepřijdu.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R1:Samozřejmě, že mělo a obrovský. Psychicky jsem se z toho zhroutila. Nečekala jsem, že je možné, aby se ke mně někdo zachoval takovýmto způsobem a to ještě po tom, co všechno jsem si prožila. Protože, když jsem dostala tu mrtvici, tak jsem jí dostala tak blbě, že mi zasáhla pravou stranu, kde je vlastně řečové centrum a všechny podobný věci. Takže, když jsem se z toho dostala, musela jsem se učit skoro všechno od znova. Psát, mluvit, ovládat pravou ruku, která je moje dominantní. Návrat do nějakého aspoň únosného stavu, tak abych mohla doma aspoň částečně zase fungovat jako máma.

T:Jak jste na toto reagovala?

R1:Bylo mi hrozně, myslela jsem, že se po krůčcích budu vracet zpátky do normálního života a najednou přišlo tohle. Bylo to jako facka, kopanec, prostě všechno dohromady. Nejhorší bylo, že v práci najednou každý dělal, že mě nezná, nikdo se mě před vedoucí nezastal. Nikdo neřekl: „Hele v pohodě, já si jí vezmu, budeme dělat spolu, bude se všechno učit“. Prostě nikdo. A to jsem si myslela, že jsou to mí přátelé.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R1: Bez stálé práce jsem asi 4 roky. Občas mám nějakou brigádu, ale jinak nic stálého. Nejsem po té zkušenosti připravená najít si novou práci. Bojím se, že by tam se mnou zametli jako v té staré. A to už prostě nechci nikdy zažít.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R1: Strašně špatně. Nejhorší to bylo na začátku, někdy před dvěma lety, když děti ještě chodily do školy a jediný příjem, který jsme měli, byl můj důchod a pak ještě alimony od jejich otce, které ale byly minimální. Teď už je to o trochu lepší, syn chodí do práce, bydlí sice jinde, ale pořád nám trochu vypomáhá. Dcera se taky snaží chodit do práce, ale musela se kvůli mně vzdát vysoké školy, na kterou si strašně přála jít, ale prostě nezbyly peníze a hlavně mě nechtěla nechat samotnou. A to si prostě budu vyčítat až do smrti. Jasně, občas jsem si říkala, jestli by jim nebylo líp, kdybych umřela.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratila zaměstnání?

R1: Nejdřív šel radikálně dolů, bylo mi hrozně, cítila jsem se, že za nic nestojím, že jsem prostě k ničemu. Měla jsem deprese, šílený pocit beznaděje. Trpěla jsem hodně i nemocemi, a to hlavně z toho důvodu, jak jsem byla psychicky na dně, tak už to tělo nezvládalo a chytla jsem všechno, co lítalo.

T: Jakým způsobem jste se rozhodla vzniklou situaci řešit?

R1: Pod nátlakem dětí jsem se rozhodla navštívit psychologa, i když jsem o tom ze začátku nechtěla vůbec slyšet. Pořád jsem opakovala, že přeci nejsem blázen, že žádného psychologa nepotřebuji. Až když jsem se strašně moc pohádala se synem, který řekl, že se radši odstěhuje, než aby mě viděl v takovémhle stavu, rozhodla jsem se pomoc lékaře vyhledat. Ono totiž zpočátku bylo strašně těžké přiznat si, jak moc jsem se po mrtvici změnila. Protože jsem měla problémy s řečí a s koordinací, nechtěla jsem nikam chodit. Na začátku za mně všechno zařizovala dcera, ale pak už nastal čas, že musím i já sama na úřad, k doktorovi a tam nastal problém. Bála jsem se reakcí lidí, že na mě budou koukat skrz prsty, že jsem divná, že nejsem schopná se sama pořádně domluvit, vysvětlit co vlastně chci. Myslím, že jsem nějakou dobu trpěla i sociální fobií, což pak i potvrdil doktor.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R1: Všichni byli zaražení, naštvaní, jakým způsobem se mnou ředitelka vyběhla. Jen moje máma byla jediná, kdo ztrátu zaměstnání vyčítal mě samotné. Strašně jsme se hádaly, kdy ona mi vyčítala, že s vůbec nesnažím zlepšit se v tom, co mi mrtvice vzala, že radši nechám děti, aby o mě pečovali, a sama na všechno kašlu. Takže reakce byly velmi rozporuplné. Od dětí a nejbližších známých spíše pohoršení z jednání ředitelky a zaměstnanců ústavu, od mámy a ostatních členů rodiny spíše výčitky na mojí adresu, že nejsem schopná se postarat o to, abychom žili normálně a já si udržela práci.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R1: Ráno jsem vstala, nakrmila kočky, došla si do koupelny, dětem a sobě udělala svačiny, odešla jsem do práce. Vše se odehrávalo podle toho, jestli jsem měla ranní nebo odpolední. Když jsem měla ranní, byla jsem doma ve 3 hodiny, poté jsem šla na zahrádku, pokud bylo hezky a pokud ne, šla jsem buď někam na návštěvu, nebo jsem byla doma, pekla, vařila nebo tak podobně. Pokud jsem měla odpolední, dopoledne jsem si oběhala, co jsem potřebovala nebo jsem navařila dětem, aby měli co k večeři a poté jsem odešla do práce. A večer v 8 když jsem se vrátila, jsme trávila většinou čas s dětmi nebo jsem do hospody na pivo.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R1: Nyní je náplň dne taková jednotvárná. Ráno vstanu, dám si snídani, koukám na televizi, poté jdu občas k jedné kamarádce na kafe nebo jsem doma. Po obědě si chodím lehnout, protože jsem pořád dost unavená. Odpoledne čekám, až přijde dcera a pokud je hezky, jdeme společně na zahrádku. Pokud je ošklivo, jsem doma. Když to vlastně teď tak říkám nahlas, zjišťuji, že vedu strašně nudný a jednotvárný život. No, a pokud mám nějakou tu brigádu, chodím na ni, podle toho jak je potřeba.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R1: Hlavně finanční jistotu. Totiž předtím než jsem dostala mrtvici, jsem pracovala jak v Ústavu tak jsem ještě dělala finanční poradenství. Takže jako rodina jsme byli slušně finančně zajištěni. Jenže po té mrtvici jsem z ústavu dostala výpověď a k finančnímu poradenství se vrátit již nemohu. Zaměstnání je pro mě vlastně pravidelný přísun slušných peněz, které nám teď strašně moc chybí.

T: Co bylo největší ztrátou?

R1: Největší ztrátou jak už jsem uvedla, byla ztráta finanční. Také jsem ztratila spoustu známých, kteří se ke mně v době, kdy jsem je nejvíc potřebovala, otočili zády. Nevím, co by bylo lepší, jestli to kdybych pouze ztratila tu finanční jistotu a známí mi zůstali, anebo kdyby mi zůstal příjem a ztratila bych přátele. Asi obojí by se dalo zvládnout, ale takhle když to bylo v jeden okamžik, ještě z důvodu nemoci a ne z mého přičinění, bylo to strašné.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R1: Co na to říct? Chtěla bych práci, chtěla bych se vrátit zpátky do práce, najít si nové známé, být zase finančně nezávislá. Ale když nad tím tak přemýšlím, práci si nehledám. Ještě nejsem připravená absolvovat nějaký pohovor a nedej bože být odmítnutá. Občas se na nějaký inzerát kouknu, ale myslím, že do normální práce už asi nikdy nenastoupím.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R1: Občas mi přijde, že mojí nejbližší a tím myslím hlavně dceru a syn, už pomalu rezignovali na to, že se ještě vrátím tam, kde jsem byla, než se to stalo. Matka s bratrem a manželkou se mnou po většinu roku nekomunikují, myslí si, že jsem slaboch, že si za to jak jsem dopadla já a děti můžu sama. A přátelé, kteří mi zůstali, se mě snaží podporovat, ale myslím, že už jim také docházejí síly. Přeci jen 4 roky jsou 4 roky.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R1: Mám pocit, že na mne koukají skrz prsty. Občas mám totiž ještě problém s koordinací a s řečí a to hlavně, když jsem po tlakem, ve stresu nebo když jsem unavená a v té chvíli můžu cizím lidem připadat jako opilá nebo jako postižená. Jenže to já samozřejmě nejsem. Ale cizím lidem toto nevysvětlíte. Na začátku jsem měla potřebu každému říkat, že jsem po mrtvici a že se z toho stále ještě dostávám, ale teď už tu potřebu nemám. Ať si o mě říká, kdo chce, co chce. Ale samozřejmě to není vždycky jednoduché. Tohle vám však řekne každý, kdo je jen trošku odlišný od nějakého ideálu nebo normálu.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R1: Samozřejmě znám lidi, kteří také měli mrtvici jako já, ale nikdo na tom není tak jako já. S pár lidmi jsem o tom mluvila, ale každý to vnímá jinak a každý se k tomu také jinak staví.

Občas jsem si připadala jako slaboch, jako někdo, kdo na vše rezignoval. Mám známého, který měl také mrtvici a následky po ní nemá žádné. Holt máme asi každý jinak nastavené hodnoty a každý z nás se chtěl dostat zpět do života jinak rychle.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R1: Nikoho kdo by na tom byl tak špatně jako já asi neznám.

Muž, 45 let

T: Kolik je Vám let?

R2: 45

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R2: mám amputované tři prsty na levé ruce a po rakovině konečníku mám zavedený vývod

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R2: nemám

T: Jaké máte vzdělání?

R2: mám vystudovaný učňovský obor - elektrikář

T: Kdy jste poprvé nastoupil do zaměstnání?

R2: poprvé jsem do zaměstnání nastoupil po dokončení vojenské služby

T: Jaký to byl druh práce?

R2: dělal jsem elektrikáře v nemocnici

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R2: první zaměstnání jsem opustil, proto, že mne už nebavilo.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R2: Po odchodu z nemocnice jsem pracoval jako vyhazovač na diskotéce, poté jsem dělal dlouhou dobu provozního jedné herny. Po jednom větším konfliktu jsem byl nucen odejít a dostal jsem se díky kamarádovi do lesa, kde jsem začal kácet stromy a prodávat dřevo. Toto mi vydrželo až do chvíle, kdy jsem si svojí nešikovností ufíknul prsty a byl jsem nucen odejít.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R2: Nemožnost dále vykonávat náročnou fyzickou práci. Dělal jsem totiž na lodi a pak mi zjistili raka. Šel jsem na operaci, potom následovala chemoterapie, pak jsem ještě nesměl nic dělat no a když jsem se konečně mohl vrátit, tak mi šéf řekl, že pro mě žádnou práci nemá a že mám výpověď.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R2: Jenom kvůli tomu špatnému zdraví jsem musel skončit, jinak bych s tou prací nikdy nesek. Bavilo mě to, trošku jsem cestoval, poznal nové krajiny, lidi, bral jsem slušný peníze. A teď? Teď nemám vůbec nic!

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R2: Jasně, že mělo a obrovský. Hlavně, sem chlap, zrovna v tu dobu jsem neměl úplně nejlepší období, se skoro bývalou ženou se stále handrkujeme o peníze, nová partnerka zase potřebovala moje peníze, takže to rozhodně nebylo vůbec jednoduchý. Takže z toho důvodu se mi zhoršilo zdraví, až se doktor obával, aby se mi ten rak nevrátil znova nebo aby se prostě něco nestalo. Prostě a jednoduše to bylo a je období pěkně na prd.

T: Jak jste na toto reagoval?

R2: No nejdřív jsem měl chuť se na všechno vykašlat. Říkal jsem si, tak bez prstů jsem to zvládnul, najít si novou práci a s jedním malým vývodem to nezvládnou? Jasně, byl jsem našťavnej na celej svět, říkal jsem si, jak strašně je to nespravedlivý, že konečně mám dobrou práci a najednou konec. Ale pak jsem se s tím nějak smířil. Stejně mi nic jinýho nezbylo.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R2: Teďka už to bude rok.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R2: No furt je to takový pitomý. Manželce, teda tý skoro bývalý, nemám z čeho posílat peníze, tak jak jsme se dřív domluvili, takže vůči ní vlastně nesplňuju vyživovací povinnost, jak bych

měl, dcera je už sice dospělá a žije sama, ale taky bych jí rád pomohl, jenže když nemám skoro ani pro sebe, tak jak můžu pomoc jí. No a moje současná přítelkyně, tak ta by taky byla ráda, kdybych už si něco našel a trošku jí doma finančně pomohl. Takže možná, kdybych žil sám a neměl žádný další závazky, bylo by to jednodušší.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratil zaměstnání?

R2: No nejdřív, jak už jsem říkal, se mi strašně přitížilo. Byl jsem furt unavenej, tělo bylo asi na stejný úrovni, jako když jsem chodil na chemoterapie. Takže takhle to šlo asi půl roku no a pak jsem šel k doktorovi na nějakou prohlídku, a když mi řek, že jsem na to špatně a ať se sebou něco dělám, tak jsem se zarazil a řek jsem si, že tohle nemá cenu, užírat se tím, co se stalo a co už stejně nezměním.

T: Jakým způsobem jste se rozhodl vzniklou situaci řešit?

R2: Chvilí jsem uvažoval, že zajdu někam k doktorovi jako k psychiatrovi, ale pak jsem si řek, že jsem chlap a že si to musím vyřešit sám. Tak jsem se na chvíli dohod s kamarádem, s tím co mě dohodil do toho lesa, kterej má takovou malou chajdu na malý vesničce, kde je pár stálých obyvatel a tam jsem se na čas uklidil, abych měl čas si všechno pořádně srovnat a nějak si nastavit zpátky hodnoty. Hlavně jsem potřeboval vypadnout a být sám.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R2: Tak dcera byla smutná, věděla, že mě ta práce baví a že jí mám rád. No a zbytek rodiny, já ani nevím, přišlo mi, že to čekali a proto to asi nebylo zas takový překvapení jako pro mě.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R2: No tak když jsem byl na lodi, tak jsem měl režim normální, ráno vstávat, snídaně, pak makat, oběd, zase makat, večere a pak pauza. No, a když jsem měl volno, tak jsem doma zařizoval, co bylo potřeba, občas jsem něco udělal na bytě, pomoh doma mámě a tak.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R2: Teďka se snažím co nejvíc pomáhat doma, ať si nepříjdu tak úplně k ničemu. Takže se snažím poklidit, nakoupit, občas něco uvařím.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R2: Peníze. Asi jako skoro pro každého. Protože když nemáte peníze, nemáte nic.

T: Co bylo největší ztrátou?

R2: Pravidelná výplata. Nic jiného mě tak neštve jako to, že musím být na někom závislý.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R2: Snažím se hledat, skoro každý den koukám na inzeráty, ale zatím jsem nic nenašel. Mám slíbeno od známého, který dělá u nás na městském úřadě, že až se uvolní nějaké místo, které by pro mne bylo vhodné, že mi dá hned vědět, ale zatím se nic neděje. Teď si prostě každý hlídá ten svůj flek a jen tak se ho nevzdá.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R2: No, jak kdo. Dcera s mámou a ségrou mě samozřejmě podporují a jsou na mě hrdé, že jsem se z toho nezhroutil a hlavně, že si hledám novou práci. Kámoši to vědí jen někteří, že ten vývod mám. Zas na druhou stranu, co si budem, není to úplně věc, kterou by se člověk každému chlubil. No a přítelkyně, ta se k tomu staví tak nějak zvláště. Ani nevím, jak bych to vysvětlil. Prostě pro ní už nejsem ten chlap, kterýho si vybrala. Takže ona to vnímá asi nejhůř.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R2: No tak k tomuhle mám jednu zkušenost z Úřadu práce, když jsem se tam byl nahlásit. Když jsem tam byl poprvé, tj. hned po tom, co mě vyhodili, bylo to docela v pohodě. Slečna, která seděla za přepážkou, viděla, že mi chybí ty tři prsty, tak byla taková milá, pozorná a tak dál. Jenže když jsem tam pak byl jednou za dva měsíce a pořád jsem byl bez práce, tak jsem přesně viděl, co si o mě myslí. To, že jsem jen línej chudák, kterej si nechce hledat práci a chce jen peníze od státu. Nabízela mi totiž pokaždé nějakou práci, kterou bych třeba i bez těch prstů mohl dělat, ale s tím vývodem to prostě nejde. Jenže fakt nebudu na počkání vyprávět nějaký mladý holce, že jsem starej a mám vývod. Takže asi tolik k mojí zkušenosti.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R2: Tak teď jste mě teda zaskočila. Jasně, že znám lidi s rakovinou nebo podobnou nemocí, ale asi neznám nikoho kdo by měl vývod.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R2: Co se týká lidí s rakovinou, většina z nich to bere docela sportovně. Prostě to přišlo a teď se s tím musí nějak vyrovnat. Mám taky kámoše, co měl nádor na mozku a ten s tím bojoval strašně dlouho, než se s tím srovnal. Hrozně dlouho si to nechtěl připustit. Ale je to jasný, každý je jinej, někdo to bere jako příležitost pro změnu života, jak takovej zdvižený prst od někoho tam nahoře a někdo zase jako strašnou křivdu a nespravedlnost.

Žena, 44 let

T: Kolik je Vám let?

R3: Je mi 44 let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R3: Narodila jsem se s dětskou mozkovou obrnou

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R3: nemám

T: Jaké máte vzdělání?

R3: Mám vystudovanou vysokou školu ekonomickou.

T: Kdy jste poprvé nastoupila do zaměstnání?

R3: Do práce jsem nastoupila hned, jak jsem dostudovala vysokou školu.

T: Jaký to byl druh práce?

R3: Pracovala jsem jako asistentka v jedné neziskové agentuře.

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R3: Nezisková agentura ukončila svojí činnost a já jsem z toho důvodu byla nucena hledat si nov zaměstnání.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R3: Po tom, co jsem skončila v neziskové agentuře, jsem nastoupila jako asistentka do státní správy.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R3: Můj nadřízený odešel do důchodu a po něm přišel mladý chlap. Byl arogantní a bylo na něm strašně vidět, jak nechce, abych tam pracovala. Chtěl si vybrat nějakou reprezentativní, mladou, hezkou asistentku a ne ženskou po obrně. Takže jsme nějakou dobu spolu bojovali, došlo to až tak daleko, že jsem si stěžovala tomu bývalému vedoucímu, který tomuhle zavolal a řekl mi, ať mi dá odstupné, že odejdu, ale rozhodně nepůjdu ze svého popudu. Tak jsem dostala odstupné a šla jsem.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R3: Myslím, že to nebylo jen zdravotním stavem, ale hlavně tím, že nechtěl mít za asistentku někoho, kým se nemůže chlubit a to já rozhodně nejsem.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R3: Mělo. Najednou jsem byla bez práce, která i když byla občas velmi náročná, mě strašně bavila a naplňovala. Najednou jsem byla pořád doma, sama, bez sociálního kontaktu a pak také bez peněz. Nebylo to období, na které bych ráda vzpomínala. Hodně mi v té době pomohla mamka a kamarádky.

T: Jak jste na toto reagovala?

R3: Bylo to strašné. Říkala jsem si, dobře jsem sice pomalejší, ale práci si odvedu, nedělám víc chyb než ostatní, tak proč se mě chce tak strašně moc zbavit. Až časem jsem pochopila, že i když se přetrhnu, stejně pro něj nebudu dost dobrá.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R3: Teď už mám skoro dva roky práci novou, ale předtím jsem byla bez práce skoro rok.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R3: Teď už je to dobré, ale předtím to byl snad nejhorší rok v životě. Cítila jsem se zbytečná, neschopná, hnusná. Neměla jsem práci, chlapa, žila jsem sama. Nikdy bych to nikomu nepřála.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratila zaměstnání?

R3: Ihned po ztrátě se na chvíli zlepšil. Najednou jsem měla spoustu času na vše, co jsem chtěla, mohla jsem si dělat, co chci, spadl ze mě ten stres z práce. Jenže tohle pěkné období mi vydrželo maximálně měsíc, spíš míň. Pak se totiž v obrovské míře dostavily deprese.

T: Jakým způsobem jste se rozhodla vzniklou situaci řešit?

R3: Vzhledem k tomu, že jsem měla silné deprese, byla jsem nucena navštívit psychologa, ke kterému ještě občas docházím i dnes. Paní doktorka mi v té době strašně pomohla, snažila se mi vysvětlit, že nejsem tak strašná, jak si myslím, že ještě mám na to, abych si našla dobrou práci, kde mě lidé ocení a kde budou rádi, že jsem součástí týmu. Myslím, že ona má obrovský podíl na tom, že jsem se vrátila zpět do práce a že jsem dnes tam, kde jsem. To znamená, že jsem v práci spokojená, chodím tam ráda, mám tam přátele.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R3: Tak vzhledem k tomu, že to se mnou celá rodina, tím myslím mamku a dvě sestry, prožívaly od začátku, myslím, že se jim ulevilo, když jsem konečně dostala výpověď. Ono to vlastně bylo vysvobození, protože ten stav trval strašně dlouho. Chvíli jsem pak i bydlela u mamky, ale zjistily jsme, že spolu nevydržíme, takže jsem se zase zpátky odstěhovala k sobě.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R3: No každý den jsem šla do práce, tam jsem měla vždycky něco na práci, pak jsem buď šla domů, nebo někam s kamarádkami a také chodím do kostela a do sboru, takže jsem chodila i tam.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R3: Nyní je náplň dne opět pracovní, ale když jsem přišla o práci, byl každý den stejný. Nekonečný. Většinu dne, když už jsem pak znovu bydlela sama, jsem prospala. Byla jsem strašně unavená. Neměla jsem chuť nic dělat, o nic se zajímat. Bylo to opravdu špatné období a jsem moc ráda, že jsem se z něj dokázala dostat.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R3: Asi jako pro všechny hlavně finanční jistotu. Ale nejen to, mám práci ráda, naplňuje mě a je to jeden ze smyslů života. Samozřejmě to není všechno, pokud budu nemocná, tak ani sebelepší práce mi zdraví nenahradí. Když jsem byla bez práce, zjistila jsem, že mi strašně chybí kontakt s lidmi, ať už jsou jakýkoliv, stejně je k životu potřebujete. Takže abych to shrnula, práce je pro mě finanční jistotou a důležitou součástí života právě proto, že jsou tam lidé, které mám ráda a na které se vždy těším.

T: Co bylo největší ztrátou?

R3: Prvotně asi to, že odešel můj nadřízený. Měla jsem ho ráda a myslím, že i on mě. A pak taky to, že i když jsem dělala pouze asistentku, nebyl každý den stejný. Občas jsme připravovali i různé konference. Takže pro mě vlastně byla ztráta zaměstnání ztrátou celkovou.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R3: Poté co jsem skončila, jsem nějakou dobu o hledání nové práce neměla zájem. Cítila jsem se neschopná a nechtěla jsem zakusit další výpověď. Ale i díky psychologce jsem se asi po 4měsících dala do hledání s tím, že nehledám nic akutně, ale spíš jsem projížděla jen to, co mě zaujalo a na co jsem si troufla. No a po nějaké době jsem našla práci, která mi vyhovovala, tak jsem se přihlásila, šla na pohovor a ono to vyšlo, za což jsem strašně vděčná.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R3: Mamka byla v pohodě, pomáhala mi a podporovala mě. Chvíli jsem měla rozepře s jednou ze starších sester, která mi to dávala za vinu, že jsem bez práce a že jsem závislá na mamce, ale to se také po nějaké době srovnalo. Takže když se tak ohlédnu zpět, rodina to brala naprosto normálně. A moji přátelé a známí také. Možná je to z toho, důvodu že jsou to z větší části lidé věřící a že mě znají.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R3: Tak na mě je ten handicap hodně vidět, takže lidé mají normálně tendence na mě koukat jinak než na ostatní. Ale když jsem byla na úřadu práce, tak mi nepřišlo, že by mě tam lidé nějak soudili nebo na mě nějak divně koukali. Možná je to pro to, že jsem postižená už od mala, tak to možná nevnímám jako například člověk, který ke svému postižení přijde až v dospělosti.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R3: Samozřejmě znám, mám i pár blízkých přátel, kteří se také narodili s obrnou.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R3: Pokud mohu soudit, mě strašně pomohlo, že jsem se jako mladá nevykašlala na školu a pokračovala jsem studiem na vysoké škole. Myslím, že tohle mě hodně odlišuje od mých přátel, kteří bohužel, když se hlásí do práce, nemají v tomto směru co nabídnout.

Žena, 36 let

T: Kolik je Vám let?

R4: Je mi 36 let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R4: narodila jsem se s dětskou mozkovou obrnou a mám poruchu zraku

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R4: ano mám první stupeň invalidity

T: Jaké máte vzdělání?

R4: mám výuční list – studovala jsem obor švadlena

T: Kdy jste poprvé nastoupila do zaměstnání?

R4: do svého prvního zaměstnání jsem nastoupila asi rok po ukončení školy. Ze zdravotních důvodů, kdy trpím silným astmatem, jsem rok jezdila po lázních a léčebnách, aby se mi zdraví nějak srovnalo. Poté, co jsem byla zdravotně stabilnější, jsem nastoupila do zaměstnání.

T: Jaký to byl druh práce?

R4: dělala jsem pomocnou šičku v jedné továrně

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R4: Když jsem potkala svého současného manžela, dohodli jsme se, že bychom chtěli mít dítě a z toho důvodu jsem ukončila zaměstnání. Vzhledem ke své diagnóze jsem byla nucena nastoupit na rizikové těhotenství, a proto bylo ukončení poměru logickým krokem.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R4: Poté, co se narodila před 8lety dcera, jsem s ní byla tři roky doma a poté jsem začala pracovat v charitě. Práce to byla velmi zajímavá, ale vzhledem k tomu, že po nějaké době přišlo

snižování stavů, byla jsem nucena skončit. Poslední zkušeností byla pomocná kuchařka ve školce.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R4: Změnilo se vedení, školka, která byla dříve školkou pro všechny se stala školkou jen pro ty bohaté. Vzhledem k tomu, že jsem byla jen pomocnou kuchařkou, ze začátku se mě ta změna vůbec nedotkla. Jenže asi po půl roce přišla jedna maminka za ředitelkou a stěžovala si, že si rozhodně nepřeje, aby jejímu dítěti vařila jídlo nějaká postižená ženská, že za to si rozhodně neplatí tak velké peníze a že pokud ředitelka neprovede okamžitě nápravu, sepíše petici a rozhlásí to všem rodičům, což jsou samozřejmě z větší části její přátelé a známí a jsou vesměs stejného smýšlení jako ona. Paní ředitelce bohužel nezbylo nic jiného, než mne propustit. Myslím, že jí to nemohu ani zazlívat, bylo to buď ona, nebo já. A vybrala samozřejmě mě.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R4: Bylo to jen a jen kvůli mému postižení. I přesto, že mám problém pouze s pohybem dolních končetin, nosím brýle a občas ve stresu mám problém s mluvením, jsem jinak naprosto v pořádku. Takže i když jsem vlastně skoro normální, nejsem normální úplně. Aspoň ne podle určité skupiny lidí.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R4: Mělo a obrovský. Měla jsem tu práci moc ráda, byla jsem tam v kontaktu s dětmi, i když samozřejmě jen minimálně, ale i přesto mě ta práce naplňovala a chodila jsem do ní moc ráda. I manžel s dcerou viděli, že jsem tam šťastná a že mi ta práce vyhovuje. Nebyla nijak náročná a v pohodě jsem zvládala péči o rodinu i domácnost. Ztrátu této práce jsem hodně obřečela, měla jsem deprese a jen díky tomu, že jsem pořád byla v první řadě matka a manželka, jsem se z toho úplně nezhroutila. Jediné co se mi na nějakou dobu zhoršilo, bylo mé astma a to z důvodu velkého stresové vypětí.

T: Jak jste na toto reagovala?

R4: Asi jako každý, kdo byl neprávem a kvůli něčemu, co nemůže ovlivnit, vyhozen z práce. Cítila jsem se strašně ukřivděná, byla jsem naštvaná na celý svět. Chvilí jsem si ten vztek a tu frustraci vybíjela doma na manželovi a i dceři, čehož do dneška lituji a nesčetněkrát jsem se

jim za to omluvila. Ale nemyslím si, že by moje reakce byla nějak neadekvátní. Hlavně i kvůli tomu, že jsem se musela starat o dceru, která mou péči stále potřebuje, jsem nemohla nějak dlouho fňukat a musela jsem zase fungovat na plný plyn.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R4: Bez práce jsem nyní rok a půl. Ale není to tak, že bych nepracovala. Chodím uklízet do domácností. A musím říct, že mě ta práce moc baví.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R4: Pořád to ve mně bublá, hlavně když o tom mluvím a vzpomínám na to. Hloupé je i to, že i když ty matky ani neví, kdo jsem, já je znám všechny, protože jsem je viděla každý den chodit do školky a denně je potkávám, protože bydlíme ve stejném městě. Takže ještě jsem se s tím nesrovnala, ale snažím se tím neužírat a raději si užívat to co mám.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratila zaměstnání?

R4: Vrátilo se mi silné astma, které jsem do té doby, kromě těhotenství, skoro neměla. A myslím, že jsem trpěla i nějakou slabší depresí, ale to myslím, asi každý kdo tohle někdy zažil.

T: Jakým způsobem jste se rozhodla vzniklou situaci řešit?

R4: Nejdřív jsem měla chuť jít si někam stěžovat, stěžovat si na to, že mě kvůli handicapu, za který ani nemůžu, vyhodili. Ale v té chvíli zakročil můj muž a řekl mi, že je to zbytečné, že si ředitelka najde jiný důvod, proč mě propustila. Tohle ve mně vyvolalo další vlnu nechutě a beznaděje. Pořád jsem si říkala, proč zrovna já, nikdy jsem nikomu nic neudělala, jídlo jsem nezkazila, hlavní kuchařka si na mě nikdy nestěžovala. Nakonec mě můj manžel objednal na takovou skupinovou terapii. Nebyl to ani psycholog ani psychiatr, spíš něco alternativnějšího, kde vlastně každý řekl, co ho trápí a ostatní mu řekli, jak by to nebo ono řešili oni. Bylo to strašně přínosné a jsem manželovi vděčná, že mě na něco takového poslal.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R4: Manžel a rodiče byli samozřejmě strašně naštvaní, hlavně tím důvodem proč jsem byla propuštěna. Jediná dcera měla radost, že nemusím chodit do práce a že můžu být víc doma. Ale samozřejmě mě všichni strašně moc podporovali a byli úžasní, vlastně jako jsou pořád.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R4: Ráno jsem vstala, připravila dceři a manželovi snídani a oběma také svačinu, odešla jsem do práce a po obědě jsem poté mohla jít domů. Tam jsem většinou uklidila, uvařila, došla pro dceru, pak jsme čekaly na manžela, až přijde z práce. Uvařila jsem nám večeři, vykoupala a uložila dceru a pak jsme se většinou s manželem dívali na televizi.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R4: Jde o to, zda mám domluvený úklid. Pokud ano, udělám ráno snídani, odvedu dceru do školy, jedu uklízet, to mám tak většinou do 12 hotové, jedu buď na nákup, nebo si něco zařídit, pak vyzvednu dceru ze školy, jedeme domů, děláme úkoly nebo si hrajeme. Když přijde manžel, snažíme se něco dělat společně. Pokud však úklid domluvený nemám, je den takový nenaplněný. Sice pořád musím ráno vstát, abych dceru vypravila do školy, ale pokaždé si musím hledat nějakou činnost, abych se zabavila a nemyslela na to, že jsem byla z práce odejita.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R4: Náplň dne. Musím říct, že kdykoliv mám domluvený úklid, jsem šťastná a moc se na to těším. Já jsem do práce nechodila kvůli penězům, ale kvůli tomu, že jsem mohla být mezi zdravými lidmi a být tak dobrým příkladem pro svojí dceru. Vždy jsem jí chtěla ukázat, že i když nejsem stejná jako ostatní maminky, jsou věci, které s ní nemohu dělat, tak do práce jako ostatní chodit mohu a můžu být normální.

T: Co bylo největší ztrátou?

R4: Ten smysl dne. V prvních týdnech jsem byla naprosto bez zájmu, všechno jsem dělala zautomatizovaně, neměla jsem chuť dělat cokoli navíc, než jsem musela. Myslím, že na mě muselo být strašně poznat, že jsem nešťastná a že tohle dlouho nevydržím. A přitom, když nad tím tak přemýšlím, tak když jsem byla těhotná a musela jsem být doma, nevadilo mi, že nemám co na práci, dokázala jsem si celý den číst nebo jen tak chodit venku. Asi to bylo možná proto, že jsem věděla, že nic dělat nemohu a to z toho důvodu, že bych mohla ublížit miminku. Jenže teď to samozřejmě bylo jiné. Byla jsem neprávem vyhozena a to bylo to nejhorší.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R4: Popravdě, od té doby co chodím uklízet, jsem na jakékoliv jiné zaměstnání rezignovala. Tohle mě baví, nikomu nevadí můj handicap, lidé jsou se mnou spokojeni, takže nemám žádnou potřebu a ani chuť hledat si cokoli jiného. Možná mám i strach hledat si v našem městě nějaké stálé a pořádné zaměstnání a to hlavně z toho důvodu, aby mě po nějaké době zase někdo nevyhodil jen kvůli tomu, že se mu nelíbí, jaká jsem.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R4: Nic jiného než podporu jsem necítila, ať už to byla rodina nebo přátelé. Nikdo tomu nechtěl nejdřív uvěřit a hlavně to nikdo nepochopil. Takže jsem vděčná za lidi, které mám kolem sebe. Protože myslím, že bez nich bych tu náročnou situaci vůbec nezvládla.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R4: Myslím, že je to čím dál lepší. Dřív na mě lidé koukali s jakousi lítostí a soucitem, bylo vidět, jak si myslí „Chudák holka, ta má ale život“. Jenže já jsem nikdy nechtěla, aby mě kdokoliv litoval. Ano, narodila jsem se s postižením, ale tím přeci život nekončí. Jsem sice jiná a nemůžu dělat úplně všechno, ale kdo v dnešní době může. Takže rozhodně se vnímání lidí s postižením rapidně zlepšilo. Pořád se najde někdo, kdo mi pomůže, protože jsem handicapovaná, ale proč bych si nenechala pomoc, jsem žena, takže bych za to měla být vlastně ráda, postižená nepostižená.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R4: Moje nejlepší kamarádka je také po obrně. Takže po rodině ten nejbližší člověk je na tom vlastně stejně jako já.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R4: Je to velmi silná a sebevědomá žena. Je vlastně mým naprostým protipólem. Má vystudovanou vysokou školu, dlouhou dobu žila v zahraničí a zastává velmi vysokou pozici v jedné mezinárodní firmě. Kdysi jsme se o tom spolu bavily, myslím, že to bylo, když jsem zjistila, že jsem těhotná. Ona mě strašně obdivovala, že se nebojím, že dcera bude jako já. Ona mi řekla, že protože se bojí mít děti, zasvětila celý svůj život budování kariéry. Prostě chtěla dokázat sobě, svému okolí a vlastně všem ostatním, že to, že je po obrně neznamená, že by

měla sedět doma nebo dělat nějaké podřadné práce, ale že má na to, aby pracovala na dobře placeném místě. Musím říct, že jsme každá té druhé svým způsobem vzorem. Ona pro mě, že se nikdy nezalekla žádné pracovní výzvy a i přes svůj handicap se dostala tam, kam chtěla a já pro ní za to, že jsem se odhodlala k tomu, mít dítě, i přes to, že byla vysoká pravděpodobnost, že se narodí postižené anebo mrtvé.

Muž, 40 let

T: Kolik je Vám let?

R5: je mi 40let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R5: po pádu jsem od pasu dolů ochrnutý

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R5: ano mám přiznaný první stupeň invalidity

T: Jaké máte vzdělání?

R5: Mám vysokoškolské vzdělání, jsem strojní inženýr

T: Kdy jste poprvé nastoupil do zaměstnání?

R5: do práce jsem nastoupil poté, co jsem dokončil školu

T: Jaký to byl druh práce?

R5: Nastoupil jsem do fabriky, která se zaměřovala na výrobu papíru jako kontrolor strojů.

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R5: Práce mě po nějaké době přestala bavit, myslel jsem, že jako vystudovaný inženýr mám na víc, než jen na pobíhání po fabrice a kontrolu strojů, tak jsem se sebral a odjel jsem přes jednoho známého do Saudské Arábie, kde jsem žil 10 let. Tam jsem se také vypracoval až na hlavního inženýra jedné fabriky.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R5: Po 10 letech jsem se „musel“ vrátit zpět do České republiky. Schválně jsem dal slovo musel do uvozovek, protože jsem samozřejmě nemusel, ale na dovolené v Číně, kde jsem byl, jsem poznal svou současnou manželku a kvůli ní jsem se vrátil zpět do Čech. Zde jsem nastoupil jako inženýr do jedné firmy, která se zaměřuje na výrobu strojních zařízení.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R5: Důvod byl jednoduchý. Byla to nehoda, kterou jsem měl, když jsem byl s kamarádem lézt po horách v Itálii. Jeli jsme tam v době, kdy byla moje žena těhotná, což bylo před třemi lety. Dohodli jsme se, že si uděláme pánskou jízdu, že to bude vlastně naposledy, protože pak už tu budou děti a my si jen tak nebudeme moc usmyslet, že někam jedeme. Tak jsme vyrazili, manželce se to tedy moc nelíbilo, bála se, aby se něco nestalo mě nebo jí. Já jsem jí uklidnil, že všechno bude v pohodě, že tam jedeme jen na dva týdny a že pak už budu pořád s ní. První týden byl naprosto v pohodě, lezli jsme, užívali jsme si to. Na začátku druhého týdne jsme si dali za cíl, že slezeme jednu horu a ta se mi stala osudnou. Dodnes přesně nevím, co se stalo, kamarád lezl někde pode mnou, najednou se lano utrhlo a já jsem nekonečně dlouho letěl dolů. Pak už si jen vzpomínám, jak jsem se vzbudil z umělého spánku v italské nemocnici. Při pádu jsem si poranil míchu a zůstal jsem od spodu dolů ochrnutý. Samozřejmě po nějaké době, když už jsem byl zpět v České republice v rehabilitačním centru, za mnou přišel šéf, zeptat se, jak se cítím, jak mi je a tak podobně. Říkal, že chápe, že teď je pro mě zdraví nejdůležitější, ale že potřebuje aspoň nějaký hrubý odhad, kdy se vrátím do práce. Musím říct, že mě ta jeho otázka dostala. Tak já tu sakra ležím ochrnutý, už nikdy se nepostavím na nohy a on se mě tady ptá, kdy se vrátím do práce. V tu chvíli jsem ho vyhodil a řekl mu, ať se vrátí, až se v něm probere aspoň špetka lidskosti. A ano, vrátil se, po měsíci přišel a přinesl mi výpověď dohodou, že jí mám podepsat, protože od nového měsíce nastupuje nový kluk, který je na rozdíl ode mě schopný pracovat hned a na plný výkon.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R5: Jen díky vlastní blbosti a potřebě si něco dokázat jsem přišel o zaměstnání.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R5: Nevím, jestli na stav zdravotní, ale na psychiku to bylo něco neskutečného. Musím říct, že to jeho jednání mě normálně srazilo na kolena. Když už to vypadalo, že jsem na tom lépe, co se týče zdraví, tak přijde on a přinese mi tohle? Dodneška jsem to pořádně nerozdýchá. Nic horšího snad udělat nemohl nebo aspoň mě nic horšího teda nenapadá. Nikdy za celou dobu co jsem tam dělal, se mnou nebyla jedna potíž, dovolenou jsem si bral vždycky, až když bylo všechno hotovo, nikdy jsem po něm nic nechtěl a on tohle?

T: Jak jste na toto reagoval?

R5: Zhroutil jsem se. Vím, že to od chlapa zní hrozně a hlavně po tom, co se mi stalo, se to zdá jako maličkost, ale já myslím, že to byla taková ta pomyslná poslední kapka. Nemůžu chodit, už nikdy v životě se nepostavím na nohy a minimálně na další dva roky jsem odkázán na někoho, kdo se o mě postará a stejně budu celý život potřebovat od někoho pomoc a ještě k tomu mě on vyhodí, protože nejsem schopný mu říct, kdy se vrátím do práce. Celou dobu po tom, co jsem se vzbudil, jsem se snažil nějak držet hlavně kvůli manželce, rodičům ségře a kvůli tomu nenarozenému miminku, i když samozřejmě to bylo strašný, byl jsem chlap v nejlepších letech a najednou tohle, ale pořád to nějak šlo a když už jsem se pomalu dostával z toho úplného dna, kam jsem spadl, přijde on a udělá tohle.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R5: Bez práce jsem tři roky.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R5: No nebýt manželky, syna a rodiny tak už jsem dávno buď někde na psychiatrii, nebo jsem se dávno pokusil zabít. A to si nedělám legraci, na začátku jsem nad tím opravdu přemýšlel dost často, ale vždycky jsem si řekl, že by to bylo strašně nefér vůči nejbližším, tak jsem to vždy zahnal. No a zpátky k otázce, teď už jsem na tom docela dobře, snažím se manželce pomáhat se synem, chodím na rehabilitace a postupně se snažím vracet se zpátky do života před nehodou.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratil zaměstnání?

R5: To je dost těžké posoudit, ale vím, že rehabilitační doktor i sestry v zařízení viděli mou nechuť k jakékoliv nápravě. A to se stalo právě potom, co mě ten dotyčný člověk vyrazil. Předtím jsem měl do rehabilitace chuť, byl jsem zapálený, hlavně kvůli synovi, říkal jsem si, že to musím dokázat, hlavně kvůli němu. Že si sice nikdy nezahrajeme fotbal nebo nebudeme dělat všechny věci, který by měl táta se synem dělat, ale že se budu co nejvíc snažit být pro něj stoprocentní táta. Jenže po tom vyhazovu jsem naprosto ztratil motivaci. Říkal jsem si, aha, takže v práci, kterou dělám dobře, mě nechtějí, jsem tam nadbytečný, co když budu nadbytečný i v životě svého syna. Co když manželka už se mnou nebude chtít být. Všechno tohle se mi honilo hlavou.

T: Jakým způsobem jste se rozhodl vzniklou situaci řešit?

R5: I když ne úplně dobrovolně a ochotně, ale byl jsem nucen vyhledat pomoc psychologa. Strašně mi pomohl a do smrti mu budu vděčný, protože jen díky němu jsem tam, kde jsem. Když jsem u něj byl poprvé, přišel jsem si s prominutím jako idiot. On chtěl vědět, co mě trápí, ale protože jsem chlap, tak mu přece nebudu vyprávět, co všechno mě štve, jak je všechno naprd, že se mi celý život hroustí jak domeček z karet. Takže jsme tam jen tak seděli, mlčeli a tím první sezení skončilo. Když jsem tam byl podruhé, už to bylo lepší. Mluvil jsem, řekl jsem mu, co se stalo, to že jsem ochrnutý už navždy a do toho aby toho nebylo málo, mě můj super šéf vyrazil, protože nejsem dost produktivní a perspektivní.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R5: Manželka to nesla velmi těžce, věděla jak je pro mě práce důležitá. Po tom úraze, když už jsem byl schopný aspoň trochu nějak plánovat budoucnost, tak jsem jí říkal, že se strašně těším do práce, že už to sice nebude jako dřív, ale že budu třeba moc dělat výkresy, návrhy a podobně a že se hrozně těším za chlapama, protože jsme byli super parta. No a najednou tohle. A jinak zbytek rodiny to bral jako důsledek toho zranění, táta se mi snažil vysvětlit, že kdybych byl v jeho situaci a on tu ležel, že bych to taky udělal takhle, protože prostě firma musí jet ať se děje cokoli. Nejdřív jsem to samozřejmě nechtěl slyšet, ale samozřejmě, že měl pravdu. Každý by to takhle udělal, dřív nebo později.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R5: Ráno jsem vstal, šel jsem běhat, poté jsem se nasnídal, šel jsem do práce, odpoledne většinou někam na sport nebo s manželkou někam za kulturou a večery jsme většinou trávili buď doma nebo někde u známých nebo v restauraci.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R5: Ráno vstanu, následuje cvičení, poté hygiena, snídaně, pak většinou jdeme se synem a manželkou na procházku, poté je oběd, odpoledne se zase většinou točí kolem syna. Třikrát týdně docházím na rehabilitaci a také chodím plavat. To většinou spojujeme i s tím, že jde i manželka se synem.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R5: Než se mi to všechno stalo, znamenalo pro mě zaměstnání moc, peníze, prestiž. Byl jsem totiž někdo, byl jsem pan inženýr, který o něčem rozhoduje, který má zodpovědnost. A hlavně byl jsem na tom finančně velmi dobře. A taky to pro mě znamenalo adrenalin, hlavně když se finišovalo s nějakými zakázkami. Znamená to pro mě i kamarádství, dennodenní kontakt s lidmi.

T: Co bylo největší ztrátou?

R5: Nedokážu to specifikovat. Asi tak nějak všechno dohromady. Ztratil jsem práci, každoměsíční finanční jistotu, něco co mě bavilo, naplňovalo.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R5: Už mám něco rozjednáno, tak uvidíme, jak to dopadne. Ale ještě asi před 4 měsíci jsem o nové práci nechtěl nic slyšet. Prostě nebyla motivace ani chuť pouštět se do něčeho nového. Ale už je to potřeba a to nejen kvůli penězům, ale hlavně kvůli tomu, že už i já sám cítím, že musím zase něco dělat, dát životu ještě další smysl a rozměr.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R5: Myslím, že veskrze pozitivně. Všichni mi fandí, jsou na mě pyšní. Kamarádi si ze mě dělají legraci, že jsem se zmrzačil stejně jenom kvůli tomu, aby taky někdy vyhráli nějaký zápas nebo nějakou hru oni a ne pořád jen já. Jediné, co zatím nikdo moc nevytahuje, je právě ten vyhazov. Myslím, že to ještě všichni mají v živé paměti, jak to se mnou po tom všem zamávalo a nechtějí se k tomu vracet. Proto si myslím, že mě tak strašně moc podporují v jakékoliv nové práci nebo činnosti, kterou si vymyslím.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R5: Asi to nemohu úplně posoudit, zda by se ke mně chovali jinak, kdybych práci měl. Ale ze začátku kolem mě každý chodil po špičkách. Opatrně našlapovali, když měli říct něco nepříjemného. Vlastně jediný, kdo se mnou kromě doktorů mluvil narovinu, byl můj šéf, když přišel s tou výpovědí. Myslím, že třeba kluci z práce to věděli, že se to chystá a že to přijde, ale báli se mi to říct. Ale jinak mě cizí vnímají tak nějak napůl, někdo se mnou soucítí, lituje mě a

někdo se mnou zase jedná, jako kdyby se nic nestalo, jako kdyby to, že sedím na vozíku, bylo úplně normální.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R5: Mám kamaráda ze střední školy, který měl as ve 20 nehodu na motorce a ochrnul.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R5: Musím před ním hluboce smeknout za to, že to nikdy nevzdal. Protože představa toho, že se mi tohle stalo ve 20, kdy jsem měl celý život před sebou a nic jsem si v podstatě neužil, nic jsem nedokázal, tak jsem už asi dávno pod drnem. Takže on pro mě byl vždycky vzor. Když mě převezli z Itálie zpátky do Čech, byl mezi prvními, kdo se za mnou přijel podívat. Ještě si ze mě dělal legraci, že už nemám, co bych dokázal, tak se musím po někom opičit. Strašně mi pomohl i ve chvíli, kdy mě vyhodili. Zase za mnou přijel a říká mi: „Bud' rád, že jsi někde pracoval, protože ty, až se z toho dostaneš, máš obrovskou šanci, že tě zaměstnají na nějakým dobrým místě. Ale já, já jsem nikdy nedělal, nemám žádnou praxi a vidíš, taky jsem se z toho nezhroutil. Vyhazov přeci není po tom, co se ti stalo, žádná tragédie. Holt se budeš muset smířit s tím, že už nic nepůjde tak jednoduše, jako jsi byl zvyklý doted“. A to mi strašně pomohlo smířit se se svým nově nabytým stavem.

Žena, 39 let

T: Kolik je Vám let?

R6: Je mi 39 let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R6: Narodila jsem se s dětskou mozkovou obrnou

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R6: Ne nemám

T: Jaké máte vzdělání?

R6: Mám vysokoškolské vzdělání v oboru Sociální práce

T: Kdy jste poprvé nastoupila do zaměstnání?

R6: Už během studia na střední a vysoké škole jsem chodila různě po brigádách a pro praxích, ale do stálého zaměstnání jsem nastoupila po té, co jsem složila bakalářské zkoušky.

T: Jaký to byl druh práce?

R6: Nastoupila jsem do Agentury podporovaného zaměstnávání jako asistentka.

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R6: Ze zaměstnání jsem byla nucena odejít, protože jsem otěhotněla a byla jsem na rizikovém těhotenství. Takže z toho důvodu jsem musela zaměstnání opustit.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R6: Když šla dcera do školky, nastoupila jsem do denního stacionáře, který patří pod Diakonii. Ale po roce jsem musela odejít, protože dcera začala být hodně a často nemocná, takže mi dětská doktorka doporučila vyřazení dcery ze školky. Když dcera nastoupila do školy, nastoupila jsem já do jedné soukromé firmy jako asistentka vedení. Tam jsem byla nějaké 4 roky, kdy po krachu firmy jsem si znovu musela hledat nové zaměstnání. To jsem nakonec

našla opět v jednom grafickém studiu a opět jako asistentka. Tato práce mně strašně moc bavila, byla i dobře placená, mohla jsem si jí uzpůsobit podle svého, takže byla vhodná i proto, když jsem potřebovala vyzvednout dceru nebo s ní zůstat doma, když byla nemocná.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R6: Tak, těch důvodů bylo několik. Začalo to tím, že se majitelé, kteří byli zároveň i manželi, začali hádat. Nejdřív to bylo jen občas a snažili se to před námi skrýt. Postupem času se ale jejich hádky stupňovaly a už se je ani nesnažili nějak skrývat. Poté se v rámci rozvodového řízení dohodli, že studio si nechá manželka a manžela vyplatí. Zdálo se, že pro nás začínají zase dobré časy. S majitelkou se dobře jednalo, sama měla děti, takže nikdy nebyl problém. V tu chvíli jsem si myslela, že mám vyhráno a že je všechno super. Jenže pak přišla rána v podobě prodeje studia. Majitelka nám na poradě oznámila, že už jí ta práce nebaví, že chce dělat něco jiného a proto studio prodává, ale že se nemusíme bát, že sežene někoho, kdo si nás nechá a bude se k nám chovat jako kdysi ona s manželem. Asi po měsíci bylo studio prodáno a nastoupil nový majitel. Zpočátku byl velmi milý a příjemný. Po dvou měsících za mnou přišel, požádal mě, ať s ním jdu do kanceláře. Tam mi řekl, že by byl rád, abychom se rozešli v dobrém, že je ochotný dát mi tři odstupné platy, hlavně když půjdu bez nějakých scén. Když jsem se ho zeptala, z jakého důvodu mi dává výpověď, tak mi řekl, že má svou asistentku, kterou si chce přivést, a dvě tam prostě být nemůžeme. A že se pro jeho budoucí koncept studia vůbec nehodím. Když jsem se opět zajímala o to, co se stalo, už mi bez obalu řekl, že si ve svém novém studiu, které má být jen pro ty VIP nepřeje někoho, jako jsem já.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R6: Obrovský, myslím, že kdyby na mě nebyl můj fyzický handicap tak vidět, nestalo by se to.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R6: Samozřejmě. Strašně mě to sebralo. Nebudu lhát, zhroutila jsem se. Nebyla jsem s to to pochopit, proč mě vyhodil, proč, když jsem nikdy neudělala nějakou velkou a zásadní chybu. Bylo to strašné. Protože jsem byla psychicky na dně, odrazilo se to samozřejmě i na zdravotním stavu. Nastaly u mě migrény, měla jsem stále nějaké problémy.

T: Jak jste na toto reagovala?

R6: Jak už jsem řekla, zhroutila jsem se. Dokonce to dospělo až do takové fáze, že se manžel naštvál a odstěhoval. Nebyla jsem schopná se s tím vyrovnat. Péči o dceru jsem celou nechala na manželovi, vlastně všechno zůstalo jen na něm. Nějakou dobu to samozřejmě chápal a toleroval, ale po půl roce nepřetržitého fňukání už na to neměl. A toto znamenalo druhé zhroucení. Protože nejen že jsem přišla o práci, kterou jsem měla strašně ráda, ale ještě ode mě odešel manžel a vzal s sebou i dceru.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R6: Bez práce jsem rok a půl.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R6: No ze začátku to bylo strašné, myslela jsem, že všechno skončilo, nebyla jsem schopná jakkoliv normálně fungovat. Myslím, že tohle období bylo pro všechny moje blízké strašně náročné. Teď už jsem se s tím nějak srovnala, naučila jsem se zase být šťastná a spokojená s tím, co mám. Ale ten první tři čtvrtě rok byl nesnesitelný. Ale teď už jsem v pohodě, dokonce jsem nastoupila na rekvalifikační kurz, který pokud to dobře dopadne, před Vánocemi ukončím.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratila zaměstnání?

R6: Radikálně se zhoršil. Byla jsem pořád vyčerpaná, unavená, nemocná. Myslím, že v té době jsem si sáhla na pomyslné psychické i fyzické dno. Na začátku jsem ani nebyla schopná vstát z postele. Neměla jsem sílu cokoli dělat, na cokoli se soustředit. Bála jsem se, že přijde další rána nebo zklamání. Ve chvíli, když už jsem měla být v pohodě a fungovat zase plnohodnotně, jsem stejně nebyla schopná ničeho. No a proto se vlastně manžel s dcerou sbalil a odešel.

T: Jakým způsobem jste se rozhodla vzniklou situaci řešit?

R6: Strašně dlouho jsem na to nechtěla přistoupit, říkala jsem si, že to zvládnou, ale po manželově odchodu jsem věděla, že je všechno špatně a že nic nezvládnou. Tak jsem se objednala k psychologovi a začala tam pravidelně docházet. Musím říct, že nebýt paní doktorky, asi bych už byla někde v blázinci. Rozvedená a bez dcery. Když na to tak vzpomínám, to období bylo hrozné. Sama, bez práce, bez rodiny, úplně na dně. Říkala jsem si, už nikdy si nenajdu práci, už navždy budu na někom závislá. Vracely se mi vzpomínky z dětství, kdy jsem

byla závislá na rodičích, než jsem se naučila sama fungovat. Proč, když jsem vystudovala vysokou školu, porodila zdravou dceru, měla dobrou práci, tak proč zrovna já jsem takhle skončila. Opravdu jen díky profesionální pomoci jsem to zvládla a jsem dnes tam, kde jsem. Takže musím říct, že všichni, kdo si myslí, že jít k psychologovi je nějaká ostuda nebo něco podobného, jsou pěkně hloupí. To, že jsem se rozhodla pro návštěvu, byla jedna z nejlepších věcí, kterou jsem v tomto hrozném období udělala.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R6: Manžel byl strašně naštvaný na nového majitele. Vůbec nedokázal pochopit, jak něco takového vlastně mohl udělat a proč. Říkal, že by pochopil, kdybych byla neschopná, líná, problémová nebo kdybych se na svůj handicap nějak vymlouvala, ale takhle že to vůbec nechápe. Ze začátku byl odhodlaný jít za majitelem a promluvit si s ním, ale nakonec jsme se dohodli, že to nemá cenu. Celou dobu se mne snažil podporovat a chlácholit, že všechno bude dobré, že se přeci nic tak hrozného neděje, byla to jen práce a tu si najdu vždy. Jenže, vzhledem k tomu, že jsem se z toho nebyla schopna dostat, začínal i manžel být nepříjemný, začali jsme se hádat a dospělo to až tak daleko, že se s dcerou odstěhovali. Jediná, kdo mě podporoval neustále, byla moje maminka. Ta při mně stála, v době, kdy se manžel odstěhoval, u mne i bydlela a byla mi strašnou oporou. Tím samozřejmě nechci říct, že by byl manžel nějaký špatný nebo tak něco, to rozhodně ne. Naprosto ho chápu, že odešel, protože se mnou to opravdu bylo k nevydržení. Jenže maminka je prostě maminka, je tolerantní, chápavá, flegmatická. Takže možná i z toho důvodu to se mnou celé vydržela.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R6: Ráno jsem vstala, připravila snídani, dceři svačinku, poté jsem šla do práce. Pracovala jsem většinou do 3 hodin, potom jsem šla nakoupit, dorazila domů, uvařila večeři, s dcerou jsme udělaly úkoly a pak už byl večer. Myslím, že se můj denní režim před ztrátou zaměstnání nijak nelišil od režimu ostatních lidí.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R6: Nyní ráno vstanu, opět udělám snídani, poté jdu na kurz, který je každý den od 8 do 13.00, poté jdu domů, poklidím, uvařím a tak podobně. Ale před tím, než jsem se z toho dostala, jsem byla schopná spát třeba až do oběda, poté jsem něco snědla a šla jsem třeba tupě koukat na

televizi nebo jsem si šla znovu lehnout. Byla jsem tak vyčerpaná, že jsem byla schopná spát třeba i 15 hodin.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R6: Hlavně každodenní rutinu. Byla v tom pravidelnost, něco, na co jsem se každý den těšila. Asi je to i proto, že jsem měla tu práci strašně ráda. Byl tam fajn kolektiv, práce byla zábavná, různorodá. Mohla jsem být kreativní. O tohle všechno jsem vlastně kvůli vyhazovu přišla.

T: Co bylo největší ztrátou?

R6: Všechno bylo ztrátou. Peníze, kolektiv, prostě všechno. Myslím, že když člověk dělá něco, co ho baví a naplňuje a pak o to najednou přijde, strašně ho to poznamená. Pokud chodíte do práce jen kvůli penězům, není ta ztráta taková, ale pokud má pro vás práce širší význam, je její ztráta nenahraditelná nebo aspoň pro mě zpočátku byla.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R6: Až dodělám ten rekvalifikační kurz, mám možnost jít do jedné malé soukromé firmy. Už jsem se tam byla i podívat, všichni jsou strašně milí a těší se na mě. Takže i já se tam moc těším.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R6: Teď už jsou všichni spokojení a šťastní. To nejhorší, tedy ta doba temna, jak já ji nazývám, už je za námi všemi a myslím, že nás to všechny stmelilo a posílilo. Musím říct, že jsem šťastná za to, co za lidi kolem sebe mám a že, když je nejhůř se o ně mohu opřít.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R6: Jako neschopného fňukala. Nebo aspoň to je moje zkušenost. Když jsem vlastně přišla o práci, musela jsem se jít nahlásit na úřad práce. Tam byla strašně neochotná paní, která mi řekla, že si za to stejně můžu sama, že jsem postižená a ještě k tomu neschopná udržet si práci. Vůbec jí nezajímalo, proč jsem o práci přišla nebo tak něco, prostě mě rovnou hodila do nějakého pytle, kam hází všechny neschopné a postižené. A vlastně hned, když jsem tam přišla, mi sdělila, ať si nemyslím, že mi ona bude shánět nějakou práci, že od toho tam rozhodně není a že na to nemá čas. Ale asi jako úplně cizí lidé to vnímají normálně. Myslím, že už pomalu mizí takový ten vzorec chování, kdy se k handicapovanému chovají jako by byl prašivý.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R6: Mám pár přátel, kteří jsou také po mozkové obrně.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R6: Z větší části jsou to lidé jako já. Mají děti, vystudovali vysokou školu, mají práci. Musím říct, že když jsem měla to své období, všem jsem volala a ptala se, zda byli někdy v takovéto situaci a jak na to reagovali. Někteří mi řekli, že se s takovýmhle přístupem nikdy nesetkali, že se k nim vždy zaměstnavatel choval jako by byli normální. Pouze dva mi řekli, že byli také z práce odejiti kvůli svému postižení a to také dost nevybíravým způsobem. Tak jsem byla trošku ráda, že v tom nejsem sama.

Muž, 43 let

T: Kolik je Vám let?

R7: Bude mi 43

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R7: Narodil jsem se bez pravé ruky

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R7: Ne nemám

T: Jaké máte vzdělání?

R7: Mám vysokoškolské vzdělání v oboru finančnictví

T: Kdy jste poprvé nastoupil do zaměstnání?

R7: Do svého prvního zaměstnání jsem nastoupil ihned po škole.

T: Jaký to byl druh práce?

R7: Pracoval jsem v jedné firmě jako finanční analytik.

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R7: V té době jsem měl vyšší ambice, co se týká práce a pozice a to daná firma nenabízela. Dnes samozřejmě vím, že to byla chyba. Protože kdybych tam byl zůstal, byl bych tam až do důchodu. A tohle vím díky tomu, že kluk, který tam nastoupil dva měsíce po mě, tam je do dneška a na docela slušné pozici. No jo no, byl jsem mladej, ambiciózní trouba.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R7: Po skončení v této firmě jsem odešel do velké nadnárodní společnosti, kde jsem si myslel, že ze mě bude během půl roku pan manažer a že budu brát velké peníze, jezdit v drahém autě, nosit značkové oblečení, vysedávat s notebookem v kavárnách a pracovat, jen když se mi to bude hodit. To se samozřejmě nestalo, byl jsem zavalen prací, dělal jsem přesčasy a byl jsem

tam spíš za poskoka a podrž tašku. Takže asi tolik k mému snu stát se top manažerem během půl roku. Po tři čtvrtě roce jsem to vzdal, byl jsem psychicky i fyzicky na dně. Poté jsem byl chvíli bez práce, potřeboval jsem si přerovnat priority a hlavně se dát dohromady. Dále jsem nastoupil na úřad na administrativní pozici. Práce mě bavila, ale byl to pouze záskok za mateřskou dovolenou, takže po třech letech jsem opět musel měnit zaměstnání. A pak přišlo zaměstnání snů. Nově založená firma hledala finančního analytika, který má praxi a zkušenosti. Tak jsem to zkusil a hle, byl jsem vybrán. Práce to bylo skvělá, dobře placená, perspektivní.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R7: Nový šéf. On byl důvodem toho, proč mě vyhodili a proč jsem dnes bez práce. Když jsem do firmy nastoupil, bylo nás tam 6 zaměstnanců a dva majitelé. Samozřejmě, postupem času se firma začala rozrůstat a zvětšovat, tím pádem přicházeli i noví zaměstnanci. Všechno bylo v pořádku, dokud se majitelé nerozhodli, že už jim to šéfování stačilo a že by chtěli někoho, kdo bude dělat ředitele místo nich a oni budou do firmy docházet jen občas na kontrolu. Bylo vypsáno výběrové řízení, do kterého jsem se také přihlásil. To, že jsem neuspěl, mě trochu zklamalo, ale říkal jsem si, jasně, to že máš zkušenosti, ještě nic neznamena, nikdy jsi nikomu nešéfoval. Byl tedy vybrán nový šéf, který byl neskutečně ambiciózní a hlavně arogantní. Mladý kluk, který nedávno dokončil nějakou prestižní univerzitu a z ní ihned přešel do nějaké poradenské firmy a tam dělal nějakého kouče a šéfa čehosi, co jsem nikdy neslyšel. Takže, tenhle arogantní „sympaťák“ nám začal šéfovat. Už od počátku jsem s ním měl obrovský problém a on zase se mnou. Ani jeden z nás to moc neuměl skrývat, takže ve firmě bylo pěkně dusno. Tento stav vygradoval ve chvíli, kdy jsme měli celofiremní poradů i s majiteli a on tam na mě vytáhl, že jsem naprosto neschopný a nechápe, proč si mě tam ještě drží. Když se ho jeden z majitelů ptal, proč si to myslí, řekl mu, že někoho takového jako jsem já, nemůže nikam vzít a ani k nám do firmy nemůže vzít nějaké lidi, protože potom by viděli mě. Ve chvíli kdy toto říkal, velmi okatě poukazoval na to, že nemám ruku. Po této poradě jsem byl zavolán k majitelům, kde mi bylo oznámeno, že vzhledem k tomu, že si pan ředitel dále nepřeje, abych ve firmě pracoval, jsou nuceni mě propustit, protože jinak by odešel on.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R7: No nejspíš velký. Protože tam byl ještě jeden chlap, se kterým si nesedl, ale ten byl normální, takže toho si tam nechal i přes to, že s ním také měl problémy.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R7: Neřekl bych, že na zdravotní stav, ale rozhodně teda na ten psychický. Byla to strašná rána. Takovou dobu jsem tam, vlastně skoro od počátku a oni se mě kvůli nějakému floutkovi zbaví? Nedokázal a vlastně do dneška to nedokážu pochopit. Nic mi není, jen mi holt nenarostla ruka. A opravdu jsou to takový pokrytci, že mě kvůli tomu vyhodili? Hele, fakt to doteď nechápu. Ale zpátky k otázce, jako s psychikou to slušně zamávalo, říkal jsem si, sakra co jsem udělal špatně a hlavně co budu dělat teď. I když, možná když nad tím teď přemýšlím, asi i to zdraví se mi zhoršilo. Nebo to možná bylo tím stresem, ale začal jsem být pořád unavený, neměl jsem do ničeho chuť, prostě takové nijaké období to bylo.

T: Jak jste na toto reagoval?

R7: Nejdřív nijak. Nebo nijak, vztekem. Byl jsem na všechny našťvaný, hnusný, nepříjemný. Všem jsem tu výpověď dával za vinu. Ani nevím proč, přesně jsem věděl, čím vina to je. Jenže na něm si to vybít nemůžu a na slabošských majitelích také ne. Nebo možná mohl, ale bylo by to složité. Jeden můj kamarád, shodou okolností právník, mi radil, ať to dám k soudu, že tohle se nedělá a podobně. Jenže když jsem si to začal zjišťovat, tak jsem přišel na to, že by to bylo na dlouho a není stoprocentní záruka, že to vyjde. Tak jsem se na to vykašlal.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R7: Tři čtvrtě roku

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R7: Tak teď už je to dobré, ale ten začátek? Děs. Obrovská našťvanost, nulová motivace hledat si cokoli nového, dělat cokoli jiného. Prostě strašný období to bylo. Nejhorší pro mě je, že jsem byl vlastně vyhozen za nic, kvůli ničemu. Kdybych dělal špatně svojí práci nebo kdybych cokoli pokazil, tak fajn, jen ať mě vyhodí, ale když jsem nic neudělal? S tímhle se člověk jen tak nevyrovná. Nebo aspoň mě se to ještě úplně nepovedlo. Když jednoho z těch majitelů někde potkám – a to ho potkávám dost často – dělám, že ho nevidím nebo ho prostě ignoruji. Myslím, že ani on sám nemá chuť se se mnou nějak bavit nebo cokoli jiného.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratila zaměstnání?

R7: No jak už jsem řekl, byl jsem strašně unavený pořád. Neměl jsem motivaci ani chuť cokoli dělat. Kámoši mě zvali na pivo, na fotbal, ale já jsem prostě nechtěl. Myslím, že nejhorší to měla manželka, protože ta musela tu mojí blbou náladu snášet denně. Takže myslím, že jak psychický tak fyzický stav byl tím vyhazovem dost poznamenán.

T: Jakým způsobem jste se rozhodl vzniklou situaci řešit?

R7: No nejdřív nijak. Protože jsem byl ukřivděný, tak jsem nechtěl o jakékoliv pomoci nic slyšet. Jenže postupem času jsem i já musel uznat, že takhle to dál nejde. Nechtěl jsem jít samozřejmě k žádnému psychiatrovi nebo psychologovi, tak mi manželka sehnala psychoterapii. Začal jsem tam tedy docházet a došlo mi, že na tom nejsem vůbec tak zle, že ano, stalo se to, vyhodili mě kvůli mému handicapu, ale co. Jsem zdravý, mám milující rodinu, finančně nestrádám. Takže díky tomu jsem se s nastalou situací smířil a od té doby už zase funguji normálně.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R7: Nikdo to nečekal. Chodil jsem sice domů naštvaný kvůli šéfovi, ale jinak to bylo všechno dobré. Takže rozhodně šok. Ten byl společný asi pro všechny. Pak taky pochopení pro to, že jsem naštvaný a zlost na majitele, že se mě takhle zbavili. Po takové době, kdy jsem pracoval, jak nejlíp jsem dovedl. Takže reakce mých nejbližších byla shodná s tou mojí, jen ne v takové míře.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R7: Normální, ráno jsem vstal, snídaně, odchod do práce, plnění úkolů, oběd, zase nějaké plnění úkolů. Pak jsem šel domů, podnikali jsme něco s manželkou nebo jsem někam šel s klukama.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R7: Podobná jako byla předtím, samozřejmě bez té práce. Snažím se sportovat a trávit čas s rodinou.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R7: Pravidelný režim a pocit, že jsem někde potřebný a důležitý. Samozřejmě, i doma jsem potřebný, ale je to něco jiného než to, když jsem byl v práci a někdo ode mě potřeboval poradit nebo pomoc. Přišlo mi, že díky zkušenostem, které mám, můžu poradit ostatním, těm, kteří například zrovna nastoupili nebo tak.

T: Co bylo největší ztrátou?

R7: Právě ta potřeba potřebnosti. Zní to děsně, vím, ale teď jsem potřebný pouze pro rodinu, nikdo cizí ode mě nic nechce, ani radu ani pomoc. A to mi strašně chybí. Takže pro mě to nebyla ani tak ztráta po stránce finanční, ale hlavně po stránce profesní a lidské. Ze začátku jsme se s kolegy snažili vídat, ale postupem času to opadlo. Oni neměli čas nebo prostě nechtěli dávat najevo, že oni jsou ve firmě spokojeni, kdežto já jsem bez práce.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R7: Už mám jedno rozjednané. Jen čekám až pán, za kterého mám jít, půjde do důchodu. Musím říct, že se tam moc těším, už jsem tam párkrát byl, takže vím, do čeho jdu. Měl jsem možnost se seznámit jak s novými kolegy tak i se systémem se kterým pracují.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R7: Kamarádi mě po tom vyhazovu strašně podrželi. Samozřejmě, teď se nebudu vyjadřovat o rodině, nejen že jsem o ní už mluvil, ale hlavně proto, že když má člověk normálně fungující rodinu, tak ta ho v těchhle chvílích podrží vždycky. Ale ty kamarádi, tam to není tak jasný. Ale mě kluci fakt pomohli, stáli při mně, snažili se mě rozptýlit. Dokonce se mi snažili i najít práci anebo vtipkovali, že půjdou toho šéfika trošku poupravit. Jsem strašně rád, že je mám. Fakt, i díky nim jsem to pak po čase už nebral tak tragicky a snažil se vrátit zpátky do života.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R7: Nejsem si jistý, jestli jsem sto to posoudit. Asi jak kdo. Když jsem byl na úřadu práce, chovali se ke mně všichni, jakoby se nechumelilo. Prostě jsem chlap, který přišel o práci a tečka. Ale třeba, když jsem byl na jednom pohovoru, kam mě doporučil jeden známý, tak tam když jsem přišel, bylo všechno v pohodě, ale ve chvíli, kdy ten, kdo se mnou pohovor vedl, zjistil, že nemám ruku, tak se hned začal chovat jinak. Jako kdyby nevěděl, jaký má vůči mě

zaujmout postoj a jak se ke mně má chovat. Nemyslím si, že to bylo myšleno nějak zle, spíš se ten dotyčný asi nikdy neseťkal s někým, kdo neměl končetinu, a proto na to nebyl připraven.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R7: Nikoho, komu by chyběla končetina od narození neznám. Ale můj strýc nemá nohu. Museli mu jí amputovat kvůli cukrovce.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R7: Tak se mnou to rozhodně nemůžu srovnávat, protože já jsem tu druhou ruku nikdy neměl, kdežto on s tou nohou žil dost dlouho. Ale nesl to špatně. Hlavně když mu to řekli. Nejdřív o tom vůbec nechtěl slyšet a až ve chvíli, kdy mu řekli, že buď půjde ta noha, nebo on, tak na to kývnul. Ale jeho situace je rozhodně horší než ta moje, o hodně. Já nic jiného než být jednoručka neznám, ale on zase zná stav, kdy má obě nohy a teď se najednou probudí v nemocnici a má jen jednu. Ihned po operaci si mě nechal zavolat a ptal se mě, jak to zvládám a jak s tím proboha dokážu žít. Tak jsem mu řekl, že já to mám od narození, takže mu nedokážu poradit.

Žena, 47 let

T: Kolik je Vám let?

R8: Je mi 45let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R8: Ochabují mi svaly

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R8: Ano mám přiznaný první invalidní stupeň

T: Jaké máte vzdělání?

R8: Mám výuční list z oboru kosmetička

T: Kdy jste poprvé nastoupila do zaměstnání?

R8: Do zaměstnání jsem nastoupila asi v 25 letech, po tom co šel syn do školky.

T: Jaký to byl druh práce?

R8: Pracovala jsem jako kosmetička v jednom salonu.

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R8: V salonu jsem skončila z důvodu dalšího těhotenství.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R8: Po narození dcery jsem zkusila rozjet vlastní podnikání. Docela se mi dařilo, bavilo mě to, jenže pak nastalo nějaké špatné období, s manželem jsme měli partnerskou krizi a pro udržení rodinné pohody jsem se rozhodla skončit. Nastoupila jsem do salonu k jedné známé, kde jsem byla 10 let, jenže pak přišla i na kosmetické salony krize, nedostatek zákazníků a byla jsem nucena odejít. Pak jsem byla chvíli bez práce a pak jsem nastoupila do velkého kosmetického salonu, kde jsem byla až do doby, než jsem dostala výpověď.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R8: Začala se projevovat moje nemoc. Už jsem nebyla schopná zvládnout tolik zákaznic za jeden den, nemohla jsem dělat každý den, potřebovala jsem si upravit směny podle svých možností. A to byl kámen úrazu. Asi si za to mohu i trochu sama, protože když jsem tam nastupovala, neřekla jsem, že jsem nemocná. I když, zase na druhou stranu nikdo se mě na to neptal. Vedoucí se pouze ptala na děti, jestli je ještě potřeba abych s nimi byla doma nebo tak podobně a to jsem řekla, že není. No a po půl roce, co jsem byla v neskutečném zápřahu, protože ten salon je strašně vytížený, tak se naplno projevila moje nemoc. Byla jsem často unavená, nemohla jsem udržet nic v ruce, po delším stání jsem se nemohla skoro hýbat. Snažila jsem se to zakrývat, říkala jsem, že to nic není, že jsem jen unavená, nachlazená a tak podobně. Jenže jeden den jsem nějak nedávala pozor, a nevšimla jsem si, že mě šéfová celý den pozoruje. A ona si mě pak odpoledne zavolala, a udeřila na mě, ať jí laskavě řeknu co se děje, že mi rozhodně není to, co říkám. Tak jsem jí řekla pravdu. Musím říct, že se mi strašně ulevilo, konečně jsem nemusela lhát a mohla jsem jít s pravdou ven. Kdybych věděla, co moje upřímnost spustí, radši bych řekla, že jsem chytla nějakou nemoc. Spustila na mě, že je to nehorázný, že jsem jí něco takového zatajila, že mi dává okamžitou výpověď, ať vypadnu a už jí nikdy nechodím na oči. Že jsem nezodpovědná, co kdyby se něco stalo některé z klientek a podobně.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R8: Samozřejmě obrovský. Můj zdravotní stav plus to, že jsem ho zatajila.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R8: Spíš než vyhadzov měla na moje zdraví vliv ta samotná práce. Přeci jen, každý den musíte zapojovat ruce, občas i stojíte dlouhou dobu. Nebyl to dobrý výběr povolání, vím to, ale strašně se mi to v té době líbilo, dělat někoho krásnějšího, tak jsem si řekla, že se tomu chci věnovat i nadále.

T: Jak jste na toto reagovala?

R8: Tak nějak dvojitě. Byla jsem naštvaná, že se ke mně zachovali tak jak se zachovali, na druhou stranu jsem byla naštvaná na sebe, že kdybych to řekla hned, tak by mě sice možná nevzali, ale když už by mě vzali, tak by o mě věděli, že nemůžu dělat tak moc nebo podobně, a hned by ten vztah byl jiný.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R8: Dva roky.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R8: Na začátku mě to mrzelo, byly jsme tam dobrá parta, ale pak mi doma řekli, ať jsem ráda, že to takhle skončilo, že bych stejně musela dát výpověď brzy sama. Takže teď se soustředím hlavně na to, abych řádně rehabilitovala, abych byla zdravá a co nejdéle si prodloužila život bez pomoci.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratila zaměstnání?

R8: To nemůžu posoudit. Rozhodně se po nějaké době zlepšil, protože jsem přestala pracovat a začala jsem odpočívat. Ve chvíli, kdy jsem pracovala, jsem na tom byla hůř, než jsem na tom teď.

T: Jakým způsobem jste se rozhodla vzniklou situaci řešit?

R8: Asi na úplném začátku jsem to brala jako křivdu. Jako kdyby nestačilo, že jsem nemocná, teď jsem ještě kvůli tomu bez práce. Ale pak jsem si vlastně řekla, že to není tak strašné, můžu se věnovat věcem, co mě baví, můžu si jít kdykoliv odpočinout, když zrovna nemám den, nemusím ani vylézt z postele. Musím říct, že mi hodně pomohl alternativní přístup jedné paní od nás z města, která není ani psycholožka ani psychoterapeutka, ale zabývá se něčím podobným. Začala jsem k ní chodit, ještě když jsem byla v práci, ale to bylo jen tak občas, když už jsem fakt nemohla. A po propuštění jsem tam začala chodit každý týden. Ona si se mnou vlastně jen povídala, říkala mi, jak by to či ono udělala ona a trošku mě naváděla na nějakou cestu.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R8: Myslím, že manželovi se ulevilo, když mě vyhodili. Řekl mi, že mě nikdy neviděl v tak strašném stavu jako poslední dva měsíce před propuštěním. Jenže věděl, jak mám tu práci ráda a nechtěl mi to kazit. Takže manželova reakce byla nadšení, vlastně stejně jako reakce dětí, i ty byly rády, že jsem už konečně skončila. Říkaly mi „Mami, vždyť ty nemusíš pracovat, my s taťkou tě uživíme“. V tu chvíli jsem se rozbřečela a to hlavně z vděčnosti, jak dokonalou

rodinu mám. Že i když jsem nemocná a bez práce, tak mám to nejcennější a to jsou děti a milující manžel.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R8: Tak to bylo podle toho, jak jsem měla nadomlouvané klientky. Většinou buď byly hned ráno, potom jsem měla třeba hodinu volno a pak jsem jela až do odpoledne. Anebo to bylo obráceně, ráno jsem měla volnější, kdyby náhodou přišel někdo neobjednaný, a poté jsem měla naobjednané klientky až do pozdního odpoledne, občas i večer, to hlavně když byla plesová sezóna.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R8: Nyní se snažím hodně odpočívat, rehabilitovat, chodím plavat do takového malého bazénu, hodně času trávím na zahrádce.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R8: Teď už nic. Dřív to pro mě znamenalo finanční nezávislost, denní režim, sociální kontakt s lidmi.

T: Co bylo největší ztrátou?

R8: Spíš si myslím, že pro mě ztráta byla přínosem. Zlepšilo se mi zdraví, vztahy s dětmi jsou také lepší, protože mám na ně čas, nejsem pořád unavená. S manželem nám to také klapě líp. Dokonce i s kamarádkami, které jsem dlouhou dobu neviděla, mám teď čas zajít na kávu. Budu asi jedna z mála, ale mě ztráta zaměstnání nijak neublížila.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R8: Žádné si nehledám. Už zůstanu doma nastálo.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R8: Myslím, že si všichni oddechli, že jsem konečně dostala rozum a zůstanu doma. Když jsem jim řekla, že odchod nebyl tak úplně dobrovolný, řekli mi, že aspoň moje šéfová dostala rozum a vyhodila mě, když denně viděla, jak trpím. Takže já mám pouze pozitivní reakce. Nikdo mi neřekl nic špatného, nebo že si za to mohu sama.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R8: Nevím jak nezaměstnaného, ale člověka se sníženou pohyblivostí, asi jak kde. Když se pohybuji v prostředí, kde jsou na lidi, jako jsem já nebo jinak handicapované zvyklí, chovají se ke mně normálně, jako bych byla jedním z nich. Ale pokud se ocitnu mezi lidmi, kteří jsou normální, například když potřebuji do banky nebo někam, mám pocit, že se ke mně chovají jinak. Nevím úplně přesně, jestli je to lítost nebo soucit, ale cítím, že se ke mně chovají jinak než k mému manželovi. Ale možná je to jen můj pocit.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R8: Nikoho, kdo by měl to samé co já neznám, ale znám lidi s jiným handicapem, například co jsou po rakovině kostí nebo tak.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R8: Vesměs mi ti lidé přijdou pozitivně naladěni. Mají takový ten postoj k životu: Jsem sice jiný než vy, ale to neznamená, že někam zalezu a tam už zůstanu. Takže možná i oni jsou pro mě trošku vzorem toho, že i když na tom nejsem zdravotně zrovna nejlépe, pořád to ještě není tak strašné, že by to nemohlo být ještě o dost horší.

Muž, 42 let

T: Kolik je Vám let?

R9: Je mi 42 let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R9: po pádu ze žebříku, při kterém jsem si poranil obratle, mám problémy s chůzí a s jemnou motorikou

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R9: ne nemám

T: Jaké máte vzdělání?

R9: Mám vystudovanou vysokou školu zemědělskou

T: Kdy jste poprvé nastoupil do zaměstnání?

R9: Poprvé jsem do práce nastoupil asi v 27letech, protože po škole jsem ještě dva roky cestoval a žil v zahraničí

T: Jaký to byl druh práce?

R9: Nastoupil jsem do jednoho hospodářského zařízení – kravína, měl jsem tam na starosti revize strojů a všech zařízení, které tam byly

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R9: Stěhování. Tam, kde jsem pracoval, to bylo nádherné, ale manželku bych si tam nikdy nenašel. Takže i kvůli potencionální rodině jsem přestěhoval do města.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R9: Po přestěhování jsem se dostal do jedné firmy, zabývající se výrobou farmářských potřeb jako jsou napáječky, elektrické ohradníky a tak podobně. Zde jsem pracoval asi 5let, než jsem

dostal nabídku do jedné mezinárodní firmy jako jejich obchodní zástupce. Práce mně nadchla, takže jsem ani chvíli neváhal a šel tam pracovat.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R9: Práce, kterou jsem vykonával, byla hodně časově náročná. Dost často jsem musel jezdit po celé republice a starat se o svoje zákazníky. Občas jsem také musel letět na služební cestu na centrálu naší společnosti. Asi po 6 letech, co jsem u té firmy pracoval na velmi dobré pozici, přišla ta moje nehoda. Když jsem na domě opravoval střechu, vzal jsem si na to hlupák jen nějaké pantofle, vylezl jsem po žebříku a pak se mi sklouzla noha. Poté jsem ze žebříku spadl. Pak už si toho moc nepamatuji, až to, že jsem se po nějaké době probral v nemocnici. Tam mi bylo řečeno, že jsem utrpěl závažné poranění krčních obratlů a že vůbec není jisté, jestli budu ještě někdy moc chodit a hýbat normálně rukama. Poté, co jsem již byl nějakým způsobem stabilizovaný, mě převezli do rehabilitačního zařízení a tam se mnou začali cvičit. Celá tahle počáteční léčba trvala asi půl roku. Do rehabilitačního zařízení za mnou přijel můj šéf, který se samozřejmě zajímal o to jak mi je a pak mi na rovinu řekl, že bohužel, ale nemůže na mě už dál čekat a musí místo mě najmout nového člověka.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R9: Kvůli svému zdravotnímu stavu jsem přišel o práci, takže asi velký?

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R9: No nebudu lhát ani si na nic hrát. Jasně že mělo. Neříkám, že jsem to nečekal, byl jsem na to dokonce nějak vnitřně připravený, ale přeci jen, když to přijde tak je to trošku šok. Věděl jsem, že tu práci už nikdy nebudu moc dělat, i kdybych se z toho dostal, protože ty nohy nikdy nebudou fungovat tak, abych mohl třeba 4 hodiny řídit nebo létat letadlem. Takže jo, mělo to vliv na moje zdraví. Tak nějak jsem si to zpočátku neuvědomoval, ale vnitřně jsem cítil, že se mnou není vše úplně ok, a to nejen díky té nehodě. Jako kdyby ze mě vyprchala taková ta pověstná jiskra a chuť do něčeho nového. Jen aby bylo jasno, v té době jsem neměl nic jiného než tu práci a dům. Neměl jsem ani manželku, ani partnerku ani děti, prostě nikoho kromě práce. Možná i proto mě to tak vzalo. Mít rodinu, tak nějakou práci snad ani neřeším, jenže já jsem do ní byl tak zažraný a tak mě bavila, že mě to vzalo.

T: Jak jste na toto reagoval?

R9: Dost jsem se uzavřel a dusil to v sobě. Protože jsem vlastně ztratil nejen to, díky čemu jsem měl velmi slušné peníze, ale hlavně taky to, co mě bavilo, naplňovalo můj život. Měl jsem totiž nějaké nesplněné ambice, chtěl jsem se časem stát ředitelem pobočky a pak možná, kdo ví. Jenže to tím mým pádem všechno skončilo. Strašně jsem si to vyčítal, že já hlupák lezl na ten žebřík, že jsem měl zavolat odborníky nebo si aspoň vzít jiné boty. Jenže to bylo samé kdyby, kdyby, kdyby.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R9: Tuším, že tak nějak dva roky.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R9: No když nad tím nepřemýšlím, tak docela dobře. Ale pak jsou chvíle, a to nemyslím zrovna tuhle, kdy třeba někde vidím naše firemní auto nebo reklamu a všechno to na mě znovu padne. Takže se s tím vyrovnávám tak nějak všelijak. Možná to řeknu ještě jinak. Mám období, třeba i v řádu týdnů, kdy si na to ani nevzpomenu, soustředím se na rehabilitace, na život, na to co mě baví. Ale pak jsou týdny, kdy skoro nejsem schopný myslet na něco jiného, než na to, kde jsem asi tak mohl být, co všechno jsem ještě mohl zažít, dokázat a tak podobně.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratil zaměstnání?

R9: No ihned po té zprávě se mi rozhodně zhoršil. Jak už jsem řekl, v té době pro mě práce byla jediným a největším smyslem života. Takže pro mě to bylo, jako ztratit to nejcennější a nejdůležitější co mám. Po nějaké době co jsem byl v rehabilitačním ústavu se mi zdravotní stav samozřejmě radikálně zlepšil a to hlavně díky lékařům a sestřám.

T: Jakým způsobem jste se rozhodl vzniklou situaci řešit?

R9: I vzhledem k tomu co se mi stalo, byla pomoc psychologa jakousi nutností. Byl za mnou, už když jsem byl v nemocnici, tam se mi snažil vysvětlit, co všechno se pro mě mění díky tomu úrazu. Poté už nebyl ani nijak potřeba. A pak mi ho vlastně doporučovali v ústavu. Nejdřív jsem ho odmítal, držel jsem to v sobě, nechtěl jsem to s nikým řešit, ale ve chvíli, kdy už to vypadalo, že veškeré moje dosavadní snažení přijde vniveč, jsem se rozhodl opět jeho služby využít. Byl to takový postarší pán, řekl mi, že naprosto chápe, co cítím, že on také žije pouze svojí prací a

že i on prošel obdobím, kdy byl nucen se jí vzdát kvůli nemoci. Možná, že to nebyla pravda, ale on to říkal tak přesvědčivě, že jsem se rozhodl mu věřit a to mi vlastně strašně moc pomohlo. Takový ten pocit, že v tom nejsem sám, že s tím má zkušenost i někdo jiný. Třeba co se týká toho ochrnutí, tam jsem měl zase podporu a tuhle tu součinnost od ostatních pacientů, kdy někteří na tom byli o mnoho hůř než já a stejně to nějak zvládali. Po nějaké době, když už jsem se tak nějak srovnal, jsem si říkal, že jsem vlastně srab, že místo toho abych byl rád, že pomalu zase začínám chodit a vcelku i hýbu rukama, se tu užívám nějakou prací, kterou už stejně nikdy nebudu moc dělat, což jsem vlastně věděl už od té doby, co se to stalo.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R9: Nejdřív bych se možná zamyslel nad tím, koho pod pojmem rodina mám brát. Mám totiž pouze nevlastní matku, dvě nevlastní sestry a vlastního tátu, kterého jsem viděl pořádně naposledy, když mi bylo tak 5 let. Poté se od nás s mámou odstěhoval. Takže pokud se jedná o tyhle ty čtyři skoro cizí lidi, ty to brali normálně. Párkrát za mnou dokonce i byli, takže věděli, že jsem přišel o práci, ale nijak jsem to vzhledem k našim vztahům neventiloval, jak moc mě to sebralo. No a máma, vzhledem k tomu, že jsem ji dost dlouhou dobu vídal jen, když potřebovala peníze nebo tak podobně, tak ta to asi taky moc neřešila.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R9: Ráno jsem vstal, jel jsem do práce, většinou jsem měl dopoledne nějaké schůzky nebo jednání. Pak jsem šel na oběd. A odpoledne jsem většinou jezdil po klientech. Občas to bylo obráceně nebo jsem třeba celý den jezdil po klientech, když jsem jich potřeboval objet hodně.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R9: Tak teď se snažím hlavně hodně cvičit, chodím na procházky, plavat. Zkouším se učit věnovat se sám sobě a svému zdraví. To jsem totiž nikdy dřív nedělal, stále jsem se za něčím honil a teď se snažím hlavně být v klidu. Jo a taky se věnuji své přítelkyni, kterou jsem si našel v rehabilitačním ústavu.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R9: Teď? Sám nevím. Před tím úrazem pro mě znamenalo všechno. Moc, úspěch, peníze, zábavu, stres. Prostě všechno, co se dá jen vymyslet. Byl jsem vcelku mladý, úspěšný, měl jsem

skvěle rozjetou kariéru. Teď pro mě možná znamená finanční pohodlí, kdy se člověk nemusí bát, jestli vydrží do konce měsíce s penězi, co si může a co nemůže pořídit.

T: Co bylo největší ztrátou?

R9: Všechno. Kolektiv, práce, klienti, finance, moc, respekt. Asi to z ní jako paradox, ale já jsem tu práci fakt miloval. Dal jsem do ní všechno a obětoval jsem jí všechno. Nikdy jsem si to nechtěl připustit, ale dlouhodobé připoutání na lůžko vás donutí přemýšlet. Hodně a o všem. Zjistil jsem, že místo toho abych se už stylizoval do role potencionálního manžela a otce, raději jsem se hnal za úspěchy, za oceněním, za obdivem ostatních zaměstnanců.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R9: Občas se po nějakém kouknou, ale není to tak, že bych seděl doma a nic jiného než hledání nového zaměstnání nedělal.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R9: Myslím, že tak nějak normálně. Jsou hlavně rádi, že jsem se z toho strašného stavu, ve kterém jsem byl, dostal tam, kde jsem dneska. To znamená, že jsem schopný se sám o sebe postarat, dojdu, kam potřebuji a vše si sám udělám. Musím říct, že takovýhle úraz hodně pročistí kamarády. Předtím jsem si myslel, bůhví kolik nemám kámošů, kdykoliv jsem chtěl jít někam do hospody, na fotbal nebo tak podobně, vždycky bylo obrovské množství, ze kterého jsem si mohl vybírat. Jenže když jsem nehybně ležel v nemocnici a pak když mě přesunuli, tak jen minimum z těchle kámošů se na mě přišlo podívat. Chodili za mnou hlavně ti, na které jsem já neměl čas, protože oni měli rodiny a neměli čas chodit se mnou po hospodách.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R9: Myslím, že je to hodně rozdílné. Například, ve větším městě tohle nikdo neřeší, každému je jedno jak vypadáte, jestli máte nebo nemáte práci. Ale na malém městě, kde teď žiju, to lidé vnímají jinak. Ti, kteří vědí, co se stalo, jsou vesměs pozitivní, gratulují mi, že jsem se z toho vyhrabal a že jsem tam, kde jsem. Ale třeba úplně cizí lidé na mě koukají skrz prsty, jako na někoho, kdo chce jen parazitovat na nich jako na vydělávajících. Ano i takhle se ke mně zachovali. Bylo to hned nějak ze začátku, co jsem se nastěhoval a šel jsem si na úřad něco vyřídit. Hned jsem viděl, jak si mě všichni prohlížejí, protože špatně chodím a mám špatnou

motoriku. Ženská, která byla za přepážkou, se mě ptala, kde pracuji. Tak jsem jí řekl, že nikde, že jsem po nehodě a že tedy ani nemohu pracovat. A v tu chvíli začal na úřadě šum a všichni si o mě povídali jako o tom, který nechce makat a chce jen vysávat ze státu peníze. A to jsem si prosím jen šel vyřídit nějaké formality. Takže o tom, že bych chtěl jejich peníze, tam nikde nepadla jediná zmínka. Ale stejně si mě ihned zaškatulkovali, jako toho, co nechce makat a svádí to na úraz. Protože, jak mi pak bylo vysvětleno, kdyby každý, kdo měl úraz, nemakal stejně jako já, tak jak by to potom vypadalo. A popravdě, neměl jsem nikomu z těch lidí chuť vyprávět, že jsem neměl jen nějaký úraz, ale že jsem dost dlouho ani nevěděl, jestli budu ještě schopný vůbec se postarat sám o sebe.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R9: Díky dlouhému pobytu v ústavu znám spoustu lidí, jako jsem já. S většinou jsme se stali i velmi dobrými přáteli.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R9: V ústavu jsme byli taková parta asi 10 lidí. Každý z nás tam byl s něčím jiným, ale vesměs jsme si za naše stavy mohli sami. Většina z nás se s tím srovnala, holt nic jiného nám stejně nezbyvá, tak proč si kazit život věčným kdyby. A pak tam s námi byl kluk, kterému bylo 21, a ten se naprosto odmítal srovnat s tím, že dopadl tak, jak dopadl. Jeli totiž s jedním kamarádem z diskotéky, kamarád řídil opilý, nezvládl řízení a naboural do stromu. Tomu kamarádovi se samozřejmě nic nestalo, jak už to v takových případech bývá, jenže tenhle kluk byl ochrnutý od pasu dolů s nulovou šancí, že se to někdy zlepší. A ten byl tedy chvílemi až nesnesitelný. Na každého nadával, byl strašně naštvaný, agresivní, odmítal cokoliv nového zkusit. Takže tam to bylo strašně moc rozmanité, jak osudy těch lidí, tak to, jak se k nové situaci postavili.

Žena, 36 let

T: Kolik je Vám let?

R10: Je mi 36 let

T: Jaký máte typ zdravotního znevýhodnění?

R10: jsem po mozkové mrtvici, díky které nemohu plně používat pravou ruku

T: Máte přiznaný status osoby se zdravotním postižením?

R10: nemám, zkoušela jsem si o něj zažádat po tom, co jsem ztratila práci, ale mé žádosti nebylo vyhověno

T: Jaké máte vzdělání?

R10: Mám obchodní akademii, takže mám maturitu

T: Kdy jste poprvé nastoupila do zaměstnání?

R10: Poprvé jsem do práce nastoupila v 20letech

T: Jaký to byl druh práce?

R10: Nastoupila jsem do skladu jako pomocná účetní

T: Co bylo příčinou změny zaměstnání?

R10: Práce samotná, kolektiv, nízký plat, strašné vedení skladu. Sice jsem zde vydržela pracovat 4 roky, ale byly to strašné 4 roky a jen kvůli tomu, že jsem nesehnala žádnou jinou práci, jsem tam musela zůstat.

T: Jaké máte další pracovní zkušenosti?

R10: Po odchodu ze skladu jsem ihned nastoupila do jednoho obchodu jako prodavačka. Tam jsem pracovala asi dva roky, pak jsem otěhotněla a odešla na mateřskou. Po mateřské jsem se vrátila zpátky na původní místo a po dvou letech jsem byla povýšena na vedoucí prodejny.

T: Co bylo důvodem ztráty posledního zaměstnání?

R10: Mozková mrtvice. Přišla naprosto z ničeho nic a naprosto mě paralyzovala. Poté, co jsem oslavila 34 narozeniny, jsem dostala mrtvici a díky tomu jsem byla dost dlouho vyřazená z jakéhokoliv pracovního i jiného fungování. Cca po 8 měsících od toho co se to stalo, mi přišel do schránky dopis, ve kterém bylo napsáno, že z důvodu dlouhodobé neschopnosti nastoupit do práce se mnou byla vypovězena smlouva. Nic jiného, jen toto stručné sdělení. A to prosím bydlím asi 10 minut od toho krámu, kde jsem pracovala. A můj nadřízený nebyl ani schopný přijít se zeptat, jak mi je nebo mi aspoň dát tu výpověď osobně, raději jí poslal poštou.

T: Jak velký podíl na tom měl Váš zdravotní stav?

R10: Kvůli mrtvici jsem přišla o práci, takže velký.

T: Mělo toto vliv na Váš zdravotní stav?

R10: Jasně že mělo. Byla jsem na dně. Byla jsem pořád nemocná, unavená, neschopná normálně fungovat. Byly dny, kdy jsem nebyla ani schopná vylézt z postele. Prostě jsem nebyla sto ovládnout tělo, aby mě poslouchalo.

T: Jak jste na toto reagovala?

R10: Nejdřív jsem měla nekonečné a nekontrolovatelné záchvaty pláče, které střídaly záchvaty vzteku a takhle pořád dokola. Po nějaké době se to samozřejmě srovnalo, ale ten začátek byl strašný. Chvilí jsem dokonce byla zralá na blázinec. Až tak moc jsem nebyla schopná kontrolovat svoje emoční projevy. V jednu chvíli jsem byla šťastná a spokojená a najednou jsem byla po mrtvici, skoro neschopná hýbat rukou a ještě k tomu bez práce.

T: Jak dlouho jste bez práce?

R10: Byly to dva roky.

T: Jakým způsobem se s tím vyrovnáváte?

R10: Teď už jsem v pořádku. Ale jak už jsem řekla, začátky byly kruté. Vůbec jsem to nedokázala pochopit. Proč se to stalo, proč se to stalo mě. Myslím, že kdybych neměla dceru a manžela, tak jsem se asi opravdu zbláznila. Oni mi strašně pomohli a podrželi mě. Hlavně teda

manžel, který byl skvělý, všechno zastal, jak péči o dům, tak i o dceru. Chápal, že je to pro mě těžká situace a byl obrovsky chápavý. Do ničeho mě netlačil, jen při mně stál a čekal, až se to všechno uklidní.

T: Jak se změnil Váš zdravotní stav po tom, co jste ztratila zaměstnání?

R10: Hlavně jsem byla pořád nemocná. Časem jsem se dozvěděla, že všechny ty nemoci, které jsem měla, hlavně tedy virózy, to že jsem byla stále unavená, měla na svědomí moje psychika, která byla během chvíle rozcupovaná na kousky.

T: Jakým způsobem jste se rozhodla vzniklou situaci řešit?

R10: Nebylo zbytí, musela jsem vyhledat odborníka. Začala jsem docházet k psychologovi, který mi velmi pomohl. Poradil mi, jak se mám k nastalé situaci postavit, jak mám tomu všemu čelit, radil mi, ať začnu tím nejjednodušším a nejpřirozenějším a to je starost o svoje nejbližší. Potřebovala jsem prostě zaměstnat hlavu a pořád se nepítvat v tom, co se stalo. Když jsem zvládala ty běžné činnosti, postupně jsem se propracovávala dál. Začala jsem zase chodit na nákupy, s kamarádkami na kávu a pomaloučku jsem se vracela do normálního života. Do života, který jsem žila před mrtvicí a před vyhazovem.

T: Jaká byla reakce rodiny na Vaše propuštění?

R10: Manžel byl strašně naštvaný, hlavně kvůli způsobu, jakým mě vyhodili. Jenže stejně se s tím nedalo nic dělat. Do práce jsem nastoupit nemohla a čekat na mě donekonečna nebudou. Chápala jsem, že ta výpověď přijít musela, ale ten způsob, jakým byla oznámena, nám všem vyrazil dech.

T: Jaká byla náplň Vašeho dne před ztrátou zaměstnání?

R10: Každý den jsem vstala, udělala snídani, odešla jsem do práce, odpoledne jsem vyzvedla dceru, doma jsem poklidila, uvařila nebo jsme někam vyrazili.

T: Jaká je náplň Vašeho dne nyní?

R10: Snažím se mít každý den trošku jiný. Hodně čtu, věnuji se cvičení, učím se novým věcem. Možná je to kvůli tomu, že se bojím stereotypů. Bojím se, že kdybych jeden den neměla nějaký plán, zase bych spadla zpátky do deprese, ze které jsem už doufám venku.

T: Co pro Vás zaměstnání znamená?

R10: Sociální kontakt s lidmi. Finanční jistotu, každodenní příjemný stres, adrenalin. Prostě jsem tu práci měla ráda a její ztráta mě položila na lopatky.

T: Co bylo největší ztrátou?

R10: Ztrátou nevím, nad tím jsem popravdě nikdy nepřemýšlela. Nejhorší bylo to, jak se ke mně zachovali. To už asi nikdy nezapomenu. Ale možná ztrátou bylo i to, že jsem v práci byla tím šéfem já, že jsem se někam vypracovala a najednou jsem zase byla nikdo. Takže možná asi tohle.

T: Jak jste na tom s hledáním nového zaměstnání?

R10: Hledám, ale zatím neúspěšně. Trošku se vnitřně bojím odmítnutí, takže se snažím hledat něco, na co si myslím, že mám a že bych si troufla, ale zatím jsem nic takového nenašla.

T: Jak Vaši situaci vnímají lidé ve Vašem okolí?

R10: Tak vzhledem k tomu, že vyhazov byl spojen s mrtvicí, nějak to nikdo nerozlišoval. Všichni mě litovali. Vím, že to mysleli dobře, ale možná, kdyby mi někdo řekl, sakra zvedni se, přestaň fňukat a začni něco dělat, tak bych možná byla někde jinde, než jsem teď. Ale to je pouze domněnka. Jinak všichni byli super, dokonce i moji podřízení se za mnou párkrát zastavili, zeptat se jak se mám. Říkali, že je to strašně všechno mrzí, ale že jsou v prodejně obrovské změny a proto to dopadlo tak, jak dopadlo.

T: Jak myslíte, že vnímají cizí lidé nezaměstnaného člověka se sníženou pohyblivostí?

R10: Mě osobně tedy dost špatně. Když jsem ze začátku přišla pro dceru do družiny, ostatní matky na mě koukaly jako na zjevení. Sama dcera se mě jednou ptala, co se mnou je, že jí jedna holčička řekla, že jí maminka řekla, ať se s ní moc nebaví, že je její maminka divná, protože vůbec nehýbe rukou a ani nepracuje. Tyhle matky jsem potkala až na základní škole, takže nevěděli, co se mi stalo, ale hned mě zaškatulkovaly jako tu divnou, co nepracuje. Jen těžko jsem dceři v klidu vysvětlovala, že nejsem divná maminka, že jsem stejná jako ty ostatní, jen prostě po nemoci nemůžu hýbat rukou a že zatím nemám práci, ale za to jsem maminkou na plný úvazek, proto má doma pořád tak krásně uklizeno a každý den má teplou večeři. Ale nebylo to nic jednoduchého, musela jsem být totiž naprosto veselá a klidná, i když se mi chtělo

strašně brečet a ječet, co jsou ty matky za slepice, že se takhle o mě, kterou vůbec neznají, vyjadřují a ještě to cpou svým dětem.

T: Znáte někoho jiného, kdo je v podobné situaci, jako vy?

R10: Mám dlouholetou kamarádku, která je hluchoněmá. Takže není pohybově omezená, ale také má handicap.

T: Jaký máte dojem z toho, co o něm/ní víte?

R10: Vzhledem k tomu, že se s tím narodila, bere to jako svou součást a nic si z toho nedělá. Když jsem jí řekla to, co říkaly ty matky ve škole, řekla mi, ať to neřeším, že ony ještě nejsou připravené na to, aby potkávaly někoho, kdo není stejně dokonalý jako ony. Sama to prý zpočátku zažívala dost často a nezbylo, než si na to zvyknout. Jinak by prý byla stále naštvaná.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Karolina Huzanová

Obor: Andragogika

Forma studia: Kombinované

Název práce: Vyrovnávání se ztrátou zaměstnání u osob se sníženou pohyblivostí

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 57

Počet titulů českých použitých zdrojů: 37

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: PhDr. Marie Farková, PhD.